

Barr-heol

y. Roëz

Directeur: M. Le Clerc, Rect. Buhulien, C-d-N } kouamanant
No I8 Mars I959, Trimestriel, Prix du N°: I50Fr } 500 lur

Rener: M. Le Clerc, Person Bulien, Bro-Dreger
Niverenn I8, Meurzh I959, Trimiziek, Priz an Niver. : I50 lur

TAOLENN

KUZUL AR BREZHONEG	P. 2-4
IN MEMORIAM	P. 4
KEMBREIZ E SANT-BRIEG (I947)	P. 5-14
BUHEZ BARR-HEOL	P. I4
LIZHEROU	P. I5
GANT VA FENN-BAZH (son gant Evnig)	P. I6-I7
WANIG HA WENIG (kazetenn ar vugale)	P. I7
DEIZIOU BROADEL SKOUTED BRO-C'HALL	P. I8
AR VOTADEG E GWENGAMP	P. I8-I9
PRIZ "FRNSEZ VALLEE"	P. I9
LEVRIOU NEVEZ : Kanaouennou-Pobl	P. 20-22
Aviel Sant Mark	P. 22
Les Loups de Coatmenez	P. 23
WAR AL LOAR	P. 23-24
GWIRIOU AR YEZHOU	P. 24-25
AR VRETONED E JERZE	P. 26-29
KUDENN AN DIVYEZHEGEZH (Ioweth C. Peate)	P. 29-32

2
— KUZUL AR BREZHONEG

(Doujañs da Vreizh !)

Flijadur a ray da lennerion VARR-HEOL lenn amañ un diver-
rañ eus al LIZHER-KELC'H kaset da izili KUZUL AR BREZHONEG, goud e deiz
kentañ ar bloaz (8.I.59), gant un neteut disklerisdiurioù ha keleier
ouzhPenn.

Bulien 8.I.59

Keneiled ker,

Deoc'h holl blocatezh mat, ha d'hor C'HUZUL berzh mat e pep
kefver, gant ar spi e vo roet d'ar strolladou bodet dindan anv ar C'HUZUL
ar pezh a zo dilect dezha hervez al lealdeid.

I- Daoust d'ar brudou skignet amañ hag a-hont n'eus kinniget
netra dimp evit pezh a sell un emglev d'ober etre ar C'HUZUL hag an F.C.
Boulskoude warlens e lavare groñs unan eus pennou bras ar B.B. ne ve-
fe roet netra da Baotred al Liamm, zoken ma c'houlemnent bezañ izili
ar F.C.B. Nevez'zo avat, ur c'heleñner bras en deus diskleriet e veze
roet led eus ar Gest da dud al LIAMM, gant ma kemerfent ar Skritur Nevez.
Komzou eta ha netra ken. Dalc'homp mort !

2- Dalc'het en deus ar C'HUZUL d'e vennadoù e-pad ar blocatezh
tremenst : harpeñ e pep feson al labour grael evit ar Yezh: bruderezh,
dastum arc'hant ha difenn gwirioù ar Brezhoneg Unvan.

BRUDEREZH

I- Kentañ tra c'hraet : aczañ ha kas ul lizher-kelc'h diwar-benn ar C'HU-
ZUL .Ul lizher-kelc'h diyevezhek. Kaerañ respont hon eus bet ez eo hini an
Dimezell Diesnesch, kannadez evit Aodou-an-Hanternoz. E Diellou ar C'HU-
ZUL emañ he respont.

2- Skriavañ da Rektor Akademiezh Roazhon. Da Gardinal Roazhon ha
da Eskibion Vreizh. Da gazeten BREIZ ha da GAEROU AR B.B., da rener
ar RADIO e Roazhon (al lizherou-mañ a zo bet embannet war VARR-HEOL,
kerzu 1958)

3- Kenskrivañ (ur bern diellou) gant an Actrou Per Iacrañs eus
Pariz a venne mont de jubenour etre ar F.C.B. hag ar C'HUZUL. Met netra
d'ober gant an Actrou Mokaer.

4- Da heul embannidigezh SKIERLJENN, e troas kalz a-du ganeomp.
PER DENEZ a sozas ur respont c'hwek d'an holl damelloù sot " AU SUET
de l'ORTHOGRAPHIE BRETONNE". A-c'houdou miz Mae ne gomzer mui eus Boched
na netra en afer an doare-skriavañ. An arc'hant gonezet a zo bet lakaet
e KEF AR C'HUZUL. (215 skouerenn a vob tennet. Un nebeudig a chom c'hoazh
c'hoazh).

5- Bruderezh e-pad an hanv : dre werzhaf arouseziou ENOR D'AR
BREZHONEG

3

6- Da heul hor e'hlemmoù : Kelc'hioù Breizh-Uhela a nac'h kes-
tal evit ar F.C.B hepken hag a gas ur c'hez'hizher da zisklerian
perak ne vennont kestal (IO a viz Mae 1958). E-lec'h en em glevout
ez eo gwell gant ar F.C.B risklañ pep tra :koll 2 vilion da nebeu-
tañ, -daoust ma'z eo dias larvarout pagement o deus kollet dre just,
peogwir n'eo bet embannet frouezh ar Gest neblec'h ebet..

7- N'hellomp ket displegañ pep tra dre ar mimud, re hir e ve-
fe hol lizher. Koulskoude merkomp c'hoazh kement-mañ : skrivet hon
eus gant DEIZ KENTAN AR HLOAZ 1959, en anv ar C'HUZUL d'an darn-
vuan eus ar Strolladou ha Breuriezhou a labour a-du gant ar Vro.
Holl o deus respontet nemet ar B.B. Ha komzou kourtez ha konfortus
a-berzh an holl.

E-touez ar respontou hon eus bet, dav ober ur meneg a-zi-
forc'h eus respont hegarat-meurbet an Actrou PLEVEN, Prezidant,
kannad Aodou-an-Hanternoz, ha pennrener ar C.E.L.I.B.

8- En anv ar C'HUZUL c'hoazh hon eus respontet da ORBIS--
(kelaouenn Rannyezhouriezh a Vro-Velgia) da reizhañ laveriou ha
kredennou ur c'heleñner breizhat moulet en ur pennad-skrid war ar
gelaouenn-se .Ha da sklerijamañ ar Pennskrivañger amozhi hon eus
kescet dezhñ lev ar PER DENEZ hag ADRODIAD Y DDIRPRWYETH

ARC'HANT.

An Teñzorer en deus savet e arc'hantroll. Etre hon douarn
emañ. N'hon eus ket destumet ur milion. E-touez an oberennou hon
eus skoazellet menegomp : SKOL SANT-EHWAN (Ploueg ar-Mor), LEVRIOU
AR VUGALE Per Denez, WANTED HA WENIG (kazetennig liesliv ha skeu-
dennet evit ar vugalo savet gant an lotroù Kalvez); neuze hon eus
kescet un tam prof d'an lotroù Troal , rener Skol St Per Plouenan,
da sevel e GILHOG (kazetennig evit bugale e skol) war e illoù;
paet hon eus pep a goumanant d'al LIAMM da 3 c'hloareg eus St-Bri-
eg.

Kelaouenn ar Vrezhonegerion Yaouank a ya da zont ei dro,
goud e bezañ chomet da zargudiñ, hag ar re a oer emañ esper Breizh
er ruzmadou yaouank a wolo adarre dambrest spered ha labour ar Vre-
toned yaouank war " YAOUANKIZ ", adsavet a-drugarez d'ar C'HUZUL.

DIFENN AR YEZH PEURUVAN

I- Bet ez eus tamallet d'ar C'HUZUL ober labour-snebiñ
ha mac'hus. Ar pezh hon eus market uheloc'h a zo dije ur respont.
Ha neuze, daoust ha gwashañ tra en deus grael ar F.C.B, n'eo ket bet
stagañ doare-skriavañ ar Skol-Veur (sañset !) ouzh o labour war da-
chenn ar Politikerez ? Deuet ez eo a-benn ar F.C.B da gaout skoae-
zell a-berzh an Dud-e-Karg :ministred, deputeed hag all, evit DEVEZ
AR BREZHONEG, ar pezh a oa met, hogen re bell ez int ast: betek la-

kaat o levezon o-unan, ha levezon an dud-e-karg e servij ur skritur nay ha diwrienn hag ar skritur-se nemetken !!!

2- Ar stumm m'eo bet kaset hor bruderezh en-dro a ziskouez splann e tifennemp gwir ar Yezh Peurunvan, da lavarout eo labour hor Yezhourion wellañ. ENO EMAN an DALG'H a-benn ar fin, rak ur yezh n'eo ket ur c'hoariell etre daouarn mandarinad, met peadma ur Bobi. "

o

(Ar pezh a zo a-us a zo un diverrañ eus al LIZHER-KELC'H eus an 8.I. 59 ,gant traouigou ouzhPenn. Dibenn al lizher a sell ouch urzhidur dibarzh ar C'HUZUL ,gant un nebeudig kleiser, ha n'o defe ket kalz a bouez marteze evit darn eus lennerion BARR-HEOL.) Setu perak e lezomp a-gostez dilost al lizher evit merkañ kement-mañ.

AR C'HUZUL HAG AR BLOAZ 1959

Krog ha krog-mat ez eo ar C'HUZUL.Ur bern mignoned a zo das-tumet en-dro dezhañ . Warlens de genver ur Gouel bras Folklorel e oa bet ar gest evit ar C'HUZUL, ha pe voo embannet ar gest a oa da vezañ , e teus pennrenner ar strolled yauankiz da gaout an "displeger" da zisklerian dezhañ ." Mar deo evit ar F.C.B.,ne gerzhimp ket.Hogen war deo evit ar C'HUZUL e roan va holl dud yauank !"

Deou dra a bouez : er Bloaz-mañ e sav ar C'HUZUL ur Priz LENNEGEI a vo lennet pelloc'h ar reoliadur amezhan.

Ha neuze hiviziken emañ iveau ar C'HUZUL er C.E.L.I.B. Plas a zo moarvat evit an holl a dud a volentez vat war an dachenn-labour m'eo BREIZH , ha setu perak ez eo deuest AR C'HUZUL da vezañ ezel ar C.E.L.I.B. Ne domp uni pariaed ,met servijerion ha difennerion hor bro a-wel d'an holl.

wwwwww
IN MEMORIAM

AN AOTROU PERROT - Evel ar bloavezhiou tremenet e vo grest ur berc'he - rinded da vez an Aotrou Perrot, e Koad-Kev Skrignag, Iun Fash da zont, 31 a viz Meurzh 1959. Diouzh ar mintin : XI-eur oferenn e Chapel Koad-Kev,sarmon. Kantikou ha pedennoc'h war vez an Aotrou Perrot.

Goude kreisteiz : Perc'herinded da GROAZ ar MERZHER, da 3 eur.

" KOAD-KEV : Feunteun ar Sklerijenn hag an Nerzh-Kalon evit Pobl ar Vrezhoned . Di e teredint da glask ar Sklerijenn hag an Nerzh-Kalon-se o deus kement a ezhom anezho en amzer a ren."

AN AOTROU PER-MARI LEC'HVIEN : Dre aked mignoned feal an Aotrou Lec'h-vien setu o vont dambrust a-zindan ar wask l'ABBE PIERRE-MARIE LEC'H-VIEN ,gant an Aotrou O Poisson,oberour buhez an Aotrou Perrot .

E penn al levr e vo kavet ur rakskrid gant an Aotrou Beleg,eskob Gwened, kenvorad he keneil bugaliezher Merzher Kemper-Gwezenneg. Lennerion BARR-HEOL hag o deus bet digarez meur e wech da glevout komz diwar-benn an Aotrou Lec'h-vien o devos c'hoant,hep mar obet d'ober donoc'h ha brasoc'h anaoudegezh gant an hint a zo a-unan gant an Aotrou Yaun-Vari Perrot "skouer ha patron Kloer Vreizh "

" l'ABBE PIERRE-MARIE LEC'HVIEN", I28 pajenn, gant luc'hskeudennou 600 lur + 60 (dre ar post)...
E w gwerzh an ti an oberour: Abbé H.Poisson, 22 Ru St Louis,
Roazhon (K.R.P. 83.07 Roazhon) hag el levrdiou

wwwwww
KENDREIZ E SANT-BRIEG
(Eñvorennoù disembann)

23-4-47
- Allo! allo ! An Aotrou Floc'h ?
- Ya! piv 'zo aze ?
- Me ,kure Ploubet .
- Petra'zo nevez ganit ?
- Selou 'ta. Klevet ac'h eus moarvat ha lennet war an OUEST-France e tle tud eus Kembre dont da Vreizh d'ober un enklask diwar-benn stad an traoù , e Breizh . Bleout a reont tremen dre St-Brieg,met n'ouzon ket po da zeiz. Ha te'or ur dre benmak.
- N'ouzon ket evit gwir. Met ,mar kerez, ea an de vont da gaout en Diuedoù-hag e klevin gantañ marteze. Ma'bellegomzo dit goude kreisteiz da 2 eur...
- Mat-tre ! kenavo bromazonn. Truarez !

... Div eur,goude kreisteiz . Soniri an telefon :
- Allo! allo! Met eo.Gwelet em eus an Aotrou Diued. Setu petra a zo divizet... N'ouzer ket dre just,peseurt deiz e en gevo Kem-breiz,e St-Prieg;met ar sizhun a zeu e vezo,ha nsuze an Diued a gomzo e gallieg,me 'ray e brezhoneg,ha te'r ray e kembraeg.
- Fenoas ? Ma komz kembraeg ? Met petra a levarin-me d'an Aotrou...
- En em zibab bremah ewel ma kari.Kenavo...
o

Setu ar gaoz, war-bousz nebeut, a oa bet etre an Aotrou Floc'h ha me, ur gwenervezh benmak,an 18 a viz Ebrel 1947.Et ur vont er-maez eus ti ar pellgomz e skrabenn kostez va fenn, ne-c'het -bras .Komz kembraeg dirak Aotronoc'h vrás, pastored protestant, kolennerien ubel ? N'eo ket moarvat gant an div (marteze teir) gentel en devos bet ar vadelezh an Aotrou Gourvil da reñ din en e di hag an draig a gleven er Radio e o'hellfen sovel ur brezegennig dereat... Santez Anna venniget !

oo An Aotrou Diuzet(Roc'halan),ur c'helenner eus Skol Curie St Brieg, ur skrivagner brezhonek anavezet mat.

Lavarout a ran e oan bet div pe deir gwech o kemerout kentelioù dre gomz gant an Aotrou Gourvil, rak a-hend-all am boz heuliet kentelioù G.B.Kerzerzhioù. ' M eus aon erru nec'h et va ferson kozh ganin ouzh va gwelet c'wont evel-se da Vontroulez hag un deiz bennak an eil gwech moarvat ma oan aet da Vontroulez e c'houlennas diganin hag-eñ e oan e sell da zerc'hel pell gant ar jeu-se. Ne vezen ket abred abred oc'h erraout er gêr, ha marteze e soñje gant va ferson ez aen da heul politikerion guzh... .

Kement ha lavarout deoc'h ne oa ket c'hwezhet din, tamm ebet pa stagis da aozañ va frezegenn, gant va geriadur, va yezhadur. Warlerc'h un % devezh labour e oan barrek evelato, ha ne chome mui ganin nemet lemn hag adleñv va skrid en ur deurel pled da weañ un tamm va genou abalamour da zistagañ ervañ an daou l (11) brudet hag ar c'hen-sousnnou-fri N.G.H hag all.

°°°

Ar merc'hher beure (pe ar meurzh n'ouzon ket) e kemeris ar c'harr-boutin da vont da Sant-Brieg. En hotel Bro-Saoz e tlee an Di-leuridi gembreat ober o diskenn ha mont ac'hano d'an Ti-Kêr 'lec'h ma oant de vezañ degemeret gant Naer Sant-Brieg hag ar Pennadurezhioù gant ar Prefed, Avril, en o fenn.

Kelou a oa bet kaset d'an Aotrou Kalvez da zonet iveau hag e chomjomp da c'hortoz. Disblant a-walc'h setu m'en em gavas un nebeudig tud, sioul a-walc'h, en antre an Hotel..." Ar re-mañ int" eme u-nan bennak. Pevar anezho tud vras, unan all ment etre, ha tri vihan. Holl tud war un oad,dreist-holl an Doktor Hughes, un den kaer anezhañ , un aeredigezh vat met gant liv ar skuizhder war e zremm,gwashaet c'hoazh gant liv glas-ruz e fri ; neuze an Aotrou Chaloni Macris Jones , eus an Iliz Uhel, aez-tre hen anavezout evol klerjiman gant e golier roman; c'hoazh an Aotrou Kelenour W.J. Gruffydd bet degemeret a gav din DOCTOR honoris causa gant Skol-Veur Roazhon, met na gomze ket mat ar galleg tamm ebet... An dud all a rafen anaoudegezh gan-to e-doug an devezh...

Ha ni neuze d'ober anaoudegezh gant an Aotronez-se. An Aotrou o saoznegañ ha me o traillañ un tam kembraeg. Kerkent avat, setu ni o kuitaat an Hotel,o treuziñ leurrenn vras Sant Brieg evit mont war hon troad d'an Ti-Kêr. Ar Reverant W.Cryws William euzh va c'haeliañ , ha me va zog bras beleg emORN, ec'h errujont en Ti-Kêr

N'em eus soñj kaer eus urzh an traou en Ti-Kêr. Gouzout a ran e chaokas an Aotrou Gruffydd un tam galleg draillhet , hag e tis-tagas ar Prefed Avril komzou eus an dibab diwar-benn ar gerentiezh etre ar Broiou Keltiek ." En noz all, emezañ, em eus bet lennet ar brezegenn grast gant ur chaloni eus St-Brieg da geñver Gouel Patron ar gér-mañ..... Breizh a zo bet savet gant Sent kozh a laverer e ti-chancez dezhio treuziñ war en ul lacouer-vaen pe zoken war un delienn -gaol !..."

An Aotrou Diuded a lennas n'ouzon ket petra diwar-benn ar stumm da gelenñ, met n'em eus ket dalc'h et soñj eus mann ebet. War-e lerc'h e stagas an Aotrou Floc'h gant e dammig poz iveau, e brezhoneg. Kembreiz a savas o fenn gant ar c'hoant da bakañ ur ger bennak; met aon am eus e kolljont o amzer. Lavaret en devos an Aotrou Floc'h din e laverje ur ger diwar-benn R.Hemon. Martez e reas, marteze ne reas ket met ne gredan ket e touan an R.Hemon gantañ...

Neuze ez is da benn an daol hir, hag e tisplegis va folennig paper ha da sevel va mouezh :

Foneddigion ac Annwyl Gydagliaid .

Er fy mod yn teimlo 'n falch iawn o gael yr anrhyydadd o'ch croesawu , yr wyf yn ofni na byddwch yn fy neall yn dda, obli-gid y mae'tro cyntef i mi i siarad Cymraeg, ond goeithiaf y byddwch mor garedig à maddeu i mi ddefnyddio yn eich presennoldeb chwi, lenzion gwyth a dysgedigion enwog o Gymru Wen, rhywfath o Gymraeg traoing(1)

.... Pa ean erru eno, setu c'hoarzhadeg gant an Aotronez vras. " Ba! emezon ouzhan va-unan, un dra bennak a gomprent da vihanañ" Goudou ma oa echu an traou e klevis penaos kerkent ha me oan krog da gembraegñ e oa sedernet dromou Kembreiz hag e seblant ion-kéñ va gerioù. Un degemer kaer a vee graet e gwirionez d'am c'hem-zou, muoñ h egot na dalvezent hep mar ebet...(Ar re eus lenn-rion BARR-HEOL o devozo c'hoant d'o lemn o c'havo war al LIAMM-Nevez-Amzur, hañv N-enn 4,1947 :kembraeg ha brezhoneg. Ar c'hem-braeg avat a zo bet moulet fall a-walc'h...)

Goudou ma oa echu an holl brezegennou, e teredas un den yaouank d'am saludin h d'ober e c'hourc'hennou din. Galleg hep an disterañ taol-mouezh estren a zeus gantañ ha n'eo nemet da-c'hou-de e klevis e ca ur C'hembread yaouank, keleñner e Dinam. Abarvat e plije galleg dezañ, rak e Tregastell un nebeut bloavezhioù diwezhatoù h en klevis o tivizout e yezh ar C'hallassaud gant e c'hoar deuet gantañ da C'Horsez Tregastell.... °°°

E giz an Aotronez all e tapis ur traoing gant a emr. Ha ni er-maez, ha pa oamp o tiskenn pazennou an Ti-Kêr e vee tennet Ha hor poltred, ha war a vee laveret din, e voen gwelet an deiz warlerc'h war an QUEST-F. gant va zog bras war va fenn.

(1) Troidigezh: Daoust din da vezañ lerc'h ennor o knout an enor di'ho tegemer, em eus aon n'am c'homprenot ket ervañ, dre ma'z eo ar warh kentañ din da gomz kembraeg; hogen fizian am eus e teurvezet va digarezian war kredan implijan dirazoc'h-c'hwi, tud desket ha skrivañgerion vrudet a Gembre, un doare kembraeg truilhenek..

Kerkent e teusas an Aotrou DYNALLT OWEN d'hor c'haout, an Aotrou Floc'h, an Aotrou Kalvez ha me d'hor c'hevarc'haf (saludin), da gomz ganimp ha dreist-holl da zisaumañ e galopad.

In denc'hant e oa bet degemeret tud Kembre gant Skol-Veur Roazhon ha ne os ket plijet dezhio tamm ebet an degemer a oa bet graet dezhio. N'o devoa klevet nostra nemet galleg hag e-touez ar goulennoù o devoa graet d'ar Rektor e on un dra bennak evel-hen :" Perak, c'hwi, smañ, ne embannit ket traou brezhonek, levrionù ha kelaouennou brezhonek?

- D'ober petra ? a vee responset dezhio, ar re a lenn ar seurt traou a eur galleg a-walc'h evit o lenn e galleg..." Menet e oa bet setedennet ha gwali-skoueriet keleñnerion Gentre :- Ha ni, daoust hag e kav deoc'h n'ouzomp ket a Saozneg ? Ha koulskouda e skrivomp, e komzomp yezh hor Bro hag hor Skol-Veur-ni a embann labouriou gouiziek en hor yezh !"

Un darvoud all a oa bet c'hoazh. Unan bennak an devoa kredet labezañ ha dizenorien mémor hag anv an Aotrou Ferrot. Kerkent a vat, e oa savet Duffnallt en e avalenn ha responset dichek d'an den diaviz e oa propo'h dezhaf serrin e c'henou, rak " Ne am eas anavezet an Aotrou Ferrot, hag e laveran deoc'h e oa ur Sant !"

Kompreñ a rit, gant traou evel-se edo Kembreiz en imor fall. Met o welout pebez degemer a oa graet desho e St-Brieg, hag o klevout zoken o yezh, e cant en em gavet er gér, koulz laverout...

Poent e oa dimp mont da glask un tamm boued pa dostaas, ur C'hembread all ledan e chouk, skeltr e vouezh, sart e lagad, ur torgos a zen: ar Roverant A.E.Jones (Cynan). "va digarezit, /tronez, emezañ." Dav eo dimp mont da bredañ, met kontant-bras e veftomp-ni d'ho kwelout ha d'ho klevout en ho part hoc'h-unan." Kerkent e trois e gomzou e brezhoneg hag e vee divizet ez ajemp d'an Hotel d'o gwelout goudé loin. Ha d'o gwelout e-giz ma lavare Cynan: "Yn gyfrinachol !"

°°°

Goude kreisteiz ez ejomp eta da Hotel Vro-Saoz 'lec'h m'edo tud Kembre o lsinen. Ne os ket peurech o lein ganto hag e renkjomp gortoz ur pennad. Ur sal vihan a-gostez gant an trespas-meur, a vee roet dimp. Anat e oa ne felle ket d'an Dileurid kacut test ebet war hon diaviz. Bez'e cant evel barnierien hag a venn klevout a bap sil an div gevrenn. Hag amañ e renkan, e pep lealded, disklerian an traou evel m'e-maint...

Diouzh ar mintin, en ur vont er-maez eas Hotel BroSaoz e kavjomp un den war ar riblenn-straed, harpet war a vaah penngawi. Ur yeuskenn a reas Kembreiz ouch hen gwelout. Anat e oa e oa bet graet o genou dezhio. Ne 'yeas avat, d'hen salduin dinoc'h-mat, ha kuit da dre derrin va fenn re abred gant kembraeg e komzis outaf e brezhoneg. An Aotrou Gourvil e oa, va c'helemmer war ar c'hembraeg, hag e tlean anzav ez eas bet atav darempredou mat etrezomp, e-giz ma terree. E Ti-Kêr,

war-lerc'h va c'haozeadenn e teusas d'ober e c'hourc'hennou din, hogen ma oa mœuleudioù da gavout e oa diest un tamz dezhaf, keta ? Ne vern, an Aotrou Gourvil a oa eas ar stourmerzh kuzh, ha dre-se evit Kembreiz e oa den ar Gouarnement... Neuze goudre bezañ klevet ur c'hloc'had e wafe klevet ur c'hloc'had all. Ni eo a oa da vesañ klevet : in Aotrou Floc'h, an Aotrou Kalvez, hag ives un itron en em gavet war al lec'h, ha mo.

A bep eil, hag evel dre lazar, ez en em silas Kembreiz or sal vihan, hag an Aotrou Jones a baouezas da hegaziñ merc'hed ar servij hag a zeuan ives da azezañ ganimp. Hag i d'hou atersañ. An Aotrou Floc'h a gomzas da gentañ ha galleg e gomz. Kerkent e stagas an Aotrou Morgan Watkin, M.A. un den bras hegarat ha seven da gomzou e gomzou. Hep gousout dezhaf e troas ar frazem gentañ e Saoz-dreñv e gomzou. Hep raktal setu ar re all o tisklierian a-unvezel " Cywraeg ! Neuze a ezel ar diviz hag ur wech bennak e renkia difaziañ ar jubennour. Ees-tre an diviz hag ur wech bennak e renkia difaziañ ar jubennour. Neuze e savas c'hoant ganto d'am c'hemercout da jubennour; met nac'h a ris evel just.

D'am zro e klaskis displegñ ar pezh a oa en em gavet ganin. Met e gwirionez, n'ar bor nemet brudou diresis da laverout dezhio diwar va fenn. Gouzout a ouien e oa bet c'hoant da glask trabas ouchin, nemet e oa bet mouget an traou. Setu ez-ressis bremal petra' os erruet. Reizistañserien Blouber (unan da vihaman) an devoa kaset klemm d'ar polis diwar ve fenn o laverout e oan Breizh-Itav, ha met da vezañ dasturmat. He degasnet neuze daou bolis eas St Brieg da ober un enklask. A drugarez Doue e kavas an daou bolis-se war o hont, un den a feson; hewañ bet goulenmañ ganto war va dioud, a reas mœuleudioù e gure.." N'ouzon ket, emezañ, hag-eñ ez eo Breizh-Itav, met biskoazh n'leñ eas klevet anszhañ oc'h ober politikerezh." Ewel-se ec'h eschwas an enklask diwar va fenn. Gant an test e-unan eo en eas klevet an doarecù-se, un 2 vloaz 'zo bennak.

°°°

An holl a soleauz an nebeut munudoù a c'hellan da reññ gant evezh. Hini anezho ne gemañ notennou. Gwech ha gwech all, pa dremene ur skeud bennak war an nor werennet, e tevent hag e chen-chent kaoz. Hon o devoa n'hor bijs serret hor genou, ma vefe bet testou all war ar plas...

Met tostaat a rae ar mare desho da guitaat Sant-Brieg evit mont da Vontrulez. An Aotrou Trelli Zavier hag a oa bet karget a-berzh ar Gouarnement d'o heñchñ dre Vreizh a reas sin dezhio d'en em aozañ... Ha ne neuze ha goulen diganto hag-eñ n'hellfen ket mont ganto er c'harr-boutin lakaet en o servij gant ar Gouarnement, pa zileent tremen dre Lannuon 'lec'h en bor lezet va marc'h-houarn. "Eo da! emaoz. Ur blijadur e vo dimp, hag e c'hellimp kenderc'hel da gnozeal !" Ewel-se e vee graet. An Aotrou Kalvez ha me a bignas

bignas er c'harr. Ha tiuz hag a-raok war-du Pempoull. Er wetur-dra-dan a-men ganimp e oa daou Vreizhad all: an Aotrou Gourvil, just dirazon, hag hag on deun, ur skolaer anavezet -mat hag en devoe ar c'hras da heuliañ Kembreiz hed-ha-hed o beaj e Breizh :an Lotrou Keravel hag a boanie

eus e wellañ da gaeraat labour ar Gouarnamant war-lec'h an Dieubidi-gezh, ha da lavarout ne oa reizh-reizh ar sifrou roet diwar-benn an dud toullbac'h et, toullbolodet, pe wallgaset. Awechoù e tichañ din lava-rouet etre va boned-karrez ha me;" Etsetera diouzh giz an Lotrou Keravel !". Abaoe m'ems eus lennet war AR FALZ, Gwengolo 1945-Bet blos-vezh, Nnn I, paj.2 " Ur Galv, e 1942 ..." "lec'h ma weler kement-mañ :" Labour paozed AR FALZ, goude ar Brezel, a vo marteze rentet diaeso-c'hik... Bez e vo de stourm ouzh efedou fall an abostolerez war an tu enop gret gant tud an " Heure Bretonne", "Arvor" ha "Gwalarn", "La Bretagne" hag all...

War ar stagadenn c'hallek d'an niverenn-se pajenn, IO e lennomp kement-mañ ..." La tâche des militants bretons, après la guerre... Il faudra combattre les effets de cette propagande à robours, œuvre lamentable des gens de l'HEURE BRETONNE, d'ARVOR-GWALARN-INSTITUT CELTIQUE-de LA BRETAGNE- LA DEPECHE... etc..

Me 'rofe un tarm brav da c'houzout petra dalvez da lavarout hag all hag etc...

Met erru omp pell diouzh hor C'hembraiz. Baleet en deus ar c'harr-butin ,erru omp e Breizh-Izel hag e tisklerien d'houestien sted ar Yezh en-dro da Lanbeur, Pleudel ,en ur zerc'hel war an dro da gonz dreist-holl gant an Lotrou Watkin: an dro-mañ e lezan kembraeg ha brezhoneg a gostez evit gallegñ.

Fellicout a rae da Gembrez : treven dre Pempoull n'eo ket evit gwelout ar Vro dreist-holl, met evit mont de saludiñ unan eus o c'hen-vroiz hag a zo pastor protestant e Keriti-Pempoull...Ha ni neuze e ti ar Pastor. Ur ger diwar-benn Kembre ha kerentiez an Pastor a-hont, ur ger diwar-benn ar Radio kembraek da c'houleñ hag-eññ voze klevet mat:" Ya glir iawn," (= sklaer-tre) emezon ! Hag un dro d'ar chapel protestant, ha kerkent unan o vont ouzh an harmonium hag o stagañ da c'hoari un im war don (adkennennet ha karrezet): KELEZ EUS / R BARADOZ, war div pe deir mouezh. Pa vœ echañ an traouer chapel, ez is id heul an Aotronez. A greiz holl e santis unan bennak hag a zalc'h da sachañ war va mæñch : an Aotrou Kalvez an hini 'oa .Ne gomprenen ket petra a glaske hag e talc'his da vont .Ne gomprenen ar perak nemet pa ziflukis e kreiz ar ru ,dre zor vrás ar chapel:ur skouer dispar a dra sur, evit katlikid Pempoull gwelout ur soudanenn o tonet eus ur chapel .. brotestant !

An Aotrou Kalvez a gimiadas neuze diouzhimp evit kemerout hent Ploueg-ar-Mor. N'en devoa komzet nemet Saozeg ha kalz muioc'h a draou en devoa bet lañs da lavarout egardon-me gant va c'hembraeg...truilhennek.

o o

Etre Pempoull ha Landreger e savas kaoz da vat estrezen hag W.Crwy Williams.Hemaf a oa Arc'hdroiz (pe Zrouiz-Meur, mar deo g well ganeoc'h) eus Bro-Gembrez d'ar mare-se. Ne ouie nemet kembrasg ha saozneg hag e talc'h da lavarout din, ouzh va gwelet strobet-mik gant va saozneg, e oa yezh John Bull ur yezh talvoudus hag emsav - akuitapl a laverfe va c'hensil P. Loazel ! - A-benn ar fin e lavaris dezhñ :" Mar kirit kement ha diskuihañ ez eomp de gomz latin !" Ar paotr a hejas e benn " Latin ? Me'car latin a-walc'h da lenn ,met n'eo ket graet al latin da vezañ komzet, da vezañ studiet ha lennet ha skrijet marteze ne laveran ket !"

Ret e vœ din pegan startoc'h ouzh ar C'hembraeg .Gir eo, pa vezen nec'hent gant ur ger bennak e c'halven an Aotrou Gourvil d'am skoazellañ. An Aotrou Gourvil a gomze fraezh ha sklaer, ha kalz assoc'h e oa da intent eget an diavaezidi, pa gomze o yezh.

Tamm ha tammoù avat, e teue Crwyds da hardishaat ouzhin hag en, un dro bennak o tapout va zog bras diganin,o trônsañ kolier e churern hag o tirollañ da c'hoarzhin en ur c'hervel e vignoned. Héival-mik e oa e gwirionez,ouzh meur a person a Vreizh-Izel, gant va zog bele... Met ne oan ket bet pell kemnebut o santout ne oa ket un den eus an desketañ hag e plije dezhñ seniñ e gloch'h... Derc'hel a rae da lavarout din en devoa skrijet pavar levr-barzhonezh hag on ur ziakouez gant e vizied e lavare din " Da Allan o brint " = daou anezho a zo diviet ,ha ret e vo o advoulañ un dro bennak."

Dre ma tostaemp da Landreger e liviris dezhñ :" Gouzout a rit ez eo amañ e Landreger ez eo bet ganet Ernest Renan ?" - Ernest Renan ? un den meur ! Skrijet en deus traou kær diwar-benn Paol (= St Paul).

- Feiz,marteze, emezon faëüs a-walc'h, met n'ouzoc'h e sellomp-ni anezhan, ni Bretoned ha kristenion, evel un traitour: traitour d'e feiz ha traitour d'e Vro .

- O ! eme egile...

Hag e tegouezhjomp raktal e Landreger. En ur ziskenn war ar blasenn e liviris d'ar Gembreaded:" Amañ ez eus un den hag a anavez ervat Bro-Gembrez, bet eo zoken a-hont, ha mar kirit ez an da vont betek e di d'hen pediñ da zont."

An den-se ez eo an Aotrou Even. Ne oa ket er gêr, met dambrest goude e tlee en em gaout ganimp. Peched e oa ne oa ket bet ganimp e St Brieg hag er c'harr-boutin an Aotrou Even. Un draig bennak en defe bet da gontañ iveau, rak klasket e oa bet trouz da vat outañ gant ar Patrioted ha diskuihet zoken d'an Amerikaned. An Amerikened a renkas ober un diskenn en e di, met pe weljont ar bernioù leviou -studi dastumet e ti an Aotrou Noter, e savjont o divskoas hag e laverjont d'o embrougion:" Petra? hemvezh, an den a-studi -se un den fall ha danjerus? Evit piv e kemerit ac'hankomp ? "

Mot kner o devoa an Amerikened ober o factred fac'us, ar re-se ne ouient seurt ebet, na petra'ta hag ar blijadur en devos an Lotrou Even da vezan kast da Camp Langaoeg e-tal Sant-Brigc da c'hoari las eno ha da zebriñ soubenn druz e kompagmenez forbanned all eveltañ, e-giz da skouer Iwan an Diberder. Ken mat e oa bevet, ma voe degasot dezh a notenn da benn gouda, an notenn pe ar fakturenn mar deo gwel ganeoc'h ! Bez'ez evesheet noz ha'n deiz ha bevet ha lojet, n'eo ket c'hw'i lar, ret eo paeañ, na petra'ta...

E-pad m'emaon oc'h ober an tamm filozofiez-h deoc'h, lennerion ger, he deus bet amzer hor c'homagnenez enorus da saludiñ Renan pladorennet en e goazez, war e leuveenn ha da antren en Iliz-Veur. Petzeh sebez dirak meurdeuz Iliz Sant Tual, meurdeuzusoc'h a se c'hoazh abace m'eo deuet a-benn an Lotrou Chalon Lainé (Doue d'hen pardon) de sevel kuit kemant tra diezhoù a dorre linennouz heneuz an nev vrás. Dispak ganto levriou - henchañ a-seurt a vez gant an douristed e selle Kembreiz en-dro dezh, ha d'o sikour da dafñva gwel a se m'ezed diisi an Iliz gant ar pilierou, ar c'heur, ar volz , a roe an Lotrou Gourvil d'ar weladennerion an diskleria-duriou istorel e oa ret; e kembraeg evel just.

" Oc'h ober petra emañ ar vacuez-se aze ? " a c'houennas va c'hamarad Crwys diganin... Ur sell a ris. Ur Bez'e oa ur vacuez eno, daoulinet war ur gador o pediñ, hep sellout ouzhimp.

- O pediñ, emezon." Ha va C'hewrys d'ar red, koulz laverout, e kas va respont d'e genveajourion:

- O pediñ an hini emañ ar vacuez-se, emezan estlammet-holl.

Derc'hel a rae an dud d'ober tro an Iliz-Veur hag e teujont da c'hou-de da arvestiñ ouzh Bez Meur Sant Erwan. Pep hini a sell evit aze e-unan, hag ar fri-furch ma oa Crwys o tont adarre d'am c'haout, evel un den souezhet. " Lotrou, emezan, petra eo ar gouloù bihan-se e-kichen Bez Sant Erwan, e-tal an actor vaen-se ? "

" Ar gouloù bihan, emezon-m, pehini ? Añ ya ! Hennezh eo gouloù ar Sakramant, an hini a vez enzout dirak ar Sakramant, meulet ra vez.

" Penaos ?

- Ya ! gouloù ar Sakramant a vez graet anezhañ.

°°°

Biken n'ankounac'hain ar pezh a we lis neuze. Crwys a zigoras e c'hemou bras-bras, a reas ur pezh sklokadem hag a rodas evel ur sod d'en em harpñ ouzh ar vur e traçñ chapel ar Sakramant, chapel an Dug Yann V. Sklokal, hikal, c'hoarzhin a rae a-bouez e Benn. Hag e welan c'hoazh en deiz a hiziv a-dreuz va memor e skeu du o hejefi harp e zivrec'h hag e Benn ouzh ar vur.

Aergelc'h an Iliz a yes yen-skolas, ar weladennerion a reas ur sell war-du Crwys ha war-du ennon, manet eno e-kreiz an Iliz, hep gouzout de belec'h mont... Manet, sebez, mezhek an holl...

Un den a reas ul lamm war-du ennon. Un den yaouank, an Lotrou Gregory, an hini a oa kelenner e Dinam. Ne ouie ket petra da laverout ha ne ouie ket petra'lavare : " Arabat deoc'h bez'ez suezhet. Aze n'eus netra dreist-ordinal; trac'h evel-se a c'hoarvez e Kembre" (!!!???)

Ma'sonj din ne badas ket pell ar weladen d'an Iliz-Veur da choude. Ma'oa va-unanig-pem en ur vont er-maez eus an Iliz, pa gavis e-tal an nor vrás dadez en a eno c'uzh va gortoz: An Lotrou Cy-nan (Jones hag a zeus diwezhatoc'h da vezan Drouiz-Veur) hag an den bras all, un azeredigezh vat dezhañ, un den enoruz ha poellek hep mar ebet. Va c'haezel a rejoint koulz laverout hag en em zigarezif evit tacl diskiant egile... Ne oan ket evit kredif en deva Crwys graet fae evel-se war va c'hredenn gatolik hag a laveris didroidell d'an daou jentleman " Gwelout a rit , Lotronz, pegan fall e komzhan ho yesh , ha war va meno n'en deus ket an Lotrou Williams komprenet va c'homzou. "

- Ya ! ya ! anaout a reomp ho feiz katolik, ha kudenn an derc'hvoud e filozofiez hag en deologiezh katolik... Met un dra hepken a c'hou-lemnoup diganeoc'h , ha kontant ez oc'h da bardoniñ d'hor c'henel ?

Un nebeut bloavezhiou'zo, pa welis kelouz eus marv an Lotrou Hughes (Huws) war Y FANER e laveris ur tater evit afe. Un den hegarat, speredek o karout e vro ha bugale e Vro-Cembre, rak en eo, e-pad ar brezel diwezhañ, mar ne fazian ket, a sonjans ar c'hentañ sevel ur ga-zetennig e kembraeg evit ar Gembreadeddyaouank er brezel (Doue d'hen pardon !)

°°°

Landreger a zo tost da Lannion, ha gouda bez'ez kemeret prim ha prim ur bennac'h te, ec'h adpignjomp er c'harr-boutin, kuit d'ober an dro dre Barroz, o vezet me oa re ziwezhat.

E Kichen Pont Santez Anna, e-tal an ospital e ress ar c'harr un chan d'am lezel da ziskenn. W.J. Gruffydd ha Cyan a oa diskennet em rack hag en ur gimiadñ diouzhan e leveras W. Gruffydd " Kenavo, Lotrou beleg, ha war dichañs deoc'h dont ur wech bennak da Londres, na vankit . ket da zont d'am gwalout, er Parlament." (Depute evit Kembre edo an Lotrou Gruffydd , marv eo sheo, Doue d'hen pardon !)

KLOZADUR.

Kement-an e miui eñwrennou ez int, met ur c'husul a roan c'hoazh ur wech da lennerion VARR-HROL... E-tous ar binvioù abostoleresk ha bruderesh a zlefe bez'ez etra daouarn kement hini a bleud gant kudennod Breizh e tlefe bez'ez al levrig a embannas Diluridi an Eisteddfod diwar-benn o beaj da Vreish-Isol, " e kembraeg hag a galleg. Bez' e oa da vezan embannet a Saozneq hag a brezhoneg, met skoilhñ a viraz c'houz kement-se moarvat. /DROEDLAD Y DDIRPRWYDETH I LYD W. EBRILL, 1947,

pe e galleg " Rapport de sur la Visite en Bretagne de la Délégation Galloise, Avril 1947" Hor c'henel, Per Loazel, 70 Bali Plessis Tison, an Naoned a vo stat anzañ ma c'houlemit skouerennoù digantañ:100 lur ar pezh + frejou-post, " Corsedd" 70 Avenue du Plessis-Tison, Nantes C.C. 1907-81 Naoned.

Arabat dimp bezañ eus ar Vretonez-se hag a zo prest da genn-rout sizailhou bras da droc'hant kuit eus an Istor ar bloavezhiou 1939-1944,5. Evel e pep mare eus an Istor ez eus bet graet faziou ha traou mat e-pad an amzer-se. Ha levr hor Breudeur a Gembre a c'hell sikour an dud a youl vat ha dirakvare da welout sklaeroc'h.

Pa oa bet embannet al levr, e kavas da Cannadour ar G François e Londrez , ne oa ket gwirion na leal hag e tislavares groñs disklariadurioù Kembreiz. An deiz a-rack digoridigezh Goueliou bras an Eistedvod, pe zacur devezh kent, e komzas Cyan er Radio, e Kerdiz, e kombraeg hag e lavaras sklaer ha krak... " Tamallat ez eus bet a bap seurt traou dimp. Mignoned ar Vretonez a lavare e camp re gozh evit gwelout an traou hag o studiañ a-dost. Re all a lavar ne oamp ket libr a-walc'h da zont ha da vont na da welout an dud a oa ezhown da welout..."

Prest ez eo Rentaf-kont Kannaded Kembre da Vreizh hag e welot n'hon eus klasket nemet gwelout he barn pep tra gent onestiz."

Holl gannadourion ar Broioù Estren a vez pedet da Oueliou an Eistedvod ,bep bloaz,met er bloaz 1947 ne voe ket pedet Kannadour ar C'hallaoued dre m'en devoa krodat teurel difiziañs war onestiz ha leal-deed tud onest ha leal.

d'hor c'houmanterion B U H E Z B A R R - H E O L

1- Kaer hon eus lavaret ha pediñ hol lennerion da deurel evezh, ez eus neteut anezha a gement a dol evezh ouzh ar pezh a skriwomp. An holl GOUVERNANTOU a grog gant deiz kentañ ar Bloaz, pe mar kirit gant niverenn gentañ ar bloaz. De devrout eo gant an NIVERENN-MAN. Fiziñs hon eus e chomo feal dimp hon holl lennerion. Ar re n'hellont ket paenñ ,n'o deus nemet skriwan dimp hag e vu kaset B.H evit mann dezh. Rak e-laizh a dud vat a zo bodet en-dro da VARR-HEOL hag a zo kontant da sikour ar re all.

2- Alies e vez goulenet diganiñp niverennnoù kentañ B.H. Degas a recomp da soñj penaos e veze moulet B.H. e B ulvriag da gentañ, betek an niverenn 5. N'hellomp mui pourchas nemet an niverennnoù II,II, 13,14, 15,16,17. Adennet hor boas an niverenn 6-7 hag a oa bet diwiet diouzku; moulet fall ez eo hag e c'hellomp diouerout c'hoazh un 10 ben-nak;tost da 300 a oa bet tennet kouliskoude...

NOTEÑMOU - LIZHEROU -CHOMIEC'HIOU-PENN/DOUIGOÙ

S/NT-BRIEG... Martez e c'heillfec'h lakaat an dra-mañ war "BARR-HEOL" An Itron GUILCHER, levrui BARTOUX, I stmed Foch, e St Brieg a gennem da lennerion "BARR-HEOL" e werzh levriont trezhonek hag e c'hell kaout evito an holl oberennou ha kazetennou embannet en hor yezh.

An Itron GUILCHER a gomme brezhoneg.

1.0.

oooooooooooooo Laval-des-Rapides, d'ar 26vet a viz Kerzu 1958. ooooooooooooooo

otrou Kleng ker,

... Repred hor bez an hevelep plijadur o lenn BARR-HEOL ker-kent ha me tegouez ganimp. Da vihanñ e livirit ar wirionez didroideil ha sa a bliñ kerñ. War plij, degrasit dimp "Seurz Karwenen"... Kel lies gwech ma'z embannet un dra bennak, soñjat ennomp ihen kasit hardizh ha pa ne c'houlenfen ket... dre al leziregezh da gregñ em fluan...

N'omp ket kouenanantet da holl gelouennou Breizh in'hor bez nemet BARR-HEOL, AL LIAMM, HOR YEEH hag ar RED KEITIEK (ha DLCHOMP). Eus skridob embannet gant patred ar fal'huneg n'hor bez hini, ha c'hort da gant n'hor eus ket. Koll arc'hant e veze. Kaer hon eus bezañ war zouar Amerika, ne gouskom ket war an sour hag an arc'hant, rsk n'o deus ket hiroc'h lostou eget e lec'h all, dreist-holl pa vez studiñ uhel (ker dacnet) da bennñ :gwelloch'h eo ganin enta mirout ar pezh a c'hellan diouerout evit ar geneiled vat hag evit ar stourmerion wirion.

Spi en eus ez a mat an traou ganeoc'h e Bulian hag ez eo Bulianiz parrouzianiz vat.Evit ganimp ez a mat awal'h. Ho filhor Gireg en deus bet ar ruzell ur miz'zo ha bennñ en deus tapet un taum "arquez" adarre. Abaoe miz Gwengolo ez a d'ar skol sacozek. Lenn a ra mat ar sacz-neg bennñ, met er gér e lam brezhoneg ives...

Petra soñj-hu eus ar 5-et Republik hag eus e rener ?... Amañ e c'haler gwelout pegen touplet e vez ar Frañsizien gent o ministrerezh an "Information"! Edon o vonet da skriñvñ " Propaganda ". Rak klevout a reomp allies er Skinwelerez gAllacoued kankoulz ha kannaded Ginea, Tunizia, Algeria h.a. a. Pa soñj etenñ ar Frañsizien o vreselin 20 vloaz'zo dibouez, ez eo ret kompran ez eus ranket " swalc'hif o enpennnoù " en un doare disper evit ma kredfent c'hoazh er int pecc'huisañ pobl o vevañ war an douar. Evidon-me , e kredan a vezint touplet muioc'h c'hoazh gant ar renorien novas,hogen dan deiz ma tibikousoù o doulagadouù m vo ket bras bevañ e Bro-C'hall....

... i wir galon ganeoc'h stav evit Breizh hag evit ar Brezhoneg. Jakes Koran (Kanada)

oooooooooooooo SEURZ KARWENEN romant berr gant Dom Duchauhix, trodigezh Kleng. Ul le vrig moulet koant gant ur gole maleñ brav :225lur dre ar Post.Gouarn digant otrou person Bulien.

G A N T V A F E N N - B A Z H

(Evnig Penn ar C'head)

Ton
kembreat

Pa can me-val e Kerlouzaouenn Gant va fenn-bazh hag em
 zreid va botou-koad ,E kichen va dousig blev me--len
 Gant va fenn-b. hag em zreid-va-botou-koad.Kalz amzer e
 Okorn an ca---led Gant pli-ja---dur am eus kol-let
DISKAN
 Ba-le- et em eus gwechall,E Bro-Sa.hag e Bro-C'hall
 Biskeazh n'em eus gwelet paotrez ken koant all

I.

Pa can meval e Kerlouzaouenn,gant va fenn-bazh
 Hag em r zreid va botou-koad
 E kichen va dousig blev melen,gant va fenn-bazh
 Hag em zreid va botou-koad
 Gant plijadur em eus kollet !

- DISKAN -

Baleet em eus gwechall e Bro-Saoz hag e Bro-C'hall
 Biskeazh n'em eus gwelet paotrez ker koant all
 (Pe)Baleet em eus gwechall koulz e Breizh hag e Bro-C'hall
 hag all...

Notenn: Jinen-sñerezh kentañ : hag em :dindan Sol ha Fa

- 2 -

Met,un deiz e rankis kimiadiñ, gant va fenn-bazh
 Hag em zreid va botou-koad.
 ' Vit mont da bell-vro da vrezelñ, gant va f.b.
 Hag em zreid va botou-koad
 Tri bloaz goude, pa zistreen,
 E oa mero'n hini'garen !

- 3 -

Me'rakn bremañ klask va zamz barna, gant va fenn-bazh...
 Rak n'em eus gallet dastum metra,gant va fenn-bazh...
 Ne ran forzh ! Ne fell din tenzor,
 Met skoudenn ve douz em envor !

- 4 -

War an hent pa vanin hep buhez, gant va fenn-bazh...
 Va skoit 'barzh bez va c'harantez, gant va fenn-bazh...
 Eno, me 'vo brav din gortoz
 Mont daveti d'ar baradoz !

(Pep Gwir Miret-
Strizh)

Da ABEZOEN, e koun hor stourmard hir war dachenn Breizh.
 Perwenan,Kerzu 1958.

EVNIG PENN AR C'HOAD

WANIG HA WENIG (kelaouenn drimiziek evit bugale). Ma oa ezhomm ur gazetenning e Breizh e oa a dra sur,ur gazetenning evit ar vugale.Setu deuest ar c'hoant hag an hñvfre -se de vir...Hep damentif d'e boan,nag esperi e amzer hag e yec'hed en deus an Aotroù Kalvez, renser Skol-Hen-chñ Ploueg-er-Mor, savet WANIG HA WENIG. Liesskrivet ne deo ken evit bremañtri liv ha pavar zoeken : gwer,du,gwenn, ruz a zo warni.Na kar kompreñ ar Vretoned ha sikour brudan al labour nevez-se e vo tu da woulañ a-rack pell WANIG HA WENIG. De c'hortoz avat, e kavo er vugale hag o zdud i lenn ENEZ AN TENZOR, TROIU KAMM BILZ,hag o heulienñ Istor KIKI HAG ALAN AL LOUARN EN AMERIKA kontet dre daclennou soezet gant ur bugel.Hag oc'h ober ar c'henstrivadegoù hag o c'honit prizioù KOUMANAT-BLOAZ:150 lur.K.R.P.(Journal Wanig ha Wenig,Plouezec) 1705-96 Distaol a vez graet d'ar c'houmanatoù a-stroll... Roashon.

AN DAOU BENNAK ANAAN war-lerc'h a oa da vezâñ lakaet war VARR-HEOL
an dro ziwezhan, met dre ziouer a blas ne oa ket bet gallit hon ober.

DEIZIOU BROALEZ SKOUTED BRO-C'HALL

En em vodet e oa 6000 mil renere ha renerez Skouted Bro-C'hall e Jambville (S.A.O.) gant Gouelioù ar Pantekost. A-gevret hon eus prederiet war " AR SKOUTELEZH HAG AR GLOED" evel tri bloaz'zo war "AR SKOUTELEZH VISIONER", hag ar studiadennoù-mañ endeo o deus bet ur pouez eus ar brasâñ abaoe war an Emaav Skoutel.. Fiziañs hon eus eta e tougo frousesh iveau al labourioù hag ar studiou kaset da benn er bloaz-mañ e Jambville, en despet d'an amzer drubuilhus a vremañ.

Evel just, ne c'hellemp ket, ni Breizhiz, bezañ er memes ali gant Skouted Bro-C'hall, pa lavarent eo Bro-C'hall " Ur Bobl, ur Vro, Ur Guimiezh ; ur Guimiezh-tud dezhi an hevelep istor, ur yezh hepken, ar memes kultur hag ar memes sevenadur". Heg hen diskouezet hon eus dezho.

Tri bloaz'zo hor boa kanet kan ar C'himiad a-us an gant pac-tred Roazhon hepken, met an dro-mañ, skouted ha skoutezed Breizh a-bezh a-rack en em guitaat o deus graet un dâns-tro vrav, hag holl war an dro ha neuze d'echuiñ hon eus kanet hor" BRO GOZH ". Aet omp neuze kuit pep hini d'e gant ar fiziañs e vo gwelet o tremen war al leurenn-veur hor sec'hier-biniou hag hor bombardoù, kentañ Bodadeg Vras " ma vo, hag e vo gwelet iveau hor ban-iel en avel e beg ar Wern Vras da embann krehñ hor mignoniezh hag hor breudeuriezh d'ar pobloù all a zegemer kement ha kement a visioneron sus hor perzh...

War hor meno, e veje kement-se un dra just.

GI KREAC'H

Notenn: Ar pennhad a-us, e galleg hag e brezhoneg a oa bet kaset d'ur gelaouenn gatlik ha breizhat eus Pariz. Met da vare an IJ a viz Mae e oa, ha kavet e oa bet dañjerus evit Unvaniezh Bro-C'hall, ha dre-se ne oa ket bet moulet.

**AR VOTADEG EVIT AN DEPUTEED E PASTELL-VRO
GWENAMP.**

Gwengamp I-12-58.

Emginnigadenn P. Lemonnier(broadelour) he deus graet berzh e Bro-Wengamp. Test da 4.200 mouezh en deus bet, pezh a ro dimp da soñjal e c'hell hor c'hemel kaout un dazoned politikel dre amañ. Tregon Pont-Aven doa bet Maseaz (troadelour iveau) nemet 300 mouezh evit an troc'hadur en e bezh! Ar radikal Lemonnier eus Gwengamp evit tañ da vezâñ bet skoazellet gant.(..) tourc'hizion n'en deus ket tizhet kaout ar wech-mañ muic'h a vouezhioù egat Per ar Manac'h, nag an U. N.R. kennebeut all.

Paotr an "Unvaniezh evit an Tu Kleiz" Novello, eus Gwengamp, n'en deus bet nemet 700 mouezh en holl !

Skuizh eo ar bobl gant seurt tud. Hol labour amañ a zo sklaer et a : tennan d'an nebuteañ 5000 mouezh an dro gentañ, digant an M.R.P. hag e vimp mestr war an dachenn...

E kornicù'zo eo bet dilennet P.Ar Manac'h, da skouer e Kas-tellaodren hag e Ianlonon, gant 85 mouezh war enginiger an M.R.P. En Boulvriag, Louergad ha Fleuzal en deus tizhet kaeut un niver encruskenañ, e-skoaz gant ar gomourion hag ar Sosialourion, evitan kouls-koude da vezâñ chomet hep mont di d'ober an disterañ kaozeadem d'an dud, nemet e Boulvriag 'lec'h ma nac'h has an emginniger sosialour A.Thomas selaou zoken e-pad ur c'hardeur, evel ma c'houleme outañ, an nebute goulemou a felle dezhñ ober diwar-benn emzalc'h ar sosialourien e-kennemer kudennoù ar Vro. Amer laravout e vee bodadenn Per ar Manac'h un trech bras, en noz-se, e Boulvriag.

Da Per ar Manac'h da genderc'hel gant e zoare fur-meurbet da zisklerian d'ar bobl o ezhomou ha kudennoù ar Vro.

P.E.

K E N S T R I V A D E G L E N N E G E L
Priz Kuzul ar Brezhoneg. 1959

KUZUL AR BREZHONEG a sav evit ar bloaz 1959, ur genstrivadeg lennegel anvet " PRIZ FFANSEZ VALLEE "

Div lodenn a vo er genstrivadeg:
1- Kontadennoù pe zanevolloù berr (30 pajenn skriverezet da nebuteañ) : Priz a 30.000 lur

2- Kontadennoù berr aczet evit bugale (20-25 pajenn skriverezet da nebuteañ) : Priz 20.000 lur

Ir c'hontadennoù o deveze bet ar priz kentañ a vo moulet war hini pe hini eus kelaouennioù ar C'HUZUL, pe voulet disparti zoken.

Ne vo roet priz ebet, mar n'o devez ket ar c'hontadennoù tal-voudegezh a-walc'h.

Kas an dornskridoù da Actròù Person Bulien a-rack an I a viz Here 1959.

Setu amañ roll ar varmerion, evit ar rumm kentañ: Huon R.,

Maodez Glanndour, J.Priell, P. Eliez

evit an eil rumm

: P. Denaz,

An Abad Kalvez, Marc'hariid Courlaouen.

Evit ar C'HUZUL, ar pennrener : Klerg, Bulien

wwwwww

KANOUENN ROBL DASTUMET GANT A. BOURGEOIS, embannet gant Kenvreuziezh Sonerion Pariz, 3 Straed Fransis Garnier, Pariz (XVII). K.R. 16-734-10 Pariz. 750 lur war baper boutin, 950 war baper-leuegen.

N'eo ket beudeiz e vez embannet e Breizh un dastumad kanaouenn-nô-pobl, en un doare sirius. Mervat ur wech an amzer e teu er-maez, diwar labour strollad pe strolled, levrig kanacouennou gousstlet da yaouankiz ar c'helc'hioù, pe d'an douristed, pe d'ar re a vev maic'h pe nebeutoc'h diwar danvez Breizh :kavet neuze e-barzh, nebeut a dra nevez, met kentoc'h kanaouennou anavezet-kaer, bet moulet dija dek gwech pe maic'h, hag aewchou zoken darbar laeret a gweiz hag a zehou hep sotro an oberourion. Imaf n'eo ket se an hini eo. Ne servijo ket ken aez-se dastumad Bourgeois evit ar Goueliou Folklorel. Fa lavaran deo'h, un dra sirius ez eo, gant kentskridou, notennou a-barzh an dastumer, a-barzh an embanmerion ha me'oar. Ha koulksoude em eus bet un dudi dispar o lenn al levr nevez-mañ, dre ma tegase din gant lealded ha gwirionez, he-kleviou eus hon amzer dremenet, un tafva eus hor c'hultur-pobl, hag ur skeudenn eus eñe hor bro.

°°

A-roak da Abeozen embann en HOR YEZH notennou diwar-benn dastumad Pengwern, n'ouien ket e oa ken barrek all war danvez hor gwerziou ha sonioug. En eo en deus adgwelet amañ an destenn, he difaziet, staget adnotennou-skleraer, kempenet pep tra, ve vo ar aesañ me vo galleg d'al lenner. E stagadehn a zo prizius meurbet, pe ro dimp ur roll koñveriadurioù etre pezhioù dastumad Bourgeois hag ar re'zo bet embannet e lec'h pe lec'h. N'eo ket klok marvart ar roll kinniget-, ken diaes ez eo bezañ klok e notennou levroniez-h-, met evel ma lavar e-unan, setu ur raktres eus ul labour a wefe da sevel.

Renkñ dre zanvez disheñvel, dre destenn resis, ar gwerziou, ar sonioug, notañ pelec'h int bet embannet, levrion, kelc'hgelaoennou a bep seurt, merkñ an eilstumou, al lec'h m'int bet dastumet hag all. Oberom razzel e gwirionez, met penaos komz eus hor c'hanaouennou-pobl hep kregiñ da gentañ gant ur seurt levr-renkadur. Er broioù all eo ar Skolioù-Meur, pe Institutouù a-retozh a sav ar seurt labourioù. /ze cm levracueg em eus levr Sean O'Suilleabhain: A HANDBOOK OF IRISH FOLKLORE, 700 pajennad stank, a ziskouez pevez labour-enklask a c'hell bezañ graet en ur vro vihan gant un ensavadur evel an IRISH FOLKLORE COMMISSION.

Ne lavarin ket kalz a dra diwar-benn kentskrid Bourgeois diwar-benn Sonrezh Breizh, nemet ez eo mat-kenañ ar pezh a laver, kalz poellekoc'h eget ar pezh a lenner peurliesañ. Pezh a laver a zo gwir penn-da-benn: n'eo ket klok, hen gouzout a ran, met dija ez eo un diazez asur. Hevelep tra a lavarin diwar-benn an notennou savet gantañ:

: evezhiadenou leal ha poellek ez int. Diskouez a reont un den hag e ouie mat brezhoneg, ha kenkulz all, ar c'hanaouennou-pobl. En tatut ken anavezet etre an Uhel ha Kervarker ne glask ket kargañ na war un tu na war an tu all : ne hac'h ket fazioù Kervarker, met an-sav a ra da skouer, e notennou hir gwerziou IEZOBRE ha GWILHAOUIG KALVEZ, ez eo dines gouzout mis pelec'h e teu danvez gwerzioù zo, pegouz ez int bet savet, penaos, gant ar c'hemesk a ra ken allies ar gannerion, ez eus lodennou a c'hell donet eus a bell-bras, gant éhovaradou kalz koshoc'h eget ar ganaouenn hec'n-unan.

°°

Al lodenn vrassañ eus an testernou embannet a zo malvoudus kaer: hiniennoù nebeut anavezet. Kllokmat a reont mat levriou an Uhs Kalien hag all. Ha ne vo ket ur perch dister d'en Io. Bourgeois bezañ roet dimp kanacouennou dastumet e Bro-Bontrev, Gwengamp, e Treger Vihan , hag eus un tu all, e Bro-Roskoù, Kastell-Paol, korniou bet nebeut darempred gant ar folklorourion.

Un nebeut fazioù a zo chomet kouisksoude, a gav din, e testenn kanacouennou Bourgeois, ken na zeuer da soñjal ez eo an dornskrid e Conservatoire Pariz, un adskrid hepken eus labour Bourgeois.

Notennou Abeozen a verk anezho peurliesañ. Unanig bennak evelkant, a zo tramenet e-biou da evezioù mabmar : evel er bajenn 36 : Man vo gwenn....Man vo ruz, man vo glaz....Lenn a rafen kentoc'h :" Nan vo gwenn....Nan vo ruz..." da lavrout eo : Unan'vo gwenn, Unan'vo ruz..." Pezh a zo hervez dore-komz an Treger Vihan.

P'emaon war dachenn ar fazioù, kalz anezha a zo chomet er sonrezh, siwazh ! : hag-en'ez eo dre fazioù dornskrid ar C'honsavortoire, pe hini an diskriver, n'ouzon ket. Setu amañ ar re anatañ, hep kontañ no glot ket bepred doare-skriwan an hevelep gerioù en destenn distag hag er skrid a zo dindan ar sonrezh.

P. 33, ton niv. I. MARLENE LANDREGER, an destenn a zo tactaret ha n'ezañ ket dindan an notennou dieat, a-dal an hanter eus an eil linennad : Mantur a grog gant re ar pevare linennad; er ger lurettes n'eus da gontañ nemet teir silabenn. ton niv. II, linenn 1, wentad 2, e-lec'h mi, lenn sol; sell. un tamig pelloc'h, linenn 2, wentad 3. Bremañ pajenn 65, ton niv. 32, n'eus ket da lenn ar fa dies ouzh an alc hwezkenverit gant an ton niv. 6 ; n'int ken nemet adskrid eus ton ken anavezet an HADER, e Bourgault-Ducoudray.

Pajenn 79, ton niv. 43, wentad 5, e-lec'h fa lenn ur mil; hwezkenverit gant ar ton niv. 53, p. 98. En ton war-lere'h, niv. 44, ez eo bet sur-mat an ankouest ar fa dies ouzh an alc'hwez. Er bajenn 84, notenn an Ao Bourgeois a-roak an ton, a ziskouez es eo bet ankouer'hast ar be-

blot dirak notennouù si an eil linennad. Evit an ton niv. 55, ez eus bet sur-mat market a-dreuz an notenn diwezhañ war ar mi, ar sol an hini eo. Ton niv. 64, pajenn II3, ne gav ket din e vefe da lenn ur bemol (be-blot) ouzh an alc'hwez; an ton-se a zo da gêñveriañ gant Musiques Bretonnes Mauris Duhamel, niv. 42, 43, 44. a ziskouez bezan e mod re, ha n'eo ket e la. Pajenn II9, linennad diwezhañ, mentad I, notennouù krogak a zo da lenn, ha n'eo ket duennouù sell. ouzh ar men-terezh e 2/4.

Toniou kaer-kenañ a zo, a vije pec'hed o lezel dianav pelloc'h. Kemerit da skouer, an ton niv. II, pe Kan ar Vartlodod, ken meurdeuz ha ken don. Sur-mat, ar re a glask o dudi gant kanaouennou kaer o devo amañ o gwalc'h. Met ouzhPenn se, ar re a blij dezho danvez-studi o devo ives peadra, hag evit an testennouù hag evit ar sonerezh. Ul levr talvoudus, pa laveran deoc'h.

Meuleudi ha trugarez da Herve ar MENN evit bezan hen roet dimp. Esper am eus e kendalc'h Kenkreureziezh Sonerion Pariz war an hent kemeret ganti evit gwellañ mad hor sevenadur.

M. G.

AR BIBL SANTEL : AVIEL SANT MARK (troidigezh gant M.Klerg, notennouù gant M.G.) 350 lur + 50 lur -mizou-post- Dim. St Gal de Fons, Ass.Soc. Louaneg, K.R. 519.40 Roazhon.

Setu ul levr sakr nevez o tomet er-maez, liesskrivet e ti Herve ar Mee, e Roazhon. Ar paper e zo gwenn ha kaer hag ar skritur aec da lenn. Ar re a gav dezho ez eo assoc'h c'hoari gant liesskrivadurioù eget gant wouladuriouù a fazi da vat. Aesoc'h da skouer, ez eo rei-zhau an amprouennouù ha gwelout raktal ar mankouù hag o skarzhañ kuit. Da skouer er bajenn 6. e lennan E C'halilea e-lec'h e Bro-C'halilea. pajenn 52 (X, 38) e lenner " Ha gouest oc'h-c'hwi da evañ ar chali-riad am eus da evañ, ha da vezan badezet GANTI". Ur fazi, emit-hu? Ya, met lod eus ar frazzen a zo kouezhet a oennan er ger BADEZIANT !!!

Ur fazi all a-berzh an eilskriver, paj. 61(XII, 23) "A-benn an dasor'hidigezh, pa savint a varv da vev, da behini anezho e vo-hi gwreg peogwir HE deus-hi bet o Seizh da bried." N'eus forzh penaos ez eus eno ur fazi yezhadur: ret laverout da vihanet HE deus-hi bet ANEZH O seizh... Met ar skrid gwirion eo hemer: Peogwir O deus : bet o seizh da bried. (Oi gar eptà esc'hon auten gunaika = o seizh o deus hi bet da bried)

Un taol kasaus a zo en em gavet ives: n'eo ket market e penn-krec'h ar pajennouù niverenn ar pennadouù hag ar gwerzadouù, ar pezh a ziæ-siaesoù labour meur a hini... Met pa vez an troour, an notennour, an eilskriver hag ar mouler hep gallout en em zarempredañ pe dost, setu

petra a c'hoarvez.

Hogen fizienas am eus e quezo mignoned ar yezh ha mignoned ar Skritur Sakr kompreñ ha tañva ster kuzh komzoù Doue a-dreuz troidigezh an hini a skriv al linennouù-mañ.

Prest eo Sant Lukaz ives da vezan moulet, hag abaoe pell' zo emañ Lizercù Muur An Abostol Paol o c'hortoz o zro ives, hag an holl Lizercù Katolik all.

LES LOUPS DE COATMENEZ .180 lur ar skouerenn. Distaol d'ar re a c'houleenn 20 skouerenn war en dro. Kas ho kouleennouù da J.M. Boues-sel du Bourg, 38 Av. Emil Zola, Pariz, XV. K.R.P.14-350-33 Priz sel Bourg, 38 Av. Emil Zola, Pariz, XV. K.R.P.14-350-33 Priz

Evitañ da vezan skrivet e gallég, ez eo talvoudus-bras al levr-se da zihuniñ e kreiz ar Vretoned yaouank ar garantez-vro hag ar Vretoned koshoc'h a gavo ives peadra d'en en soñjal, en ur lenn avanturioù Hervé, Alan, Gwenola ha Paol a Goadmenez o klask kurunenn ha teñzor Duged Vreizh.

Châns vat d'ar Vreureiezh Nevez savet dindan amv COELBREN (un anv kembraek : Plouzenn-werr ar Blanedenn !) da denñnañ ur blanedenn vat ha da zedennañ e-leizh a Vretoned yaouank d'ar garantez-vro.

Koulmig ar Gindi WAR AL LOAR
II-I-59

'(Erru eo an abardaez Izel-tre an heol. Eus kement toull a zo e weler krouadurien iskis o tiflukañ : darn heñvel ouzh tud ha darn all heñvel ouzh loened. Holl o hastañ tuan klask un tam-boued hag a kemerouy an aer gloar, rak da goulz ar serr-noz hepken e chellont dojet er-maez; war an deiz e vez kalz re domm hag en noz e vez yen-sponsut)

UNAN ALL (eus ar re heñvel ouzh tud).- 'Chekon! Chekon! Solnik! Solnik!

AN HOLL (o sevel o fenn):- 'Chekon! Chekon! Solnik! Solnik!

(Da laverout eo : Un heolig bihan o tremen)

UNAN ALL : O tont warnomp emañ

AR RE ALL : N'eus riskl ebet ! re uhel ez eo... Sellit, drc'hel ar re de vont.

UNAN ALL : Heñvel ez eo ouzh ur sigaren hir ha lugernus. Pegen brav ez eo! Met petra a c'hell bezan an dra-se...

(N'en deus ket amzer da echuiñ gent e gaoz, rak setu ma klever er pellder ur strakadenn bonner : du-hont 'lech n'erru ket an heol ken, ez eo krog an traou de skornañ ha da skornañ ken kalet ma fraih ha wa vruzhun ar menshiou o-unan. Kerken e weler an holl o redek eval gozed d'en em voutañ en toullouù dindan al loar)

(En un toull dindan al loar, e talc'h an dud gant o c'haoz. Stouvet o deus an toull gant pezhioù tammoù-skorn, rak n'eus ket a goad war al loar hag ar vein ne harzfent ket ouzh ar skorn)

UN DEN KOZH : Erru 'on kozh ha traoue souezhus am eus bet gwelet e-pad va buhez, hag heolic'h bihan a bep seurt am eus gwelet o tremen a-us d'am fenn da goulz ar serr-noz, met biskoazh n'am boa gwelet c'hoazh ar pezh emaoù o paouez gwelout.

UN DEN(e-kreiz e nerzh) : Penaos, Tadig-Kozh, n'ho poa gwelet biskoazh ur Solnik evel-se ?

AR C'HOUZIAD : Nann! Biskoazh !

UR VAQUEZ (ned'het) : Daoust petra a c'hell bezañ an dra-se ?

AR C'HOUZIAD : Feiz! va merc'hig, diaes ez eo laverout, met klevet am eus gwechall ar re gozh o kontañ penaos o devoa klevet gant o zud kozh a-rac'h e oa tud o chom war ar voulz lugernus-se hag a vez ken brav da welout ac'hant an Douar. Daoust ha n'eo ket ar re-seou a zo oc'h esa diskenn amañ ?

AR VAQUEZ(o krenn) : Diskenn amañ evit petra ?

AR C'HOUZIAD : N'oufen ket hel laverout deoc'h, va merc'hig, met alies ez on bet spontet o welout tamiou ruz o sevel diwar an Douar, evel pa veze krog an tan ennañ. Ar re gozh gwechall a lavare e oa an taniou-se brezelioù: an dud oc'h en em lazhañ etrezo. Ha soñj hoc'h eus, er bloavezhiou tremen, nag alies ne wlemp-ni ket tamiou ruz war ah Douar. Hag hervez pa vez brezelioù ha lazhadegou e vank boued d'an dud hag ec'h en em zibront etrezo.

AR VAQUEZ (spontet-mik) : O! arabat dezho diskenn amañ neuze. Doue ra viro ! Va Doue benniget! roit d'an dud paour un tamm skiant vat hag un tamm furnez ha sikourit anezh d'en em glevout ha d'en em garout ha da lodennañ o bara etrezo. Ha neuze marteze e c'hellint donec betek amañ... Ha c'hoazh ...

xxxxxxxxxxxxxx
M.B.
GWIRIOÙ AR YEZHOU

" Ar yezhou n'o deus gwir ebet "

Biskoazh den fur ebet n'en deus kameret ar geriou-se evel m'ement a soñjet e c'hellent diskleriañ estreget ar wirionez sklaer-mañ: " Ur bobl, ha dezhiañ ur yezh dezhiañ e-unan, en deus ar gwir d'he c'homz ha neuze da c'houlen groñs ar pezh a zo ezhorn a-benn tizhout ar pal-se : kelennerzh ar yezh hag hec'h implij en aferiou-stad..., hag all "

Ma teu ur bobl d'en em yenañ ouzh e yezh, perak kemerout ar boan da zifonn ar peadra-se?... Ur bobl avat, n'en deus ket ar gwir d'en em yenañ ouzh e yezh. Al lezenn ne ro ket d'an tad ar gwir da zizornian e vugale di uzh ar peadra-familh, da laverout eo n'hen anzav ket evel perc'henn hollo'halloudek e vadou... Ur remziad-tud n'eo ket libr ken-

nebeut da lezel da vont da goll al lodenn-se eus ar Peadea broadel m'eo ar Yezh.

Ur beleg ne lez ket ar gristenion libr da derrin lezen-nou an Aotrou Doue: krozal a ra enep al laeroñsi, an avoultreizh, an disivoud, ar gaou ha me'oar! E Gourc'hemennou Doue ez eus estreget ar I-an, ar 5-et, ar 6-et hag an 8-vet. Bez'ez eus unan all hag a c'hourc'henn enorï ha doujañ ar rumadou tremen o deus savet ha diazezet ar Vro. Teurel a raer evezh da zegas da soñj d'an dud eo war gement-se ez eo diazezet dever ar Garantez-Vro. Perak neuze ez eus kement ha kement a veleion hag a chom disiblant-naet ouzh an dilez-se eus ar peadra m'eo ar Yezh, Yezh ar Vro, evel pa n'he defe an dilezidigezh-se mamm ebet da welout gant o c'harg a baster, gant un dachenn oc'h aparc'hant ouzh o labour a baster? Ar stourm-se a zo kement war dachenn o labour, kement da vihanañ, -hag un tamm brav muic'h zoken- hag aozañ matchou mellroad, abadennoù-sinena, ha diduamantol all evit o farrezianiz. Daoust ha degas da soñj eus un dever bennak a ve a-zivanez eus karg ur beleg ?

Hag amañ eus dever piv a zo an? Bus dever ar Vro, da laverout eo eus dover an holl. Bez'ez eus kazetennoù, dezho ul liv relijiel, ha na chomont ket da glask pemp troad d'ar macut evit diskleriañ emañ Bro-C'hall e stad a bac'hed marvel, dre ma n'he deus ket gouezet lakaat ar pobloù a-liv da endreñ buan, a-walo'h, nag o c'heñnet trawalo'h na roet dezho ur stad doreat a vuhez. Komz a reont oushob'h eus dever an " digolonizañ" (an didrevadenan). Ur Vro, evel Bro, ha deus eta deverioù a gemerer ar boan da zegas ar soñj anzhaf d'ur dud; hag ar Vro, evit gwir, en em garg diouzh ret da lakaat da bouezañ war chouz pep siteoan an heulia-dou eus an dever kumun-se... Perak Breizh, neuze, (hag ar Vretoneg o-unan, na petra 'ta) a veze libr da gacout pe chom hep kaout ha deverioù ? Ac'hanta, ya! Met pa n'eus den ebet karget es-ofisiel eus Broizh, ec'h en em seller evel diskarg a bep dever an hec'hñiver, ha na vez ket pell an den o kredin ez eo divec'h ha didamall-kaer e goustian.

Re aez ez eo da unan bennak hag a zo en ur garg uhel bennak o sikour kas an-dro karr ar vro, kavout digaraoziou : " We welan ket perak en em skuizhañ kement da esa gonit wr ar Vretoneg me komzint bruchonzh ouzh o bugale, war ne fell ket dezho hen ober " Ha koulskoude d'an dan-se, d'an den e-karg-se, d'ar renere-se, mai ec'h egost ouzh ar re all ec'h aparc'hant ha dever da zegas da soñj d'an dud eus un dlead seul strishoc'h ha seul vrasoc'h ma n'he deus ket ar Vro tud-kammed ha dileuridi- chezañ hervez al Lézenn da gomz en hec'h an?... A dra sur, an darnvuiñ eus ar Vretoneg n'o deus anaucudegezh ebet eus an dlead-se; met ar mank-se a

amoudegezh ne ziskar ket an dever ! Bez'ez eus kalz a gristenion i-vez hag o deus ur goustians faos hag a vank didrubiulh-mat e-keñver lezenñù an Oñestiz: lezenñù an Oñestiz, an dever a chom memes tra hag ar beleg evel ar ristenion all a zle reïñ da anaout an dever-se d'ar re zianket hag o sklerijennañ d'ober dezho dilezel o droukfazi.

Mar en deus an Aotrou Doue roet dit ar c'helas da gompran war o hed da zeveriù e-keñver da Vro, ez eo laeskentez he pec'hed neuze, evidout, chom brav-mat er-maez eus an emgann ha lezel da Vro da ziskenn un tamm izeloc'h war-du ar marv.

M.B.

VVV
L.Duchêne AR VRETONED E JERZE.

Notenn: Ar pennad-mañ a zo un diervrañ eus ar rentañ-kont moulet war an Ouest-France, da heul ur goñiferañ gant an Aotrou S.Javre (Geffroy), aluzener labourerion vreizhat Jerze. Autre en deus roet dimp an Aotrou Duchêne d'ober ar pezh a garfemp gant e skrid. Trugarez dezhâñ.

I TOURISTIEZH ---DUDI HA PLIJADUR DIWAR GOUST BREIZHIZ.

Jerze, anezhi un enezenn vihan, a zo gwali gudennou enni evit hor c'henvroiz a Vreizh, hag en enezenn⁸ vevañ hervez giz Bro-Saoz en ur virout kustumafañou gall koulskoude, ne deo al labourer breizhat nemet un niverenn dizan kollet e-touez ar 4000 goprest^a ziskenn bep bloaz e porzh-mor Jerze.

Dont a ra ar goprest breizhat di evit maread ar patatez, ar c'haol-fleur, ha mar gall e chom iveau da zastum an tomatez.

Kalz a genteliou he defe ar vro-mañ (eme an Aotrou Javre) da gennout digant Jerzeiz diwar-benn ar stumm da aozañ an "touristiezh" hag e komz er prezeger diwar-benn an ostaleriou-familh, ar pañionch er mereuriou-mereuriou hag a zo gvir genkiziou 'lec'h ma'z eo kempenn ha naet pep tra. Darembedet ez eo Jerze da vat gant an touristed, betek miz Herc, adalek Paas e tremen 45.000 tourist dre an enezenn. E-touez ar re a zeu da gentañ, da vare Pisk emañ ar priedou yaouank eus 'ro-Saoz.

Unan eus an traou kuriusañ evito ez eo donet da welout o tiskenn eus ar vattimant al labourerion vreizhat. Errout a ra al labourer gant e valizenn en e zorn hag e forc'h. Ar Saozon a sell ouzh ar goprest-se evel ouzh ur pouar a deurvez Jerzeiz reïñ bod dezhâñ-e-pad ar "sezon". Un dra diskonfortus-meurbet ez eo gwelout an daolenn-se, ha koulskoude o deus Jerzeiz doujans ha resped evit hor c'henvroiz a ya

(^a) Mont d'ober ar "sezon" a vez lavaret, ha sezonerien a vez grael eus ar re a ya du-hont da labourer. Gwell ganimp ober gant ar ger "goprest" daoust ma'z implijomp geriou all ives.

du-hont d'en em c'hopra: ar vererien ne fell ket dezho kaout tud all estregot Bretoned. N'houlont a briz ebet eus labourerion saoz, re laos ha re ziform war al labour; esaet e voe ober ganto, un nebeut bloavezhiou'zo, met ne zeus ket an tacl-esa da vat hag abec ez eus bet dalc'hed da implijan Bretonec evit ar sezon... Tud yaouank Jerze o-unan a zilez mui-ouzh-mui al labour-douer ha dre-se ez eus ezhomm e-lezh a Vretoned evit destum ar buanâr ar gwellañ, patatz, kolfleur, da virout ouzh ar priouz da cheñch betek re.

EUS PEP PARREZ EZ A TUD DA JERZE.

Abaor pell smzer ez eo kustum feurmerion Jerze da zont da Vreizh da glask gordevezhjour. Er bloaz 1925-26 ez eo dre zegdou e konted e Logivi-Plougraz hag e Sant-Kleve ar re goprest evit mont da Jerze. Bremañ ez eo kentoc'h kreisteiz an Departament, ha zoken da Morbihan eo a bournach tud, met daoust de se, e pep hini eus hor parreziou ez eus mour a hini o vont d'ober ar sezon, anezho mibien marourion a ya kuit evit ur miz pe zeou, pe zevezhjour (peatreñ ha marc'hed). Ha kement-se dreist-holl da ware ar foenn hag an cost e Breizh. De skouer, setu amañ nivor ar re a ya d'ober ar sezon: Serwel(2), Lannuon⁽⁴⁾, Boulvriag (80) Treglañviziñ (25), Pederneg (60). Cheñch a ra an niver, met bep bloaz e vez muic'h-mui a dud o reïñ o anv, ha Departament Adoù-an-Hanternoz eo a bournach ar muiâñ, eus a bell, a c'habreosterion.

UN TAOL LAGAD GLAC'HARIS

Derodek a ra an touristed saoz da welout ar batimentou o tostaat, abalamour da welout ar c'habreosterion o tiskenn eus ar batimentou. D'ur galon vreizhat ez eo an daclareñ-se un dra poenius-meurbet. Errout a reont gant o dilhad-labour evel just, sinet o d'us ur c'hontrad "diouzh varc'had" hag en em lakaet e servij tud n'anavezout ket an disterañ. E-touez al labourerion o tegouezhout, ez eus darn hag a zo bet dija e Jerze o labourat, hag ar re-se no seblant bezañ ken dijas en o dilhad. Met d'an holl e vez grael heñvel, hag an daolenn a weler a zegas da soñh eus ar pezh a vez gwelet n'eus ket keit-se 'zo c'hoazh war aodou Afrike. Lostadoù karionou a zo eno o c'hortoz "pactred ar sezon"; eno emañ ar vererien gant roll ar gontredorian en o dorm; ha neuze e raer an "ditab" er bern, hervez al lech a zo da vont di. Ar c'habreosterion a ya dre skouadrennou a "dri" e pep hini: an "tenner" gant e forc'h, gant an hini a savo ar c'horz kuit hag an hini a zastum ar patatez.

UR VICHER GAIEOUR EVIT CONIT ARC'HANT

"Diouzh varc'had" emañ ar sezonerion hag o labour a zo ul labour skuizhus-spontus: well-wazh Iñ eur labour bemdeziz .

Ur skouadenn eus Pleuzal a stage ganti da 4 eur diouzh ar beure hag a échue da 10 eur noz. Kreskiñ a ra ar bern arc'hant evel-se, met arabe ankoùmac'hant e tle ar gobrest en em vevañ diwar e c'honedigezh (kuit a gantin, un tamz boued lonket prim-ha-prin); lojet ez eo dis-tre : en tiez ar verourion e vez lojet an douristed, hag en adtiez ha zoken er c'hrevier di uzh ret , e vez ar Vretoned o lojañ ! Un den hag en deus beajet a-dreuz an enezenn da studiañ an doareoù a ro skouerioù a lakañ a galon d'en un sevel.

Un diaester all : ar priedou nevez. Darn eus an tiegezhioù nevez a ya d'en em ziazezañ e Jerze evit kreskiñ o zamz peadra evit gallout neuze grude del vloavezhañ tremont o labourat a-lazh-korf evel-se, dont en-dro d'en em ziazezañ e Breizh. Met evit kement-se, kentañ tra a zo ezhomm ez eo ur yec'hed kreñv-meurbet, rak al labour "diouzh varc'had" a gas e zen d'an trafoù.

Ur gudenn all : evezhierrez ar vugale vihan e-keit hag emañ o zud er parkeier. Ha neuze ar c'hléfiedou (anemiezh allies-tre), ha diaesteriou evit kaout an asurañs-labour.

Gwelet e vez siwazh trafoù trist-meurbet gant un nebeudig tud yaouank sodec gant un arc'hant : en ur ober 15 deiz ez eus bet gwelet ur paotr yaouank o tispign ouzhpenn 100.000 lur. Da c'hras Doue, n'eus ket kalz a sezonerion evel-se. Bez'ez eus re all hag a oar espran ha lakast arc'hant a-gostezez, hag a zeu d'ar gér gant ur "bolotenn vrav."

AR PEZH / VANK : UN . URZHIADUR.

AR PEZH A C'HANTAJER : UR SINDIKAD
HAG UR PLAC'H EUS AR SERVIIJ KEVREDADEL

Ur sizhun labour galeour , hep an diskuizh gourc'hennet a-berzh al lezenn. Ar sadorn goude kreisteiz " ar week-end ", e"Ru AR Frañsizion" setu ar mare d'en em welout ha da gemerout un tamz e-han. Mont a raer da stal ar c'haezennou. War a lavorer, ez eus sezonerion hag a c'houlemn ma ve miret desho holl niverennou ar sizhun an Ouest-Français. A vandennou ez aer d'an ostaleriou; met kement-se n'eo nomet un emweladenn dre gustumans(gwir eo emañ lezenn bro-Saoz a-du gant se ! ha neuze diges ez eo ober a-hend-all peogwir d'ar sadorn gouant ne vez marc'had ar patatez na kasadegou .

Muiañ a geuz a zo ez eo d'an diouer a Urzhidur evit al labourerion vreizhat. En "diurzhidur"-se n'eus ger ebet a wir amzer vnk, rak ar gobrest skuizh gent o sizhunvezh-labour n'hell ket kaout ab-dennoù -diduiñ hir, hag e kemor e blijadur en dañsou hag en e zarempr-dou gant un t uliadig mignoned; ret eo evelato merkañ gant desped e an "abadennoù-sinema" a ro re allies un nebeut sezonerion re domm ouzh an "tiez-sousilh" (bod-ilisav !)

Ar pezh a garfed da gaout ez eo ur Sindikad a emskoazell.

E Jerze o deus ar feurmarion , hag i hepken, o"Unvaniezh". Unan eus ar pennou e-barzh a zo ur gobrest eus Breizh hag a zo a-hont a-base 30 vloaz'zo... Ur Sindikad all a vad en-dro ar vicherourion (labourerion ar savarezh-tiez, ha paotred an ostaleriou). Holl ez int sindiket, nemet ar Vretoned ! hag eno emañ ar gwiridig, ar gouli bev. Abaoe ur bloaz'zo ez eo krog ar Sindikad saoz da zigerif e zor d'al labourerion vreizhat, gant divizou ispisial: ur gevrenn distag , ha droedoù-antre da beañ met dister

DAOUST D'AR PEZH A SONJER
RE ALIES...

Ar re a wel paotred Jerze o vont kuit hag e mesk ar re-mañ darn ha ne dint ket ur skouer a vertuz, avanturerion ha lorsenniañ a zo techet betek re da gredin ez eo ar re all holl heñvel outo. Ur gwall fazi a reont o kredin kement-se. Rak e gwirionez e-touez a ya da vae-bro evel-se d'ober ar sezon, ez eus tud yaouank, tiegezhioù nevez hag a zo dim a veuleudi hag a resped. An dirovadeg labourerion-se a zo un dra drezi hec'h-unan martez, met n'eo ket un digarez svit dilezel an dud-se ha chom hep en un soursial diouto. Kalz a ya kuit gant an esper da zistreñ un dro bennak d'o farrez d'en em ziazezañ enni, nemet e rankont da c'hortoz ron ur vuhez start. E-pad an amzer a dremonent en e-nezzenn ec'h en e santont o-unan, digenvez, hep sikkour ebet a-berzh den ebet; neuze avat, e wofo stad enno o kaout un "Urzhidur denel". Erru mat e veze ganto ur plac'h eus ar Servij kevredadel - un asistantez e-giz ma lavar ar bobl ; ne veze ket he labour-hi eus an aesañ , met ul labour a bouez bras a rafe evelkant e-touez Bretoned Jerze. Ma'z eus un astant diwar dri hag a zo dalc'het gant Bretoned deuet a-bonn da sevel war-c'horre diwar-bouez e labour, e chom an darmvian eus ar sezonerion war o c'hemant all, ha war greskiñ ez a bep bloaz ar bern anazho : a gichen Lammouen oz as bep bloaz daou eus ar nemes familh d'ober ar sezon; er bloaz-mañ e vezint c'hwech'h. Ha skouerioù all heñvel a c'hellid da gaout.

Ne spont ket ar Breizhad dirak al labour forzh pegen start a c'hell bezen. Da hetin co e teufe ar re a c'hell ober kalz evit o c'henvroiz, da dreññ o sellou war-du Jerze 'lech' ma vez dilezet ar Vretoned hep den koulz laverout da bledin ganto.

(Diverrañ eus Konfierañsan Actròù S.G., aluzener Lise Gwengamp, dirak Strollad ar Studioli Kevredadel hag Ekonomikel Ker Lammouen . Miz Genver 1959)

xx

IORWETH C. FEATE KUDENN AN DIVYEHGEZHZ ER SKOL
(troet diwar ar c'hembraeg)

(War niverenn diwezhañ BARR-HEOL, N-enn I7 pajenn 3

e skrivemp kement-mañ " Ne lavaromp ket, ne skrivomp ket ez eo ar Gennadurezh divyezhk eo a savetaio Yezh ha Kultur Breizh. Martez e ray, martez e vo trawalc'h ganti, martez e ray ket... hag all ..."

Setu amañ ur c'hlod'had a-berzh an Doktor Iowerth C. Peate en e bennad-skrid embannet war E/MER AC AMSERAU CYMRU (I-1.59) paj. 7. Kement ha diskouez n'emaomp ket erru e penn hor beaj !!!

Unan eus an traou pouezusañ da heul an diviz e kambr al Lored (an Aotronez) diwar-benn ar C'hembraeg ez eo an diskleriadur graet gant un Aotrou Brekon, ministr, diwar-benn emzalc'h Ministrerezh an Deskadurezh da ziazezañ en un doare efeuds an Divyezhegzh e Bro-Gembre. Anet e oa edo ar Ministr o tiskleriañ menociou roet dezhñ gant bureviou ar Ministrerezh. Gallout a raer eta degemer e homzou evel menociou ofisiel Ministrerezh an Deskadurezh. Setu amañ eta petra a lavaras an Aotrou Brekon : " Splann-meurbet ez eo emzalc'h ar Gouarnamant er c'henver-se. N'en deus ket Ministr an Deskadurezh ar galloud da REDIAN deskin ha keleennfi ar C'hembraeg en hini ebet eus ar skolioù paet gant arzhant ar Budjed. Ne c'hell nemet ALIAN deskin ar yezh hag hec'h implijan evel benveg-kelennañ. Graet eo bet kement-se e-pad an 50 vloaz tremenet, dreist-holl dre levriont bihan ha diskleriaduriou kaset d'ar pennadurezhioù lec'hel. (o)

Setu amañ er reolennoù heuliet en diskleriaduriou hag el levriont bihan-se. Da gentañ : er bloavezhioù kentañ-skol - anzer ar skolioù kentañ-derez, - e tleor deskif ar bugel dre e Yezh C'henidik, e vammeyzh. D'an eil e tleor tamz ha tamz implijan an eil yezh, saozneg pe gembraeg, e-pad ar bloavezhioù kentañ-se. D'an trede, a-benn an deiz ma vo prest pep bugel da gregñ gant studiou an eil derez, e tle bezañ barrek a-walc'h war ar saozneg evit ma c'hello tennañ gonid hog apled war n'eus forzh reseurt tachenn eus deskadurezh an eil-derez. Ar bedervet reolennoù ez eo homañ : denc'hel da studian ar C'hembraeg evel yezh kentañ pe eil yezh e-pad bloavezhioù ar studiou eus an eil derez.

o o o

Pouezañ a rae ar Ministr war ar fed m'eo ar Pennadurezhioù, ar Gargidi lec'hel eo a respont eus implij ar Yezh Kembraek e Skolioù. Hag e kave mat kement-se. Dre-se ez eo splann-meurbet an traou Kembre. Hag e kave mat kement-se. Dre-se ez eo un dra vat lezel amzer-dazont ar C'hembraeg etre daouarn Renerion-an-Deskadurezh e konte lezhioù Kembre. Spi am eus e kompreno pep hini eus ar Renerion-se (o) pegen pouezus ha talvoudus dreist-penn ar gerg fiziet enno

2 Aliañ a raer ar pennadurezhioù lec'hel, a-berzh Ministre -

(o) Evel ma ouzer, n'eo ket ken kreizennet an Deskadurezh e Breizh-Veur hag e Bro(- C'hall, gant he Sol-Veur. Muic'h a frankiz a zo gant ar pennadurezhioù lec'hel : Kontelezhioù (Departamentoù) ha kérion.

da heuliañ ar pezh a anvar an Doare-Kelenn Divyezbek. Pal an doare-kelenn-se, diouzh diskleriadur splan ar Ministr : eo deskif pep bugel e Bro-Gembre en doare ma vo "bras a-walc'h e arpartiz war ar Saozneg evit ma c'hello heuliañ gant frouezh, war n'eus forzh peseurt tachenn kenteliou skolioù an eilderez. A dra sur, e karfe ar Ministrerezh gwelout studi ar yezh o kenderc'hel, evel danvez-studi, e Skol an Eilderez, met anat eo penaos ar pep pouezusañ ez eo arpartiz ha barregezh ar bugel war ar Saozneg a-benn an oad a II vloaz. Daou dra a zo skiner diwar gement-se :

I- dambreast e vo pep bugel e Kembre desket-kaer war ar Saozneg pa guitaio ar skol gentañ-derez.

2- Ne gred ket avat, ar Ministr karget eus aferioù Kembre, ez eo dilect reïñ ul lufr broadel d'ar C'hembraeg, dre ober gantañ unan eus yezhou ofisiel Kembre. (Ar gelennadurezh divyezhk) evit an Aotrou Brekon " n'eo nemet ur stumm o terc'hel kont eus koumesk ar yezhou e Kembre."

RE WAN, RE WAK !

Mar ewañ kont evel-se, ne welan ket penaos e c'hell ar C'hembraeg padouet evel yezh vev betek ar c'hoantved nesañ. Nevez zo en deus bet goulenmet pennskravagner an " Dysgedydd", daoust ha rezinañzh ed ar C'hembraeg da harpañ ouzh-henedigezh, en ur muzul frank, eus ar vuhez ijinerzhoul, er rannvroioù diwar ar maez. Ar respond euen eo ez eo kalz re wan, siwach; ha dinerzhet ha gwast e vo c'hoazh gent an doare-skolioù taolennt gant an Aotrou Brekon, hep komz eus an elennou all er vuhez wodern hag a labour izev d'hen dinerzhañ... N'eo ket ret komz amañ dre ar munud diwarbenn ar niveradegeù graet e-doug ar c'hoantved-mañ.

Trawalc'h ez eo laverout ez eo act war goazhañ ha buanspoutur ar Gembreaded Kembrask a-benn ar hanter eus ar c'hoantved-mañ. Ar nemes tra a zo en em gavet gant ar re a gomz Gouezelleg e Bro-Skos.

E 1951 ne oa nemet 94.282 a dud o komz Gouezelleg, ha 2.652 hepken unyezhegerion. 50 vloaz'zo e on tost da 250.000 o komz ar yezh.

En ur pennad, war niverenn gentañ " LOCHLANN" kalc'hgo-lacouenn ar studioù keltiek en Oslo e lavar an Aotrou Kelennner Kenneth Jackson : " Aes a-walc'h ez eo laverout e c'han miliadoù a vugale bep bloaz en Hebridez, en tiegezhioù-lec'h ma konser gouezelleg; hogen pet anezho a gwirionez, a gomzo ar yezh 'benn we vint erru en oad a 70 vloaz ? Testeni Ennez-Vanav a ro dimp da intent o devezo kalz anezho kollet o gouezelleg, a-zivsez d'ur ger bennak pe un dro-lavar bennak hanter-nakounac'h aet a-benn an amzer-se, kelt ha ma vo ar plegennoù o c'hoari ar c'ontrol eus ar yezh. Mar tau-lomp evezh mat ouzh an holl fedou-se (eme c'hoazh ar G'heleñner Jackson) e kredan e vo marv-mil Gouezelleg Bro-Skos a-benn'kreiz ar c'hoantved-da-zont, mar ne vez ket a-rack, nemet e taupe un darvoud nevez bennak da getmañ ar stad a vremañ, a-grenn".

PLANEDENN AR YEH

Aon am eus na ve honnezh planedenn ar Yezh Kembraek iveau, nemet e vefe kemmet a-grenn ar skoliata a vremañ. Anez suraat kornadoù-bro frank unyezhel ha reiñ un renk ofisiel d'ar Yezh en doare na vo gwazh a se e stumm ebet Kembread ebet e-keñver deskamant ha madoù-korf e-skeud e unyezhegezh, e chomo difrouezh an holl strivadennou a-du gant ar Yezh.

Abalamour d'ar stumm-skoliata a vremañ, emañ ar yezh o tis-leberiñ fonnus-tre, war zigarez "he c'hempenn hag hec'h eeunaat" e-keñver frazennadur ha geriadur, evit he deskin evel eil yezh aes d'ar vu-gale dindan II vloaz. Heñvel a-walc'h ez eo penaos bugale hor bugale a gomzo ar yezh Kembraek-Saoznek-se e-pad ur pennad ar sioulder bras ra zeuio da wir esperañs an Aotrou Raglan^o, ha ma (a-raok) vo aet mut ar Yezh kozh enoruz . , ha n'hellomp ket ni bevañ hepzi, war lañsedou an Den Gouiziek.

Ra daolo, evezh ete mignoned ar Yezh, ouzh kement-se holl (dreist-holl ar re a zo a-du gant menoziou ar Gouarnaman), rak etre o daouarn -i emañ planedenn unan eus koshañ hag enorusañ yezhou Europa hiviziken, - ha na gredan ket tammoù ebet emañ er-maez a riskl.

Iorweth C. Peate

EVEZHIADENNOU. Fiziañs hon eus ez omp deuet a-benn da dreñ propik ar C'hembraeg. D'hol lennerion d'hon digarezin evit ar fazioù, rak hiviziken en deus pennskrivagner B.H. div barrez war e chouk ha n'en deus ket amzer da galfichat e jeu.

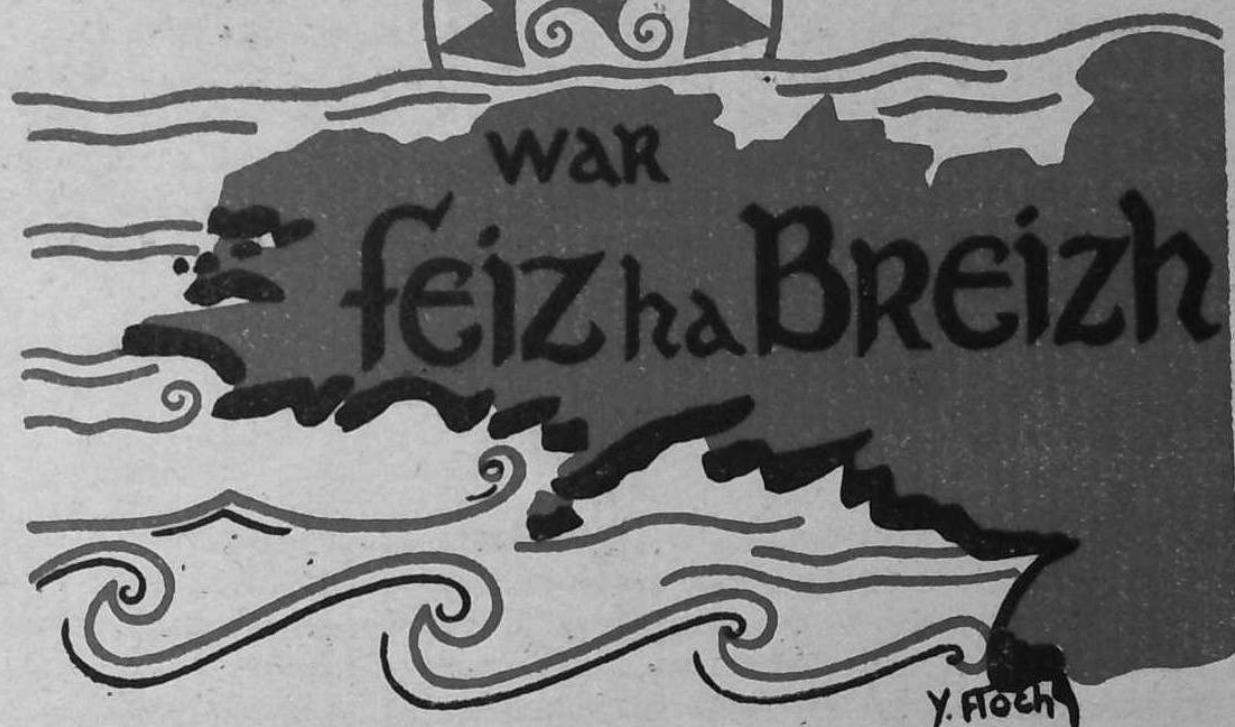
Hogen splann-meurbet ez eo ar gentel. Den fur ha poellek ebet n'hell lavarout petra'vo planedenn ar Brezhoneg en amzer-da-zont, hag a ziwall neuze da skrivañ traou evel-hen" N'en deus ar Brezhoneg chans ebet pelloc'h da chom bev, nemet en ur Vreizh divyezhel evit mat !". Marteze ez eo gwir, marteze n'eo ket. Hogen ar pezh hon eus holl da ober ez eo klask da gentañ-penn diazezañ ar Gelennadurezh Divyezhel e Breizh, diouzh skouer Skol-Henchañ Ploueg-ar-Mor:honnezh ez eo ar bazzenn gentañ da dizhout, hag ar c'hentañ ar gwellañ. Ha goude neuze ... Diu d'an holl Vreizhiz a youl vat en em vodañ en-dro da Skol Bloueg, hag a zo evel "penn ar pont" en emgann evit Spered Breizh, ha brudan doare-skoliata an Aotrou Kalvez. War ar poent-se roomp meuleudi dichipot da "ZOUAR BREIZH" evit ar pennad embannet warni an 21.2.59

(°) Da anaout un tammoù an Aotrou Raglan sellit ouzh ar BED KELTIK Kerzu 1958, p.279-a

N'ankounac'heit ket kas HO PROF DA GUZUL AR BREZHONEG: L. Morvezen, 6 Bali ar Gar, Konk-Kernev, K.R. 1316.63, An Naoned
 Na zisonjitet ket kennebeut nevezin ho KOUMANANT da VARR-HEOL.
 TRUGAREZ D'HON HOLL LENNERION HA MIGNONED. Trugarez d'al LIAMM, d'ar BED KELTIK evit ar pennadoù moulet ganto diwar hor penn.

Impr. Gérant: Ab. Le Clerc, rect. Buhulien C-d-N C.C.P. 91764 Rennes

Barr-heol

Directeur: M. Le Clerc, Rect. Buhulien C-d-N) koumanant:
No 19, Juin 1959, Trimestriel, Prix du No: 150Fr) 550 lur

Rener: M. Le Clerc, Person Bulien, Bro-Dreger
Niverenn 19, Mezheven 1959, Trimiziek, Priz an Niverenn: 150 lur

TAOLENN

SELLEDOU WAR HOR STOURM	P.2-3
KRISTIG (kontadenn gant F.an Uhel).....	P.4
KUZUL AR BREZHONEG (Karaez.2.4.59).....	P.13
KUZUL AR BREZHONEG (War ar Mennadoù).....	P.14
BRUDEREZH :Ur skeudenn diembann eus St Erwan...F.17	
Barzaz Breiz.....	P.17
Un drevadenn-Haïv evit Bretoned vihan.	18
Ur monument da ZIR-NA-DOR.....	P.18
Ar Radio e Breizh.....	P.18
DIAZEZ HON ABOSTOLEREZH BREIZHEK(Per Even)	P.19
An AO.YANN-F. AR GOV(Per d Denez)	P.22
LANGUENTIBUS (Evnig Penn-ar-C'hoad).....	P.24
LANVEZEEG, VA FARREZ KOZH(Koulmig ar Gindi)....	P.25
PREDER (kelaouenn a brederouriezh).....	F.27
LEVRAOUEG "BARR-HEOL".....	P.28

2
SELLEDOU WAR HOR STOURM

E penn kentañ miz Ebrel tremenet (1959), goude bodadeg KU-ZUL AR BREZHONEG, e Karaez edon o paouez adskrivañ ha tennañ MENNADOU AR C'HUZUL d'o c'has d'an izili hag ives da bennou bras ar vro war dachenn : politikerion, tud a iliz, kazetnerion hag o vezan̄ ma vanke din goloioù-lizher e renkis mont d'an ti-butur da brenn... Dres, an endervezh-se e oa en ti-butur (hag a zo un ostaleri war an dro) un emvod gant un nebeudig labourerion-douar diwar-benn ar krouusted. Un digarez din diouzhtu da dremen dezho pep a skouerenn eus MENNADOU AR C'HUZUL... Hogen a-benn neuze e ca ket manet va genou ganin digor war 9 eur, e-giz ma lavare Paotr Juluen...

Ar re a oa eno a oa maezidi eus diwar-dro lannuon. Hogen ne oa, din da glevout, nemet galleg ganto. D'an ampoent da vihanañ edo unan o lenn ur skrid gallek.

°°°

Gouzout a ran a-walc'h pegen bras ez eo en amzer a ren lec'h ar galleg e kement bodadeg a zo, zoken e-touez tud hag a zo ar brezhoneg o yezh er gêr hag etrezo war ar pemdeiz. Hogen an deiz, ur wech ouzh-penn e oa dichañset din lakaat va biz war ar glañvem : War-lec'h mui-oct'h eget biskoaziñ emañ ar Yezh war dachenn ar vuhez nevez.

Betek-hen e oa Breizh, dre vrás, ur vro micherioù izel (mar gallan ober gant an anv-gwan-wan, hep kaout c'hoant da izelaat na da zisprizout den, na petra 'ta!): labourerion-douar, pesketaerion, artizaned, konversanted, ha pep tra o terc'hel da vont war-raok mata-mata, hep re a stroñs ... Ha brenn emañ ar bed nevez o tiruilhal war ar vro, ha war an dud, hag o vezan̄ ne dint ket preparet d'hen degemerout ez eo straket ha torret stern ar gevredigezh ha kement a zo e diabarzh ar stern-se, da lavarout eo ar gevredigezh hec'h-unan a ya da heul

Ezhom a oa da aozañ an hent a gasfe ar gevredigezh vreizhat a ch'iz kozh d'ar stad nevez : kevredigezh ar mekanikouù nevez, an dremen-prebou etrevroadel, kevredigezh ar cadvezh atomek, rak a-benn an diwezh erru emp eno... Hag an hent n'helle bezañ aozet nemet gant un nerzh galloudus barrek da gemerout etre e zaouarn amzer da zont Breizh, koulz war dachenn ar madou-korf hag ar madou-eñe. Ur penn a oa ezhom: war an dro politikel, arboellerezhel, kulturel, keleennadurel ha micherel. Hag ar penn-se grit an anv a garot anezhañ : gouarnamant breizhat, republik breizhat, parlament breizhat, rouantelezh vreizhat, demokratolezh vreizhat. Ma'ra foutre-kaer eus an anv, met ar pezh a zo sur, ann neb a fello dezhau chow da c'hoari war dachenn al lennegezh hepken, hag a fello dezhau lakant ar re all da labourat hepken war ar dachenn-se a zo koula dezhau mont da c'hoari kefig-an-etev war gorn an oaled gant e vamm-gozh ! Un Emsav ledan o plediñ e brezhoneg gant kement tra a parçhant ouzh madou matériel ha speredel Breizh, setu ar pezh a vank.

3

N'hon eus na Gouarnamant, na Parlament e penn Breizh da gemer ar seurt Emsav-se war e gont, hag e ranko al labour bezañ kaset da benn gant prezidi ha strolladou prevedidi da gentañ hag en em unano d'ober ur strobod nerzhus a raio d'ar bolitikerion plegañ da reññ da Vreizh ar pezh a zo dileet deshi.

Met evit pezh a sell ar yezh, ma klasker mirout anezhi hepken war dachenn al lennegezh ne vo graet netra ofedus... Rak stourm evit ar Yezh hepken a zo bezañ dall ouzh ar pezh a dremen, ha disoñjal krenn n'eo ket ar Yezh eo a zo da vezan̄ prederiet ha louzouest, met ar Bobl hag ar Vro... BARR-HEOL en deus bet skrivet dija penaos n'eo ket ar Yezh eo a zo klañv, met Pobl ar Vretoned, o eme hag o spered hag o c'horf.

°°°

E Miz Meurzh 1954 e kannadiig misiek Skolaerion Departamant PENN-AR-HED, paj.34, en ur pennad o respont da venociù ar FAEZ e skriwed un drap bennak evel-hen " Daoust ha war zigarez ma veve implijet mui-ouïh-mui ar brezhoneg er skol e veve tredanlaet buanoc'h a se ar maeziou? Daoust ha fonnusoc'h a se e veve pour-chaset d'ar porzhioù-peakestaerez ar aozadurioù a deus ezhom evit kreskiñ? Daoust ha muic'h a dud desket he dije Breizh, mui-oïch a ijinourun mar befe roet an deskamant e brezhoneg ?"

Ar c'houzou-se a ziskuill ur stad spered hag a gaver hep mar ebet gant kalz a dud : tud-ar- bed, tud-a-iliz, ha tud-a-bolitikerez... Gallout a reer soñjal kement-mañ evit gwir : a-sil-kaer, dre "endosmosiz" koulz laverout, hep ober droug ebet d'ar gevredigezh e c'heller kemmañ yezh; e-lec'h ober droug ez eo vad a vezgraet en ur skubañ ar pezh a vez graet anezhañ an traou kozh, ar gizou kozh evit lakaat en o lec'h ur vuhez aesc'h, micherioù talvoudusoc'h... .

Ar pêzh a zo sur avat, neket evel-se e tremen an traou e Breizh, en amzer a ren. Un dra a ankounac'h : an dud o-uran.

N'eo ket war zigarez ma vo savet uzinou ha labouradegoù, kresket ar porzhioù-mor, tredanlaet ar maeziou e tevio Breizh da vezan̄ bleunius ha pinvidik : diouzh talvoudegezh an dud a vo o labourat, an dud ouzh o c'has en-dro. Mar ne vez ket yac'h ar Vretoned en o c'horf hag en o ene hag en o bolentez, mar ne vezont gwirizienet don en o bro, e kollot hoc'h amzer, ho poan hag hoc'h arc'hant ganto, o vodernaat maeziou, kériou, porzhioù-mor...

Mar ne zeuer ket a-benn da skoulman an daou dra-se, an daou labour-se: al labour a-du gant madou-korf ar Vretoned hag a-du gant o madou-spered e c'helle bezañ ur " bravadem" gant Breizh, met "bravadem ar mary" e vo, e-giz ma leverer e Treger.

Ret eo dimp kompreñ eta palec'h emaoñp evit ma vo efedus hor stourm.

Bez' e oa ur wech ur plac'h yaouank devot ha fur hag a zeue hec'h Ael mat d'he gwelout bendeiz. Bendeiz ez ee ives d'an iliz d'an oferenn, hag e selaoeun un oferenn pe ziv. Un deiz m'edo o tonet d'ar gêr eus an iliz, e kavas ur vaouez hag he devoa bet eizh bastard ha kelou ganti da gaout un navet. Hag ar plac'h yaouank, Marc'hari dig hec'h anv ha lavarout outi hec'h-unan : - Penaos e c'hellife an Aotrô Doue pardonin da seurt-se ? "

An deiz-se ne zeuas ket hec'h Ael mat d'he gwelout, petra benak ma oa bet en iliz, en oferenn, o pediñ evel kustum. Soushet-bras e vee gant se; met antronoz ne zeuas ket hec'h Ael mat kennebeut d'he gwelout. Ma vee glac'haret-bras. An trede deiz avat, ec'h en em ziskouezas an Ael dezh :

- " Jezuz ! Va Ael mat, emezi, setu tri deiz'zo n'am boa ket ho kwelet !

- Gwir eo, eme an Ael, met biken n'am gwelot mui !

- " Jezuz, emezi, petra'm eus graet ives'ta hag a zo dis-

plijet dec'h ? "

- . Bez'ez eus tri deiz'zo, o welout ur paour-kaezh plac'h hag he deus bet dija eizh bastard hag a zo war gaout un all, hoc'h eus lavaret ouzhoc'h hoc'h-unan" - Penaos e c'hellife an Aotrô Doue pardonin d'ar seurt merc'hed-se? ". An gomme se n'eo ket bet plijet d'an Aotrô Doue, rak gallout a ra pardonin d'ar vaouez-se kerkoulz ha dec'h-c'hwi... Bremañ avat, e vo ret dec'h dimezin.

- " Dimezin ? Jezuz ! va Doue ! Biskoazh n'em eus tacler va sellou war baotr yaouank ebet.

- Ya ! ret e vo dec'h ober. Kit eta da azezañ war bazennou ar groaz a zo war bord an hent ha da gement paotr a dremeno dre eno, e lavaret : - He ! paotr, n'hoc'h eus ket c'hoant da zimezin ganin ?

- " Jezuz, va Ael mat, petra'lavarit-hu ? ... Biken ne gredin ober se.

- Ret e vo dec'h koulskoud. Kit eta, ha grit evel m'am eus lavaret dec'h.

Hag hi da vont da azezañ war bazennou ar groaz, meshek-bras. En deiz-se e oa foar er gêr eus kichen, hag a tremens kalz a dud dre an hent. Ha de gement paotr a dremens dre eno, e lavare Marc'hari dig : - He ! paotr n'hoc'h eus ket c'hoant da zimezin ganin ?

- Oc'holla ! a lavare ar re hec'h anaveze, n'hoc'h eus ket a vezh. Ur plac'h devot evel doc'h ? Me'lavarao d'an Aotrô Person.

Hag ar re n'haç'h anavezeant ket :" Ro peoc'h din-me, plac'h fall, kae da goach gant ar vezh !" . N'houle paotr ebet diouti... A-benn ar fin eo'h erruas un den mezy hag en devoa poan o choù war e dreid, hag a doue Doue evel un diaoul. Hag hi da c'houleñ digant a evel digant ar re all :" - He ! paotr, n'hoc'h eus ket c'hoant da zimezin

ganin ? "

- Kit gant an diaoul, Katell gollet!" eme an den mezy gant ur veez h krenn. Hag e talc'has gant e hent... Met donet a reas dezhau : "- Sell, emezañ, homañ moarvat, n'he deus kavet den ebet kontant d'he c'hemerout; na ma kennebeut biskoazh n'em eus kavet ur plac'h kontant d'am c'hemerout. Ret eo dia esa ober marc'had ganti" Hag heñ war e giz, hag o toullañ kaoz gant ar plaw'h. En em glevout a rejont hag e tivizjont dimezin a-benn an ddeiz war-lerc'h.

5

Euredet e voent eta an deiz war-lerc'h. Met ar plac'h kaezh he devoe kalz da c'houzañ gant ar paotr-se... Paetañ a rae e holl ar-c'hant; bendeiz e vez mezy hag a lies e roe bazhad dezhia. Pa vee deuet ar c'houz, e lakass-hi ur paotr er bed; bag hi da lavarout d'he gwaz :" Kae d'ar c'astell da c'houleñ digant an itron hag-eñ e vo kontant da vezan maeronez d'hor web. Ha ma n'houll ket e c'houleñnot digant ar vatezh; evit ar paeron e vo aes dimp kaout u-nan.

- Bac'h ! eme he gwaz, hag a oa kraz evel boaz, da betra badezin ur glesker evel-se ?

- " Jezuz ! va gwaz, emezi, petra'lavarez ? Sell pegan blank eo ar bugel. Febez gwallur ma teufe da verval hep badeziant. Allo ! hast buan mont.

Hag ar paotr en hent, en ur leuskkel mallozhioù. En ur vont gant e hent e kavas un den kozh hag a c'houleñns digantañ : " O vont da belc'h, emezañ, va den mat ? " emezañ.

- Feiz ! o vont d'ar c'astell da c'houleñ digant an itron ha kontant e vo da vezan maeronez d'hor web.

- Hag ar paeron, eme ar c'hozhiañ, kavet hoc'h eus uran ?

- 'Neus ket da !

- Ma ! kit bepred da glask ur vaeronez, ha me a vo paeron... En em gavit warc'hoazh en hoc'h iliz-parrez gant ar vaeronez hag ar bugel, ha me a vo eno ouzh ho kortoz.

Pan erruas er c'astell, s c'houleñns neuze digant an itron hag hi a oa kontant da vezan maeronez.

- Me ? emezi, mont da zerc'hel bugel ur maevier ouzh badez ? A nann ! biken. Arabat dec'h kontant war se.

- Ac'hanta ! degasit ho matez neuze; se'zo ingal mat din-me !

- Mont a ray va matezh, ma kar. Se 'sell anezhi."

Kontant e oa ar vatezh da vont da vaeronez hag e lavares mont.

An deiz war-lerc'h, an tad, ar vaeronez hag ar vagerez a yeas d'an iliz gant ar bugel. An den kozh dizanvez a oa eno ouzh o gortoz. Badezet e vee ar bugel hag e vee roet dezhau an anv a Gristig.

Kerkent ha ma vœ deuet er-maez eus an iliz, e laveras an tad:
" Deomp bremañ da chapel Jol-Gerion d'ober ur vadeziant all." Ar chapel

-se, na petra'ta, a oa un ostaleri.

" Arabat, eme an den kozh. Kit diouzhtu d'ar gér, ha pan erruot, digorit ar pres hag e kavot ennañ peadra da zebrin ha de evañ, ha kement tra ho pezo ezhomm. Met pacuezit da douïñ ha da lavarout geriou divalav d'ho pried.

" Met eo! ne rin ket ken, peotramant da vin daonet !"

Distreñ a reas eta d'ar gér gant ar vaeronz, ar vagerez hag ar bugel; ha kentizh ha ma vœ ast dreist an treuzouez eas war-du an armel, hag he digoras. Neuze e laveras d'e wreg :

" Petra 'chanta ha kalonig, va friad karet ? Bara gwenn gant un tamm rost ha gwin mat ?... Ma sonje gant e wreg edo o farsal. Met p'hen gwezas o tegas war an daol pladoù karget a bep seurt meuziù mat, e chozas sebezet.

Adalek neuze avat, bennak, n'o d'voe nemet c'hoantaat un dra bennak evit hen kaout en armel, daoust pe voued, pe zilhad pe arc'hant e veze, en doare ma teujont da vezan pinvidik a-greiz-holl. An ozhac'h a cheñchhas buhez, ne eve mui nemet dre voder, hag e vevjont en eürusted.

°°°

Stummet-mat e oa ar paotrigh ha sevel a rae evel ar reden. Kaset e vœ d'ar skol hag e teske ar pezh a gare. War e hent da vont d'ar skol e oa ur chapel gozh dilezet, hag e-kerz an hanv pa veze brav en amzer e teue ar merc'hed diwar-dro da nezañ e-skeud ar chapel; kanañ a raent ha pa dremene Kristig gant e levrioù dindan e gazel, e c'halvent anezhañ da zont d'o c'haout, evit pokat deshañ - ken koantik evel ma oa-, hag evit hen klevout o prezeg hag o komz diwar-benn e studiôh. Alies e talc'hent anezhañ ganto e-pad an deiz penn-da-benn, ha ne dae ket d'ar skol.

Un deiz bennak e teuas ar mestr-skol da gleum ouch e dud, hag ar paotrigh kaezh a vœ roet deshañ fest ar vazh. Dre e griadennou e laoskas ar geriou-mañ, hogozik hep gouzout deshañ : " Un deiz da zonst, emezañ d'o dad, e walch'hot din va zreid, ha c'hwi, mamm, a roio din ur serviedenn d'o zorchañ "

Adal neuze e kemeras e dad hag e vamm droug outañ, ha ne oant mui evit hen gouzañ kement ha ken bihan ma rojont urzh d'ur mevel d'hen kas d'ar c'hoed, d'hen lakaat d'ar marv, ha da zegas e deod hag e galon war ur plac.

Ar mevel avat, ne lazhas ket ar bugel, met hen lakaat a eure a-istrabilh ouch skourr ur wezenn, e dreid en krec'h hag e Benn d'an trach. Neuze e tapas ur c'hi hag a oa o filostat dindan ar c'hoed, hag e tennas e deod hag e galon d'o degas war ur plac d'e vistri.

Ir bugel paour a grie a bouez e bern, met ne oa den abet war-dro d'hen klevout. D'an ampoent e tremenas ur c'harreoz dre an hent a hede ar c'hoed, hag o klevout ar c'hrriadennou-se, ar re a oa er c'harreoz a gasas ar peotr-karr da welout eus pelec'h e teue ar gri-forzh-se... Ar peotr-karr neuze a zistagas Kristig hag hen lakaas war e droid war an douar; hag e tistroas da gaout ar c'harreoz da gontañ an doare d'e vistri. Mont a reas ar c'harreoz war-rack adarre hag ec'h en em lakaas Kristig da redek war e lerc'h.

Bez'e oa actronez vras hag itronezed bras er c'harreoz, hag e kanent a bouez o fenn en ur zebrin avalou; teurel a raent ar plusk war an hent ha Kristig a dape ar plusk-se d'o debrin, rak naon bras en devoa:

" Ma karfec'h reñ din-me un aval, aotronez kaer hag itronezed kaer, emezañ, e ouzon traou brav hag o c'hontfen deoc'h, mar kirit.

- Gwir ? eme unan eus an Actronez.

- Ya, gwir-mat, Aotrou.

Neuze e vœ skoet un aval dezhañ, hag heñ d'hen debrin raktal ha da lavarout : " Mar karfec'h va lezel da bignat en ho karreoz, e kont-lavarout !" . Bezet e vœ da bignat er c'harreoz.

" Ac'hanta ! a vœ laveret dezhañ, kont dimp bremañ da draou kaer ! "

" Ma ! Aotrou, emezañ, daoust ha kontant e vefec'h ma vije unan bennak en ho ti ha lavarje kammed na pater na noster ?

" Vefen ket, sur ! Met ne gav ket din e ve unan bennak a seurt-se du-mañ, em zi.

" Va digarezit, Aotrou, met bez'ez eus unan en ho ti ha na laver morse pater ebet !

- Me'garfe gouzout piv eo neuze, eme an Aotrou.

" Ac'hanta, eme Gristig, pan erruot du-se, kasit hoc'h holl servijeron da zegemenn kalou a bep tu, hag an hini a gasot ar pellañ a vo distro da gentañ, hag hennez hag ha na laver kammed na pater na noster... Pa vo erru en-dro eus e veaj e c'houleñnot digantañ petra en deus c'hoant da gaout evit e bas o vezan m'en deus graet ken buan e dro... Lavarout a ray deoc'h reñ dezhañ an dré gentañ ma leko e zorn warnañ... .Respont a reot "ya" ha neuze e fello dezhañ kaout ho pried... Homañ a serrot er gambr whelan eus tourell whelan ho kastell, ha pa walo se e tapo ho mevel krog en ur skeul da bignat daveti, met kerkent ha ma lako e zorn war ar skeul e laverot dezhañ ez eo ar skeul dezhañ hag e c'hell he c'hemerout peogwir ee eo kentañ tra en deus tapet krog ennañ... Diouzhtu, pa walo ez eo bet bourdet e laosko ur yudadenn spontus hag e savo en aer en ur gas ar skeul gantañ. Rak un diaoul an hini eo !"

Nebut amzer da c'houde, e tegouezhjont en ur gér vihan hag e weljont un interant vras o vont da gas d'ar vered gant kalz a zistalc'h korf ur paotr yaouank pinvidik a oa nevez-varv. E kañv bras edo an holl hag e oa kalz a dud o ouelañ. O welout kement-se e tirollas ar manac'h kozh da ouelañivez. Kristig avat, ne rae nemet c'hoarzhin. Ma savas droug er manac'h kozh.

-Penaos, mic'hieg, ne welez ket ar re all o c'harmat, ha te o c'hoarzhin ?

-Ya sur, va zad, eme Gristig, ha kaout a ra din em eus muioc'h a zigarez da c'hoarzhin eget da ouelañ o welout salvet tri ene : hag a oa en riskl da vezañ daonat.

-" Penaos 'ta? Petra ac'h eus o'hoant da lavarout ?

-" Re a stad o devije graet tud ar paotr yaouank-man anezhañ, ma vije chomet ganto, hag an Aotrou Doue en deus e gumeret diganto da virout outo d'en em zaonif c'-zri, an tad, ar vamm hag ar paotr yaouank."

Derc'hel a rejont gant o hent, an daou baotr yaouank er penn a-raok o kaozeal hag o c'hoarzhin hag ar manac'h kozh war-lerc'h o c'hrozmalat bepred hag o kaout poan ouzh o heul. D'abardaez-noz ec'h en em gevijont dirak ur c'hastell :

" Domp d'ar c'hastell da c'houlenn bezañ lojet fenozh, eme ar manac'h kozh ."

- Hola! eme Gristig, fenozh e vo devet ar c'hastell-mañ.

-Penaos e c'hellez gouzout kement-se, mic'hieg, eme ar manac'h kozh.

- Kit di, mar kirit, eme Gristig, evidon-me a dremeno an noz war bern deliou a zo aze; ne vo ket gwall yen an amzer en noz-mañ."

Chom a rejont eta c'-zri er-maez, er c'hoad a oa en-dro d'ar c'hastell. Ac'hano e klevet tud o tañsal, o kanaf, o c'hoerzhin, o touñ hag o vallozhiañ en un doare spontus, e sal vras ar c'hastell. Met klevet e vee un tarzh-kurun spontus hag e kouezhas ar gurun war ar c'hastell a vee luduet-mik, ha ne vee mui klevet nata:

"-. Ac'hanta! va zad, eme Gristig, ma vijemp bet o lojañ er c'hastell, petra'gav doc'h e vije en em gavet ganimp ?" ... Ar manac'h kozh, souezhet an tañ anezhañ, ne respontas ger ebet, nemet grozmalat ha rac'hoanet evel kustum.

Kerkent ha ma tispakas an heul ec'h adkemerjont penn o hent. Dichans a eure dezhio tremen dre ur gér 'laç'h ma oad oc'h interañ ur manac'h kozh. Pep den a oa seder hag a c'hoarzhie evel en un eured, dre me krede gant an holl e oa aet an hini marv war-eun d'ar beradoz. Kristig avat, a zirollas da leñvañ. Droug a savas er manac'h kozh :" Perak e rez-te bep tro, ar c'ontrol eus ar re all? Pa vezont o c'harmat e c'hoarzhiez, ha pa vezont o c'hoarzhin e c'harmezez. Daoust ha ne dout-te ket un droukspered ?

-" Digarez bras am eus da c'harmat, va zad, a gredan. Remdeiz e lavare ar manac'h-se ur bedenn evit ma vije gwelet tud o c'harmat en e interant ha ne welen den ebet oc'h ober, hag am eus soñjet garmat."

War-bousz derc'hel da bilat hant ec'h errujont e Rom a-barzh ar fin. Kerkent ha ma lakjont o zreid war havez-kér, e weljont un den gent dilhad goleot penn-da-benn a c'halofisoul-acur hag e vein prizius hag a lugerne evel an heol. An holl dud a lame o zogou dirazañ hag hen salude betek an douar. Ar manac'h kozh a reas evel ar re all. Met Kristig e-lec'h tennañ e dog a droas e gein d'an actrou-se. Ouzh e we lout oc'h ober se, ez eas droug adarre er manac'h kozh :

-" Solac'ta, marmouz, omezañ, perak ne rez-te ket evel ar re all? N'ac'h eus ket zoken temet da dog da saludiñ.

- A, nann 'vat ! Gwell e veje ganin saludiñ ur paour-kaezh klasker -bara goleot a bilhou eget an den-se ha n'ec ket an Aotrou Doue. "

Derc'hel a rejont da vontw-r-rack!" - Va zad, eme Gristig, lavarat din, mar plij, petra a root-hu din-me ma teuit da vezañ Pab e Rom ?

- Te'vo paotr-saut ganin, mar kerez, peotramant mont kuit. - Mat eo! Ha te, Erwanig, omezañ d'ar paotr yaouank all a oa gant ar manac'h kozh, petra a roi-te din-me, ma teuez da vezñ Pab e Rom ?

- Ma rajo ac'hantou va vikel-vras, Kristig, eme Erwanig."

Antronoz ma oant erruet e Rom, e vee ur prosession bras, hag eno e oa kardinal, eskibien, beleion, menec'h hag ur bobl vras a dud diredet eus pevar c'horn ar bed. Holl e tougent en o dorm pep a biled-koar, eus pevar c'horn ar bed. Holl e tougent en o dorm pep a biled-koar, kaeroc'h an eil eget agile. Ar manac'h kozh a oa gantañ unan ken tev ha ken pommer m'en devoa poan ouzh hen dougen. An hini a vije gwelet e biled oc'h alumin anezhañ e-unan er prosession, tri deiz diouzhu, a vije anvet da Bab.

Kristig ha na oa gweneg ebet gantañ da brenañ ur c'houlaouenn goar, a yeas dr heul ar prosession e-kichen e vignoned-veaj, gantañ en e zorn, ar bed muan anezhi ouzh krec'h, ur wialenn goad-kelvez bet troc'h et en un torkad koad-kelvez, ha peihet gantañ, evel me ra ar berdonerion e Breizh-Izel... Pep hini a oa a zaoulagad o parañ war e biled e-unan, gant ar soñj d'e we lout oc'h emouïñ eus an eil momed d'egile, ha dibact hini a selle en o levri hag a bade. A-greiz-holl setu an tan o kregiñ e gwiañenn Kristig ha oa souezhet an holl.

:"- C'hwezhit war e biled, a hopas raktal ar manac'h kozh, mouget-en rak ur sorser eo an hini a zo ouzh hen dougen."

Mouget e vee piled Kristig ha darbet e vee dezhiañ e-unan bezañ mouget gant ar bobl en em daole warnañ.

Antronoz e vee adgraet ar prosession hag e krogas an tan

adarre e gwiñenn Gristig, hag an trede deiz iveau, ma vœ kerse gent kement hini a os en-gortoz da vezan Pab ha da azezhan war gador Sant Per, ha bez 'e on kalz, me' laver doc'h.

" - Hola! eme Gristig, ma eo a zo Pab e Rom ! " Ha setu Kristig laket war gador ar Pab, e Rom. Mont a reas ar manac'h kozh d'e gaout :

" - Ted santel, emezhan, pe gerg a root-hu din-me ?" - " Hini ur paotr-scout, pe mar ne bliñ ket doc'h, it d'ar ger ! "

Mont a eure ar manac'h kozh e-kuit en ur c'hrozmolut hag en ur glemm." - Ha mo, Kristig, Er eme Erwanig d'e dro ? "

- Te, Erwanig a chomor ganin da vezan va vikel-vras."

--- 3 ---

E-pad ar c'heit-se, n'o devoa kavet tad ha mamm Gristig beleg ebet da reññ dezhia an absolvenn abaoe m'o devoa gourc'hemanet da unan eus o mevelion lakaat o mab d'ar marv... Kement beleg a yaent da gaout, a lavare dezhio ne oa nomet ar Pab a gement a oa bras a-walc'h e c'halloud da reññ dezhio ar pardon eus o fec'hed bras. Neuze e rejont o soñj da vont da Rom.

Pa voent erru eno, e c'houleñnjont mont da gofesaat gant Hon Tad Santel ar Pab. An tad a yeas da gentañ er gedor-gofes :

" Lavarit din hoc'h holl bec'hedou, va mab, hop kuzh hini ebet. (A-benn neuze en devoa anavezet e dad) "

" Ur mab am boa ha roet em boa urzh d'e lazhan !

" Va Doue benniget ! ha gwir eo, va mab ?

" Allaz ! ya, evit va bras an gwalleur, va Zad-kofezour.

" Met marteze n'e ket marv. Ken bras ez eo galloud an Astrouù

Doue ! Bazit fizian ha ennañ. Duit d'am gwelout d'am falez a-rack kuitaat Rom hag e roin doc'h ho pinijenn."

E varn a yeas neuze er gofizion, ha goude bezañ he c'hofesaet, e lavaras ar Pab deshi dont d'e balez d'e gaout kent mont kuit eus a Rom.

An deiz war-lerc'h ez eas an daou zen kozh da balez ar Pab. Krenañ a raent ha kontant e oant momen tra de gaout ur gwall binijenn evit o fec'hed. Ar Pab o degemeras gant maledezh. Ober a reas tomañ war an tan dirazo ur plad leun a zour... Soñjal a rae ganto e vije skuilhet douc'her warno hag aon bras o devoa. Met pa vœ erru klouer an dour, e kargas ur mevel ur pladig-aour hag hen degasas d'ar Pab. Hemañ a dapns neuze ur serviedenn hag en em lakaas da walch'hññ treid e dad hag e varn, ar pezh o lakaas estonat-bras... Pa vos echu e savas war-du an nôñv e zaoulaged leun a zerc'h hag e lavaras : " Deoust ha n'am anavezit ket ? Me eo ho mab Kristig ho poa gourc'hemanet lakaat d'ar marv "

Hag eñ o tigeriñ e zivrec'h d'o stardañ o-daou war boull e galon.

(M'eus ken)

KUZUL AR BREZHONEG
(Doujañs da Vreizh)

An 2 a viz Ebrel 1959, goude kreisteiz, e vœ bodet KUZUL AR BREZHONEG, ha da glozhan an emvod setu ar mennadoù a vœ degemeret :

Izili KUZUL AR BREZHONEG, bodet o Karaez, an 2 a viz Ebrel 1959, goude klevout ar rentañ-kont eus labour ar bloaz tremenat ha raogaññ labour ar bloaz da zont,

ankeniet o welout e pe stad emañ Arboellerez, Sevenadur ha Poblans Vreizh, a c'houleññ gant doujañs digant Pennadurezhioù ar Vro, ober ar pezh a zo en o galloud, evit ma c'hello ha ma venno Breizhiz yaouank gonit o buhez en o Bro, hag adseveur Vreizh arnevez ha bleunius.

1- KUZUL AR BREZHONEG a gav diases klevout any eus modernat Afrika Zu hag Aljeria, tra ma tilezzer Breizh war he c'hemet all, daoust da strividou ar C.E.L.I.B. ha da bromasaou ar Gouarnamant.

2- Sevel a ra e vœvezh enep ar mennad da zisrrannañ mui-ouzmu an Naoned diouzh ar peurrest eus Breizh.

3- Izili KUZUL AR BREZHONEG a ziskler o deus Breizhiz ar gwir didorrus da virout o yezh ha da greskiñ pinvidigezh o Lennegzh hag o Arz. Dre-se e c'houlenmont evel ur gwir strizh, ha n'eo ket evel un aluzon, ma vo lakaet raktal en implij e Skolioù Breizh, ar C'helen-nerezh Divyvezhek, hag e riziont degas da soñj da Vinistrerezh an Deskadurezh e ca bet grataet er bloaz 1956 heuliañ skouer Bro-Gembre war ar poent-se.

Gouleñ a reont iveau ar gwir evit Breizhiz-da ober gant o yezh en o darempredou gant Servijou ar Gouarnamant e Breizh.

4- Gouleñ a reont ma vo gallet kemerout ar Brezhoneg en holl arnodeñou.

5- Kaout a reont distor-meurbet lod ar Yezh er Radio hag e c'houleñmont ur Radio e brezhoneg dicuzh ezhommoù Poblans Vreizh.

6- Izili KUZUL AR BREZHONEG a ziskler gwir didorrus ar Vretoned da ansoñt o istor hag e c'houleñmont ma vo lakaet Istor Breizh evel danvez endalc'hus, en holl arnodeñou.

Pa'z eo ken grevus an enkadem, ha poent-bras rankañ traou Breizh bet dilezet keit'zo dre zizenglev ha leziregezh, e c'houleñ KUZUL AR BREZHONEG digant KUZULIOU-NEUR ha PARLAMENTOURION ar 5 De-partament Breizhat, en em vodafañ e Roazhon, a-uman gant Dileuridi ar Gouarnamant, da studian a-zevri kudenou ar C'HEUNERZH, an LIINEREZH AL LABOUR-DOUAR, AR PESKETAEREZH, AR C'HEUNEREZH, e Breizh.

= = = = =

KUZUL AR BREZHONEG
 (Doujañs da Vreizh) MENNADOU Kuzul ar Brezhoneg embannet war ar bajenn diarack a zo bet moulet an destenn anezho e brezhoneg hag e galleg ha kaset d'ar c'hazetennoù, d'ar Jeneral de Gaulle dre berrzh Prefed Penn-ar-Bed, ha d'ar Politikerion anavezetañ a Vreizh, ha da Brezidanter ar C'huzulic'h-meur.

A-douez ar c'hazetennoù (OUEST-FRANCE, TELEGRAMME, ECHO de LANNION hag all) unan hepken he deus moulet en div yezh an destenn : Douar Breizh (Terre Bretonne). Ar re all a zo chomet mut.

An Aotrou P.Ihusl en deus eilgeriet e klote dre vras ar mennadou-se gant e re, hag ivaz gant al labour emañ ar C.E.L.I.B o strivan da gas da benn a-dreuz diaesterioù ha skoilhou a bep seurt.

An Aotrou Bourdellez, kannad Bro-Lannuon, en deus responset e oa a-du gant ar ranmou : I, 2, 3 (al lodenn gentañ) ha 6.

Darn all o deus kavet souezhus gwelout KUZUL AR BREZHONEG o pleustrin war dachennou estreget ar Yezh hag ar C'hultur, ha levarer o deus zoken e seblante ar C'HUZUL bezañ an M.O.B. e brezhoneg.

Un teol-gong na ra ket a zroug aewchou da zihuniñ an dud, pe da vihanñ da esa ober dezho dihuniñ ha digerifñ o daoulagad kent na vo ro ziwezhat. Setu petra a glasko bezañ ar MENNADOU-se a-barzh KUZUL AR BREZHONEG. Ha neuae horvez e recloennou-diazez emañ e karg ar C'HUZUL difenn "madou buhezegzhel" ar Brezhoneg.

E-giz m'eo merket dija e pennad-stur BARR-HEOL ez eus deuest koum bras e stad ar gevredigezh hag e stad ar boblañs e Breizh. Ha ma oamp krog dija da santout an dra-se abaoe un nebeut bloavezhiou, hon eus renket studiñ a-dostoc'h ar gudenn-se abaoe miz-C'hwevrer 1959, da laverout eo abaoe ma'z eo bet staget parrez Kaueneg ouzh parrez Bulien. N'ouzon ket evit pegeit, ne penaos en em gavo kont en amzer-daz-zont, met ar pezh a welan en eskopti-mañ hag en-dro din a laka ac'hannoñ d' sonjali mui-ouzñ-mui ez eo stag pep tra : poblañs, michariou, stad kevredigezhel, ha relijion zoken. Hag evel just ar Yezh.

Setu amañ da gentañ un nebeudig sifrou. Studiet em eus e kairos kozh BULIEN, KAUENEG ha LANVEZEEG (ur gomun bev atav gant he 95 a dud, goude bezañ bet tost da 200, bez'ez eus ur 100 vloaz bennak, ha bremen stag ouzh parrez Kaueneg,). abaoe ar Reveulzi.

Ar studiadennou a sell ouch 21 vloavez : 1938-1958. Setu amañ niver ar badeziantou (pe c'haneadigezhioù)e-pad ar c'heit-se. KAUENEG - LANVEZEEG : 617 badeziant = 30 well-wazh ar bloaz.

BULIEN (evit ar nemes amzer) : 759 = 36 well-wazh ar bloaz

Ha mar fell deoc'h gouzout pet badeziant a zo bet etre 1938 ha 1958 (ar brezel a zo er c'hreiz, met dre vras ez eo gwir an daolenn)

KAUENEG : 1938-58 = 228 badeziant = well-wazh IO ar bloaz
 BULIEN : 1938-58 = 253 " = " 12 ar bloaz.

N'eo ket diées gouzout pet bugal nebeutoc'h a zo bet deuet er bed en div barrez, a-hed ar nemes niver a vloavezhiou...

Ha kuit de žisplegañ an traou dire ar munud setu dre vras eus pegement ez eo koezhet ar boblañs e bro-Lannuon a-c'houda 50-75 vloaz. Kanton Plistin : 7.000 a dud, Plouared : 10.000, Lannuon : 5.500, Ar-Roc'h : 7.000. Kanton Parroz hepken en deus goneset ur I-500 bennak Ha bremñ tudou, n'anckounac'hait ket e os ar re-seoù brezhonegerion holl gwitibunen, a c'heller laverout ! Test da 30.000 !

Hag emeur souezhat war zigarez e koll ar yezh tachenn mui-ouzh-mui... Bez'ez eus kornadoù-bro, kantonioù ha ne dint ket bet tizhizhet ken abred ha bro-Lannuon, evel da skouer Rostren. Ar sifrou uhelañ kavet ganinp eo ar re-mañ : 15.862 : ha bremñ 10.537, nemet e oa dalc'hat ar boblañs de vont war greek goude ma oa krog bro-Lannuon da goazhañ, ar pezh a ziskouez emañ Kernev o titloblañ formu - soc'h c'hoazh eget Bro-Dreger.

Nevez'zo e bodadeg Kuzul-Meur Sant Brieg , merc'hher 20 a viz Mae 1959 en deus graet an Aotrou Fieven taolen arboello. zh departament Aodoù-an-Hanternoz ha diskleriet splani e oa tremor soent cheñch penn d'ar yezh ma ne vermed ket gwelout an departament kouszhan.

An Aotrou Fieven ne gouze nemet eus stad ekonomikel an Departamant, hogen ken gwir all ez eo e-kêrver ar Yezh. Gweschall ez eo ar maeziou ed a oa ar poblañt hag a rae al lezem da gêriz. Bremañ avat, ez eo ar c'hortrol betek ur poent a zo. Keriz a zo gallegierion ha maeziz a renko plegañ dezho hiviziken, dre gaer pe dro hag, war ar poent-se... Boblañs ar maeziou a zo distankoc'h eget biskoazh, ha war zistankast ez ay en amzer-da-zont ha setu perak ar vugale savet e galleg ne vezont mui beuzet, evel a-roak, e mor ar Brezhoneg hag a chom gallegierion hag a c'hallek ar re all... Kementse a zo ur fed kevredigezhel ha n'hell bezañ cheñchit nemet gant lakaat Kraban ar Yezh, pe Kraban ar Vrezhonegerion, war ar gevredigezh nevez a zo oc'h en em stummñ .

Eno emañ ar Gudenn, kaer a zo laverout...

Ur gevredigezh nevez oc'h en em stummñ ? Kentoc'h : da vezñ stummñ, kroust, diazezet start. Rak decoust d'ar strivou a weler amañ hag a-hont ez eo bepred pohl ar Vretoned ur bobl a lonkarion hag a servijeron - opiom o kousket hag o lakaat ar re all da gousket, e-lec'h bezañ dihun hag ober gwardoniesh, hag aozañ gant spiswelerzh, an amzer-da-zont. Na dalvez ket ar boan ober prossez den ebet. Nemet an koulskoude ar re a oa er penn, ar re a oa karget da gelennañ, da heñchañ ar re all, n'o deus ket gwelet, na welant ket o'hoazh

emañ Breizh war ribl an islonk. Penaos e c'hellfe, lakaomp, ur gaze-tan evel an OUEST-FRANCE gant he 550.000 skouerenn bendeiz bezañ nec'het ha soñjal emañ an dud o koazhañ fonnus e ramvroc'h ar... C'hornog ?

Penaos e c'hellfe pennou bras ar skolajou hag ar skolioù-micher bezañ trubuilhet pa welont brepred buhez forzh pegeon en-dro de-zho ?

Penaos e c'hellfe tud ar c'héoriù bezañ chalet o welout e talc'h ar goñvers da vont war-rack madik a-walc'h, hag ur bern tiez nevez H.L.M? Ne welont ket emañ mammennou o finvidigezh o vont da hesk prim-ha-prim. Darn eus kériz koulskoude a zo krog da gemerout trubuilh, hag e Lennuon hag e Gwengamp ez eus strolladou-studi da esa kopron. e peseut stad etañ an traou hag o klask remedou... Ar re-se ne fell ket dezhio dero'hez da lonkañ opion na de reñf opion da lonkañ d'an dud. E lec'h all ez eus tud iveau o labourat hag o santout ez eo poent ha tremen poent ober un dra bennak, anez gwelout pep tra o vont gant an dour. Ha setu perak e c'heller brepred magañ fizians en amzer-da-zont. Hogen n'eo ket echu an abaden...

Met an holl goñvers-opiom -se he deus bet efed iveau war an dud, ha pa welan ha pa glevan ur vamm a familh o c'hallegiñ ouzh he bugale e soñjan er goñvers-se... Krediñ a ra emañ oc'h aozañ amzer-dazont he bugale, evel pa raksent hep gouzout dezhio ez eus ur gevredigezh nevez o sevel, ur gevredigezh 'lec'h ma vo labour dezhio ha goni-degezh dre hent ar galleg heymulken... P'emañ ar gevredigezh vreizhat en ur c'hroaz-hent : etre hent ar yec'hed hag ar silvidigezh pe un hent dall, ez eo kement-se ur skouer eus koñvers an opion o lakaet an dud da zarguidin ! Pebezh dihun ha pebezh kerse da gnout ...

Bez'ez eus tud e Breizh hag a zo ingal dezhio peseut tud a vez o poblañ Breizh, gant ma vo tud, gant ma vo buhez war o zro, ez ec ingal-mat dezhio. Goude ar brezel er bidoaszhioù 1946 p'edo an Atroù'n abad Cheruel e penn IES NOUVELLES o koufonij milionou eus arc'hant ar gatoliked, oa bet embannet pennadou-skrid o laverout o devoa tadoù-kozh ar Vretomed chéfcheton yezh meur a wech ha chéfcheton bréveur a wech iveau an amzer dremenst hag e seblante siner ar pennadou-se (ur c'helenner skol-veur) kaout an dra -se naturelha oa digarez ebat da spontan ma tichañs dezhio hen ober adarre !!!

Ni avat, e kement ha ma c'hellimp, a fell dimp mirout ar vromañ d'ar Vretomed, d'hou tud, d'hor pobl... Met al labour n'eo ket aes, hag ur riskl a zo evit ar re en en daol d'al labour adsovel Breizh: gwelout hepken ur gudenn a arboellerez da renkñ : labour d'an dud, gondigedezh, aezamant-bevñ hag echu...

Un empenn kultuvel a zo ezhomm. Ur greizenn, mar kavit gwell, kreñv, spiswel, obteriant, hag a quezo skoulman an daou labour, pe gen-toc'h al labour war dachenn mad material Breizh ha war dachenn he mad-speredel... Ha ma veze KUZUL AR BREZHONEG ???

LEVRIENN DUREZH (evit ar pennad a-us) : KOULMIG AR GINDI :
1) KAOUE/EG-BULJEN-LANVEZEG (8 a viz Meurzh 1959, n-enn 6 p.24
2) Un tammoù-studi (19 a viz Ebrel 1959) N-enn 9.
3) Istor ar Vro dre Chifrou (17 a viz Mae 1959) N-enn 11.

LE PETIT BLEU des Côtes-du-Nord , 23.5.1959 : Renverser le Courant (Danvez Prezegent an Atroù R.Pleven en Emvod Kuzul-Meur Departement Aodoù an Hanternoz)

BRUDEREZH

UR SKEDENN DIEMBENN EUS SANT ERWAN (notenn digant Y.Kerlamm).- Da gêver Gouel Sant Erwan 1959 ez eus bet tennet ur gartenn-bost werni lodenn an nec'h eus korf Sant Erwan diwar ur skeudenn e maen-greun a zoare a zizolos R.Kacuisin dre zogouezh e liorzh presbital Plougoaven (Bro-Dreger) ma tenzas diouti diouzhtu ul luc'hakéudenn an-zhi.

Ar poltred-se eo a vez kinniget brenn an d'hor c'hen-vroiz. Penn Sant Erwan, bev-buhezek da welout, a vez gwelet war ur foñs o tacleniñ a bap tu d'ar Sant, en un tu an den pinvidik, en tu all ar Paour, c-dau iveau skeudennob-maen diwar dom Breizhiz.

Dindan emañ an div werzenn vrudet a gustumet kanan deiz Gouel Sant Erwan:
Nan eus ket en Breizh, nan eus ket unan
Nan eus ket ur Sant evel Sant Erwan.

Skrivit da: Ronan Caouissin, Editions Brittia-Films, 55 rue la Fontaine, Fontenay-aux-Roses (Seine)- Priz ar gartenn vrav sklasennet : 50 lur. Distaoù bras a vez graet d'ar strolladou o dije c'hoant da werzhan ar gartenn evit o c'hort o-unan.

BARZAZ BREIZ. (advouiadur BARZHAD BREIZH KERVARKE).- Hor gouez-he-mennou a reomp d'an ENTENTE CULTURELLE BRETONNE evit he labour kalonek e-du gant ar Sevenadur breizhat... Goude DASTUMID KANOU-ENNCOU POHL ar C'horal Bourgeois, setu ul levr all prest da zonet er-maez. Diwezhan mouladur ar BARZHAD a oa bet graet e 1939, hogen di-vie e oa pall'zo, ha ne os ket bet an degouezhioù a-du evit adober ur mouladur all. An oberenn nevez a vo emmi 700 pajenn war baper a dalvoudegezh, hefvel e pep keñver ouzh ar mouladuriou' kozh, gant an destern vreizhonek, ar muzik, ar droidigezh, raksh... ha diskleriadurioù an oberour. Adal derou'wiz Gourez e vo en gwerzh, evit ar priz a 1500 lur bennak. Ur priz ispisial a vo graet d'ar strolladou breizhek a rakpreno al levr :

1250 lur, hep ken misou evit ar goulennoù a-unanou	
1150	goulennoù dre 5.
1100 "	goulennoù dre 10 da nebeutañ.

Kas arc'hant : Entente Culturelle Bretonne, 3 Rue F. Garnier, Paris (17^e) C.C.P. 97.92.77.

UN DREVAIDEN-HAÑV EVIT AR VRETONED VIHAN

Eus al lun 20 a viz Gouere d'el lun 17 a viz Eost 1959, e vo dalc'het un drevaiddenn-hañv, evit ar Vretoned vihan, er Pennkôr, Kozh-varc'had, Bro-Dreger, diskleriet hervez al lezenn, dindan peeroniezh KUZUL AR BREZHONEG.

Er bloaz-mañ ne vo degemeret nemet paotred eus 6 da 14 vloaz.

Lec'h an drevaiddenn a zo ur skol war ar maez, en ur gêrig plijus e-lec'h ma komzher brezhoneg. Ur c hilometrad emañ diouzh porzh-houarn Plouared, linenn Bariz-Brest.

Ma fell deoc'h kas ho pugale d'an drevaiddenn, hoc'h eus kement-mañ da ober :

1)- Kas kelou raktal d'ar Rener, an Aotrou A.Breton, Person, Plougraz (C-d-N), en ur reñin anvioù, oad ha chomlec'h ho pugale. Kaset e vo deoc'h neuze roll an traou da bouchas d'ar vugale.

2)- Gouenn diouzhu ur " Bon de Vacances " digant Kef ar Skoazellou-Ti-egvez eus ho tepartament. An dalvoudenn-se e vo da louniñ ha da gas war-eun da rener an drevaiddenn (An arc'hant-mañ a vo da ziskontañ diwar briz ar bañsion a savo dre vras da 14.000 lur gall, pep tra kontet)

NOTENN: Degemer a rafemp c'hoazh daou vonitor diplomet ha brezhonegor, en tu-hont d'ar re a zo diga, evit ober war-dro ar vagale.

A. Breton, G. Dubourg, M.Klerg, (pennrener ar C'huzul)

EVIT UR MONUMANT E KOUN EUS ERWAN AR MOAL DIR-NA-DOR : - Svet ez eus bet ur c'huzul karget d'zastum arc'hant evit ur savadur-koun en enor da Zir-na-Dor. Setu emañ roll en eotronez a zo er c'huzul-se: an Aotrou Brochen, vikel-vras Sant Brieg ha Landreger, an Doktor Lebreton, an Aotrou E. Ar Saint, kure Boulvriag, Fransia Even eus Landreger, Subertie levrier e Gwengamp, hag an Aotrou'n abed B. Beskond (person Kanihuel)

Digoret ez eus bet ur gont-red 2063-08, Roazhon, war anv an Aotrou Brochen... Us strollad a enor a zo laket ar mennad-se dindan e baeroniezh : An Aotronez 'n Eskibion Koupel, ha Beleg, an Tadoù-Ebed-Veur Dom Kolliod, Dom Aleksi, hag an Itron Vefa a Sant Per.

Kas ar profou d'an Aotrou Brochen, vikel-vras, St Brieg, K.R. P.20.63-03, Roazhon.

AR RADIO E BREIZH (Enklask): Gouennit ha skignit ha lakait sinan ar paperennou moulet gant KEVREDIGEZH SELLOUERION AR ARDIO. O gouenn digant / .Omnès, Breizh Névez, Plougouskant (Plougrescant) C-d-N pe digant an Aotrou MOREAU, levrier, Landreger... Paperennou acet-mat ez int ... E div yezh emaint: galleg diouzh un tu ha brezhoneg w'r an tu all A bep tu ez eus un tam mesk abalamour d'ar Radio. Ar BLEUN-

BRUG eus e du en deus savet ur folenn-c'houennadeg evit abadennoù relijiel er Radio : Pardonioù, Gouelioù Relijiel hag an oferenn da geñver ar Gouelioù bras. Evit an oferenn avat, ne ouzon ket hag e talvez ar boan gouenn evit ar Gouelioù bras, da skouer gant GOUEL /N HOLLOUIN : 'entañ an holl dud (e Bro-Dreger da vihanañ) o redek hag o teredek eus an eil porrez d'eben... Gouenn peperennou digant BUREV AR BLEUN-BRUG, Kastellin, Penn-ar-Bed.

YEZH PEURUVIAN. E pep bro e vez kolennet er Skolioù ur YEZH PEURUVIAN Bugale Vreizh o deus ar gwir da vezañ keleennet e Brezhoneg.... Bugale Vreizh o deus ar gwir da vezañ keleennet e Brezhoneg Paouruvien. (SKOL)

KUZUL AR BREZHONEG. - N'ankounac'hait ket kas ho prof da Sekretour-Tenzoer ar C'huzul : L.Morzezen, 6 Bali ar Gar, Konk-Kernev, K.R.P. 13 16 - 63 An Naoned... Trugarez deoc'h en a-rack !

AR BED KELITEK (Kelac'henn viziek, Kouramant-bloaz 700 lur). K.R.P. 198 1831-74 Roazhon, Abad Dubourg, Penker, Vieux-Marché, C.-d.N.

Ur gazetenning gant pennadou liesseurt emni, en ur yezh eus ar reishañ:keleier eus ar bed-holl, istor, lemogezh, burutellerez, Pajon ar Yaouanic... Gant pennadou R. Hemon e ve tu d'ober un teskad plijus-kensñ ha kelennus. Gant pennadou R. Haussaf e ve gallet kregñ gant ur studiadenn dalvoudus diwar-benn al liorzhezhag ar sevel-bleuniou. Hep mar ebet e vo klask war niverennou kozh ar BED KELITEK un amzer a zeuio

FER EVEN DIAZEZ HON / BOSTOLEBREZH BREIZHEK

HOLEN AN DOUAR ha GOELL AN TOAZ

Kerout ur yezh a zo he difenn war gement tachenn a zo, tachennou prevez an tiegezhicù, da skouer, mat ivaz ha de gentañ-penn, tachennou digor ar Skol hag ar Veradurezh, hini eo'hon ar micheriou hag ar vuhez voutin gant hec'h holl zremmou disheñvel, rak anez trech'hñ war leur ar Gevredigezh, ne vo biken gondidou hinienkel kant pe zoken mil tiegezh netra nemet temnou-fuzuilh genn ha strakaden-nou amer, mat ken da souezhñ hor Breizh-Izeliz, diwarrek-krenn avat, da reñ lusk d'ur yezh pemdeziesk nevez e-touezh ar boblad-tud.

Ret eo lakaat ar goell en toaz, a leverer, pa vez keal aliañ tudennou da reñ skouer vat pe de zougen testeni d'un uhel - venned bennak. Hep mar, e chom gwir atav hag e vo gwir da viken ger-stur Hor Salver Jezuz-Krist d'e aiskibion: " Bezit holen an douar; ra viot goell an toaz ". Ouzh hinienkel, ya, eo e komze Jezuz evel-se, hag unan

war-lerc'h un all e titabe e dud, an ebrestel veur a felle dezhant ma vije diazezet warno, evel wr beulioù diflach hollbedus, an Iliz dousel, aneshi un ensavdeur n'en dos bet biskoazh ha n'an devo biken e bar, peogwir emañ e wriziennoù peurbadus gantañ en Néfvou hag e skourrou leun a frouezh kuzhet ha miret yac'h ha divrein e pri ar bed. Er bed emañ an Iliz hep bezif eus ar bed, pa seller da vihanañ ouzh he fal ken-tan a zo :klod Doue en diaveez d'ar bed ha d'an interestou denel.

Ober neuze holent douar pe c'hoazh goell an toaz gant hinien-nou, daoust ha na vefe hervezh doare Doue nemetañ da seveniñ e labour Kevrinus, un hent na c'hellomp ket eta, ni, tudigou ar bed, mont drezañ, peogwir kement Kevredigezh diwanet eus hon drouarn, eviti da vezant hen-helv-mik he stumm da welout ouzh hini an Iliz, a zo, en hec'h anien, kontrol-bev da homañ, rak ensavdeuriou mab-den emañ o gwrizennoù bresk e pri hon Douar hag o frouezh a weler buan o tizerian war o skourrou dindan lagad an heol, war-lerc'h ul luc'hedenn a vuhez hag a fonnuster.

Moarvat e c'hellomp kredin e talvezont deiz bennak skouer veur Tad ar Bleun-Brug, bet siellest gant e wad, da gammañ penn d'ar vezh e Breizh. N'eo ket avat, dre ma vo bet e varv testeni un hinienn hepken, pegen bras bennak e ve a-hend-all pinvidigezh an Aotrou Perrot evel den Levezon ar Sant an hini e vo kentoc'h, rak aberzh mab-den ne gont ket nemeur en hon amzerioù diffez ha digredenn, nemet ha bevet e vez goust pedenn an ems stag ouzh Doue dre ar C'hras. En doare-se e vez gouest c'hoazh, hiziv an deiz, an haroz e vez ur Sant amezhant, levezonan red an darvoudou ha dazoned ur robj pe ur Gevredigezh. Sellit da skouer, da breta e talv evit ar Comuniezh trevroll, poan ha zoken marv un ezel d'ar Strollad ? Hen diskleriet eo splann gant ar Varkourion o-unan : ar Strollad eo an Didermen hag ar Ezel ar Zero. Gwastaf pezh a zo, n'eo nemet re wir ur seurt keleennadurezh pagan, hag abaoe derou ar c'hantwed-mañ, dreist-holl gant al lusk roet d'ar Sosialouriez genet diwar ar reverzhi deuet war stumm al labour hag ar vuhez, n'eo mui skouer hag aberzh an hinienn a laka pouezerez an Istor da bleugañ hogenn er nerzh o sevel diwar unvaniez ar Strollad, ur Sindikat pe ur Emglev bennak.

Evit bezin goell an toaz e tle neuze an den en e-unan bezin Kristen hag ur sant war ar marc'had, ha peogwir ne c'hell ket seurt keleennadurezh talvezout evit an darn-vrasañ ac'hanoù sac'hett ma'z omp, siwazh, e fank an danvez hag an emgarantez, rankomp-ni, Breizhis, ober evel ar pobloù all : lakaat hon doareou-stourm da glotañ gant recou hon emzer ha reïñ al lec'h kentañ da labour ar c'hevredad, pe ar strollad, hep chom da goll halo ha liv o pismigañ pe o rebech d'ar Breizhad-mañ-Breizhad na ro ket skouer vat a-walc'h a-wel kas da benn menned an Emsav.

Oc'h arvestiñ ouzh an daolenn am eus treset dirazoc'h, ne fell ket din evelkent, reïñ d' gredin e tidalvoudekaan an hinienn he personalezh mab-den, evel ma ra ar Comunourion, ha setu perak e troan va sellou brenn ar Lizherou an Abostol Paol, keleennour bras ar broadou,

micherour-meur war al labour m'eo gavet an Iliz da sturiañ war gement tachenn a zo, doueul ha denel.

KORF KEVRINUS AR C'HRIST

Kentel bennant Paol d'ar gristenion eo hini Korf Kevrinus ar C'hrist. Pevezh filozofiez homezh hag hi ken fetis ha ken doueul war un-dro ! Gant ar galennadurezh-mañ e tegouezh ar burzhud bet mennen gant Hor Salver: dimenj karantezus an Hinienn hag ar Gevredigezh ; ar povez kavatal roet d'an eil ha d'e... le, pegen distier benak e ve a-hend-all un den en e-unan ; silvidigezh an Hinienn hag ar Gevredigezh war un dro

N'ouzon ket perak o deus gortozet kait all hon teologourion gatlik a-rack daskor al lec'h s'or dileet d'ur galennadurezh ken priziou, pa'z eo chomet da louedñ aboce Sant Paol, koulz lavarout. Moarvat ma vije bet spreddeion vras an Iliz paotred -visin, d'ar c'houz merket, n'eo ket war filozofiez Voltaire, onebour moucheut d'an dudigou-dister, ne war seziz ar Bastilh kennebeut eo e vije sichenet ar menzioù m'omp renet ganto d'am ampoent;rak, ar Sosialouriez hag ar Comunouriez n'int nemet drevezadur, pe welloc'h marmouzadur denel ar wennad hep e bar ha doueul a gever dindan ar geriou : Korf Kevrinus ar C'hrist. E skolioù hon ebrestel nevez na vez desket inkant da dalvezout nemet an hanter eus ar madelezhou hag eus ar gonid a c'hell mab-den tennañ eus ar gwirioneziou embennet, dindan awen Doue, gant Abostol ar Broadou hag an Engroezicou paour.

Merzout a reomp da gentañ, pegen buan ez eo aet war goazhant , abaoe prantad ar "Sans-Culottes", personelezh tud ar werin er vromañ, betek bezin diamavezet-krenn gant materielourion an emzer a-vremañ. Reïñ a ra azeulerion Karl Marks dimp da gredin ez eo Strollad ur c'horf bev, goude ma n'eo nemet ur gwifre stigmat-ampart, met diaulek, pe na dalv kement pezh ha rodach a zo ouzh hen ober nestra evitan e-unan, o vezant ma c'hell e lec'h bezin komeret gant un all, hep an disterañ nec'hament, adalek ma ne blij ket ken.

En ur c'horf bev da vihanañ hag hini merzhus an aneval pe an den peurgeket, n'eus tu ebet da gemenn un etel bennak anez distrujan uioc'h pe nebeutoc'h kempouez an ardivink en e bezh, hag a-vechou skieñ gantañ taol an dispenn diremed da viken :hini ar marv trunn.

Korf Kevrinus ar C'hrist n'eo ket ur gwifre swel ar saurt strolladou pagan setanatz. Herfvel eo, gouez da Sant Paol, ouzh korf mab-den. Pep ezel a gav emañ e dalyoudegash e-kefver ar bloo'had. N'hell personelezh a nep hini bezin moustret hep na vije, war an taol gwastet ar c'horf en glokter. Ya, dimenj didorrus an hinienn gent ar Gevredigezh, unvaniez sak buhezezañ gant adtaol ar Spered Santel war ene mab-den, pezh a vez anvet c'hoazh Gras Santelaat, treantorezh-krenn un dra gant un nerzh, evel organioù ar c'horf gant af gwad, evel elfennou ur c'heflusker gant red an trodan,

setu Korf Kevrinus ar C'hrist.

N'eo ket hepken dimezian karantezus an Hinienn gant ur Gevredigezh amfetis hag a choufe c'hoazh da sevel. Krouet eo, endeo, gorreet m'eo bet gant an daspradurezh sevenet gant Mal-Doua war Venez-Kalvar. Kaerch'hzo, n'eo ket er strollad-mañ-strollad eo e vez kavet. Emañ o vevan e kement broad, kevredad, englev pe sindikad m'omp izili anezhañ. Ret eo, eme Bius XI, " *Omnia instaurare in Christo* " : Diazezañ pep tra er C'hrist, peogwir ez eo En ar C'horf nemetañ m'eo pep tra, pep menz, pep lkelennadurezh, pep intrudi, pep ijinadenn, pep labour hag en diwezh pep tra grouet ha mat, un elfenn vev anezhañ.

Diazezañ pep tra war ar C'hrist eta, pe war kavit gwoll, dastum pep tra e Korf Kevrinus ar C'hrist, a zo kunitiñ kement a zo mat e pep pep tra e berzh hag e pep oberez en-sell da lakaat an englev, ar c'hen-kalennadurezh hag e pep broad hag etre pep broad, e pep strol-pouez hag ar garantez da ren e pep broad hag etre pep strollad. Skol ar C'hrist Kevrinus eo Skol ar Furnez hag lad hag etre pep strollad. Skol ar C'hrist Kevrinus eo Skol ar Furnez hag ar berzh e pep deguezh, hag en diwezh, skol ar Menvidigezh.

Met ret eo gouenn digant Doue digerñ hon daoulagad e koulz, war ar pezh a zo mat war bep tachenn, evit gallout hen dastum gant frouezh, war ar C'hrist, sanailh sakr an Dreinded meulet ra vez. e Korf Kevrinus ar C'hrist, sanailh sakr an Dreinded meulet ra vez.

Per Even

PER DENEZ A N A.O.T.R.O.U Y.F. AR GOV

(RAKLAVAR d'ar Mister Kristen " MERVEL DA VEVIN, embannet gant BARR-HEOL")

An Aotrou Yann-Frañsez ar Gov - Saig ar Go, evel ma veze lavaret gant e vignoned- a zo bet genet e Plouider, d'an deiz kentañ a viz Du 1893. Marv eo e Plounour-Traezh, d'an 21 a viz C'hwevrer 1956, goude ur c'hleñved hir ha poanies.

Rouez a wech ez eus bet un den o vernel ken sioul ha ken brav. Gouzout a ouie abaoe poll, e oa barnet d'ar marv. Gouenn a reas gweolut a vignoned : eus Douarnenez ez ejomp d'eo gaout evit un emwel diwezhan. Gouenn a reas bezaf nouennet dirak e barrezianiz. Hag a-rack meravel e skriwas evito c'hoazh ul lizher leun a guzlioù o larvarout kenavoar bed all. Soudz ebat mar deo chomet ken bev e envor e-touez Plounouriz.

Pa varvas an Ao. Ar Go e kollas Breizh-, Breizh Vroadel , a fell din larvarout,- unan eus he mibion fealñ. /n dra-se am eus da zisplegan din larvarout,- unan eus he mibion fealñ. Chom a rajo bev ivez e-touez ar re a zo bet mignoned dezhñ. Chom a rajo bev ivez e-touez ar vroadelourion vreizhat, a car ez eo unan eus ar re a zo bet kuit, pell a-rack e amzer, ha pell a-rack ma veze daoust poent an eost, goude ma oa bet unan eus an haderion wellañ,- d'ar vro-se e-lec'h my ren ar Reizh hag ar Frankiz.

Bez'e ca bet an jo. Saig ar Go eus ar bagadig paotred kalonsk-se a grouas Breiz Atao; eus ar rummad hael a adsavas strollet en-dro da Varchal, Debauvais ha Mordrel, banniel ar vro gozh. La Benelais en e Galerie Bretonne, koulz ha Marchal e Breiz Atao e-unan (Couhere 1921) a ra maneg eus labouët kaer Saig ar Go. Goudo-se, pa vee aet d'ar c'hoerdi, e rankas an Ao. Go dilezel ar bruderezh hag ar stourm politikel : met ur broadelour penn-kil-ha-troad e chomas. Daoust ha n'eo ket dezhñ ez eo dileet levezon ha berzh-mat ar vroadelouriez vreizhat e Douarnenez; d'ar mare ma c'helle ober eno ur Bleun-Frug bras (Bleun-Frug Y.V. Perrot e os, arabat disonjal) ha me c'helle Mordrel kaout saliadou leun-chouï da selou galv ar vroadelourion ? Douarnenez,- hag an Douarneneziazed ives,- a labours kement evit an emsav (ha zoken ar re o deus kemperet abaoe hentou all) a anvez talvoudegezh labour breizhat Saig ar Go er c'horn-bro.

Ne c'helle ket an jo. Saig ar Go, dreist-holl pe zeuas untammig war an oad ha m'en doe un tammiñ muic'h a amzer vak, chom hep skriwan brezhoneg. B-ped ar mare ma voe prizoniet en Alamagan,- ha pennoz souezhif ?- e skriwan kalz : evit frealzih ha dihueñiñ e vignoned hag ives evit e blijjadur e-unan. Hag a-rack meravel e c'houllennas ma veze fiziet e skridou ennon, ar pezh a vee graet (daoust ma klaskas tud all, hervez o zro-levar, "lakaat an dorn warmo" ha ma teu-jont a-benn d'hen ober evit un nebeut pajennou).

Lod eus barzhonegou an Ao. Saig ar Go a zo bet embannet nevez'zo war al LIAMM (Meurzh-Ebrel 1959 N-eñn 73). Anouï e roomp un dra all : ur seurt pezh-o'hoari barzhonius diwar-benn Sant Frañsez /sizi. Kavet e vu ar skridou-se a " c'his kozh ". Met daoust ha stag-ez eo ar gened ouch giz pe c'his ? Gouzout a ouie an Ao. ar Go, skriwan,- ha komz, - ur brezhoneg eus ar flourañ, ha kened e skridou a zeu eus un hasenorzh bamus e gwirionez : anavezout a ras pinvidigezhioù e yezh ha berrek e oa da ganañ heson war e delann korden-net-flour.

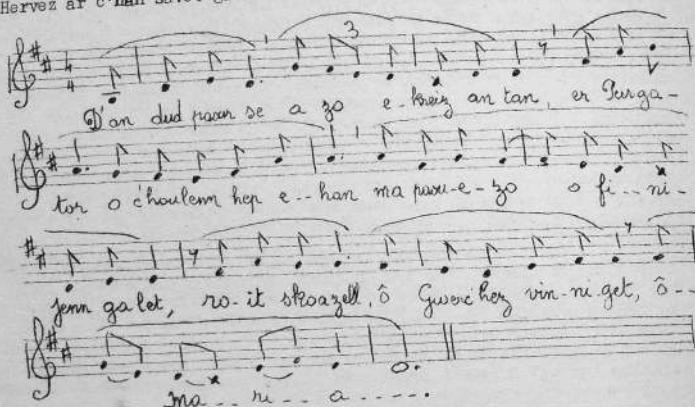
Bez'e oa an Aotrou Go eus rummad prezegerion helavar ar bersoned kozh : tud troet d'ar studi ha d'ar preder, ha na reant ket fai ives, e sioulder o fresbitalioù wr levensc'h al lennegzh . Helavarded a oa ganto, en ur yezh kempenn ha kaer, ken e c'helleñ darc'h hal un ilizad-tud dindan boem o c'homzou. Bras eo bet levezon ar bersoned-se war donkadur ar brezhoneg : itta da welout daoust ha n'eo bet an Ao. Kong, hag an Ao. Go, prezegerion helavar o-dau; labouret mat evit ar yezh e parrez Plounour.

Aet eo an Ao. Saig ar Go da anaon. Levensz ha maledzha en deus skuilhet war e hent. E envor a choue bev e-touez ar re a zo bet mignoned dezhñ. Chom a rajo bev ivez e-touez ar vroadelourion vreizhat, a car ez eo unan eus ar re a zo bet kuit, pell a-rack e amzer, ha pell a-rack ma veze daoust poent an eost, goude ma oa bet unan eus an haderion wellañ,- d'ar vro-se e-lec'h my ren ar Reizh hag ar Frankiz.

Per Denez

LANGUENTIBUS

Hervez ar c'han savet gant Yann Lanoueznou, Abad Landevenneg.

2

Feunteun zinamm a walc'h hor pec'hedou,
Mamm druezus ouch hon holl ezhommoù
D'an Anaon a zoug poaniou skrijus,
Astennit pell ho torn madelezhus ! O Maria !

3

Skuilhet hon sus dserdù, nevez'zo c'hoash !
Grit ma torrint konnar ar Barner bras,
'Vit ma'z aio an Anaon iveau,
D'e ganneulin gant Kevrenn an Aetez ! O Maria !

4

Pa vo deuet 'vidomp pred ar maro
Ra'z eo ho Mab an hini hor barno,
Grit ma vanno digerif dimp an hent
Da gemen lod e levenez ar Sent ! O Maria !

Evnig Penn-ar C'hoad

Perwenan, genver 1959,
Pep gwir miret-strizh.

Notes: Ton gwirion ar ganenn-se a zo bet moulet war unan eus
niverennou PAX, kannadig Landevenneg.../n ton a roomp amañ a zo kaer
ivez.

LANVEZEEN VA FARREZ KOZH (Koulmig ar Gindi, 31.5.59)

Raklavar sant HARR-HEOL.- Dianav ez eo evel just parrez kozh Lanvezeeg d'an darnvuan eus lennerion HARR-HEOL. Ur barrez e oa kent ar Reveulzi met abaez an 28 a Vezidor, bloavezh I3 ar Republik dre urzhiadur aberzh an impalaer ez eo stag, e-kerñver ofisou ha lidou, ouch parrez Kaouenag (= 1805). Komun ez eo atav hag eus kanton ar Roc'h-Derrien, gant he 95 a dud... Enoret e vez Sant Ezekiel, ar profed, eveil patron an Iliz-parrez, hep mar ebet en askont m'eo heñvel a-walc'h (eus a ... wall-bell) am profed Babilon ouch anv ar barrez Lanvezeeg, ha da "Lun-Fask" ar Pantekost e vez graet ar pardon bras... Traoù a dalvoudegezh a zo bepred en iliz, dreist-holl ur G'hrist saet ouch ar Croaz, panelloù-koad daeut moarvat eus ur chantel kozh o tiiskouez an Ebestel, hag all... Kerkent ha karget eus ar barrezig-se ez on bet dedennet gant furm iskiz hec'h anv. Goudo bezan bet nec'h het ganti, en abeg d'ar Z a zo e-kreiz ar ger, hon eus brav-mat kavet an dis-koulm e levr J. LOTH diwar-benn anvioù ar Sent kozh (1910). Setu eta gant un nebeudig notennol ouchpenn ar pennad embannet war ar gelao-enning divyeshk : KOULMIG AR GINDI.

Desketoc'h egedon-me a gavo abeg marteze ennañ, met gwazh a-se !

Lun ar Pantekost, hervez ar c'his, ez eo bet graet e Lanvezeeg pardon ar barrez: Fardon Sant Ezekiel. Met daoust m'em eus kantez vrás evit ar profed bras Ezekiel, ha daoust m'eman e skridou en unan eus va c'haierou o c'hortoz arc'hant da voazañ moulet e Brezhoneg, e kavan trist a-walc'h gwelout ur Sant kaer, ur Sant bras, mar kirit, met un estren o kemerout lec'h unan eus hor Sent vreizhat kozh !

Rak n'eus ket da dortal, ar ger LANVEZEEG (°) n'en deus pam da welout gant profed bras Babilon: Ezekiel. Nebut-tres avat, a skridou kozh a anvaez diwar-benn parrez Lanvezeeg, daoust ar pezin a ouzoù a ro din da gredin e teu ar ger-se eus LAN-MEZEEN. Heg ar go-mañ en e stumm kozh a oa MOEZEONG.

L A N N = chapel, kouent, douar un ermit pe ur saint bennak. Ar ger kozh MOEZEONG a zo daou c'her e-horzh MOE, ha S E O G. Ar ger MOE n'eo ket ur gwir ger, hag e talvez hepken da grec'h, da uhelast, da vrásant ar ger S E O G. Dont a ra eus ar ger kozh : MOG, MACOS = bras (°°)

(°) Lanvezeeg a vez distaget: lanvezeeg (un e berr, gant an taol-moush war ar silalenn diweshañ) e bro-Lannuon, ha gant un e(hir)-en-dro da Lanvezeeg. Tu a veza da skriyañ "Lanvestig".
(°°) cf. V. Henry Lexique Etymologique (pj. 193 MAGAII, hag all) Ifor Williams (Canu Amerin, pj. 275-277)

"SEOG VRAS" setu petra a sinifi ar ger "Moeseog". Lanvezeeg = Chapel (sant) Seog vrás.

Piv 'oa SEOG ? Amâñ e renker choaz etre daou SEOG anavezet-mat : unan hag a oa diskibl da Sant Paol, eskob kentañ Kastell-Paol, hag u-nan all hag a oa diskibl da Sant Brieg, kentañ eskob Sant-Brieg.

Diskibl Sant Paol, eskob Kastell-Paol, a vez graet c'hoazh anezhañ TOSEG, ar gerig TO o talvezout iveauz ; bras, enorus. TOSEG= SEOG ENORUS... Arabat bezañ souezhet o welout daou stumm d'ar memes anv. Se "n'em gave allies, ha dre-se ez eo arabat bezañ estnoet gant ar stumm MOE-SEOG e-unan

Marteze e oa MOEZEOG ar memes hini ha TOSEG, met gallout a rae sant paeron kentañ Lanvezeeg bezañ diskibl Sant Brieg...

Hemâñ eo Sant paeron ar barrez anavezet dindan ar stumm galleg "LANCIEUX" e-kichen Dinarz. E brezhoneg bremâñ e veze graet LANSEG diouzh skouer LANZEZEG, pe zoken LANSEG (°°). Ar Sant SEOG-mañ a gontor traou souezhus diwar e Benn... Sant-Brieg a varvas etre ar bloaz 505 hag ar bloaz 511. "Seog" unan eus e ziskibion, hag a oa neuze o vevañ en abati LANNEUR, en tu all d'ar mor (Kernes-Veur) a welas dre e gousk, e vestr Brieg o pignal gant ar skeul hag a oa ar beg anezhi stok en cabl. Tro-war-dro dezhâñ e oa ur bagad bras a Aelez o vont hag stok en cabl. Dihunet gant ar huîvre iskizoù tont en ur ganâñ kantikou ar baradoz... Dihunet gant ar huîvre iskizoù se ez eas Seog, kerkent ha gouloù-deiz, betek an aod da gererout ar bag da zont war-du Breizh-Izel... E-kreiz an noz, euskit ha ma oa war vor e teuas an diaoul war e dro da glask hen mougan, met trawalc'h e vor e dezhâñ distagaf diw wech anv BRIEG evit ober d'an droukspêr skarzhâñ kuit... Pa ziskennas Seog en douar, e-tal abati Sant Brieg, e klevas e oa marv an Tad-Abad kozh; neuze e tispiegas e huîvre d'ar venesch hag e kompreñont e verke huîvre Seog e oa bet kaset Brieg d'ar baradoz gant an Aelez...

°°

N'hellomp ket gouzout , siwazh pehini eus an daou SEOG a zo bet distroadet e Lanvezeeg gant Sant Ezekiel... Skeudenn Ezekiel en tu-dehol d'an aoter, tu an aviel, a ziskouez ur beleg, ur vantell war e chouk, ur surpilis en gerc'henn, hag ul levr etre e zaouarn. Ur skeudenn eus ar XV-et kantved marvart... Kollet-mik e seblant bezañ ar soñj eus sant diazezour ar barrez. Un anv bennak evel "gardenn venesch" "Minihî" (mar am eus lennet mat) a ve mat esa teurol sklerijenn warno. Met feunteun ar Bourk ne car den ebet pe any he deus !!!

Mar deo gwir eta, ez eo bet lakaet Sant Ezekiel e-lec'h Sant

(°) Evit pezh a sell ouzh ar c'hemmadur S-Z e Bro-Dreger, kenverian Tre-Zeni, Lan-zerf (Plouriou), la(n)-zul (Beurleudi). Hag evit ar ger SEOG e-unan of. Landazeeg (Gwiprofvel) eus To-Seog. (William B.S. Smith : Toponymie bretonne, p. 122)
 (°°) Teofil Jeusset : Anvioù-lec'hioù Breizh-Uhel, a skriv LANSEG.

Seog, e weler a-walc'h pegen aez eo laksañ ar Vretoneg paour da ankounac'hant petra ez int, petra a zleont d'o zud-kozh ha d'o Sent kozh.... Estregat e Lanvezeeg ez eo bet c'hoarvezet an taol-aes... Diwiriziennañ ar Vretoneg en o bro hec'h-unan , setu al labour emeur oc'h ober a-c'houda remziadou . Ur blantenn, ur wezenn diwiriziennet n'hell mont nemet war zizeritan , war zinerzhâñ, ha disec'hâñ... Evel bestard en o bro emañ ar Vretoneg hag emeur oc'h ijinañ lextadou ha lezvammou dezhio d'o damissaat, ma vo dous ha c'hwek ar marv dezhio !

PREDER (kelaouenn a brederouriez, koumarant-bloaz 1000 lur, Doktor Etienne, Maen ar Ya, Kastellin, K.R.P. 16.093-13 Pariz)

N'eo ket gant un niverenn pe ziv e c'heller barn un em-bannadur nevez, dreist-holl ur bleustr war ur danvez ken diases hag ar Brederouriez. Gouda ur bloavezh labour e tisez avat, distreñ ar striv a zo bet hini Abanna gant e gelc'hgalouen P R E D E R (6 niverenn embannet). Taclomp ur sell dre vrás war an 300 pajenn liesskrivent, a ra dija danvez ul levr tev a-walc'h.

Kalz a blijadur am eus bet o lenn niverennou'zo, evel studiadenn Herve Kerveyan : DIRAK AN DARVOUDOU. Kalz a blijadur ives oc'h adleñ esa Tal-Houarn (Douté d'hen pardono !) diwar-benn an AMER HAG AN EC'HONIER. Mar em eus soñj mat e oa bet reizh et labour diwezhâñ-mañ gant Vallée. N'eus forzh penaos, e chom unan eus ar re wellañ bet savet en hor yezh war danvez ar Brederouriez : pajennou'eun, en ur yezh sklaer. Kement all a c'hellefe bezañ lavaret diwar-benn labour Kerveyan : sklaer eo, didroidell : displegañ a ra ar pezh a zo da zisplegañ, hep klask liziataezh, na bezañ a zerez izel...

Startoc'h un tammiq am eus kavet an niverennou'zo, dre ma tigoret dirazon bentou n'im ket ken dedennus evidon ? Marteze. Met n'on ket eus ar re a fell dezhio kaout e pep niverenn eus ur ge-laouenn pezh a zero ouzh o stumm-spred . Awalo'h eo din kaout ur wech an amzer unan o reñiñ din plijadur disi.

N'on ket da skouer ur mailh war ar Jedoniezh, daoust din da vezañ bet tremenst wa bachelouriez war ar Jedoniezh Elfennel ur pennad brav a emzer 'zo , ha poan vrás ar eus bet oc'h esa heuliañ Goulic'henn Pennad en e gontoù skiantel... Taclet em eus evezh e oa bet graet ur fazl en anv ar skridig " Ur Guden a Vannouriez a ranker skriwan : sellit ouzh ar yezahdur (ur c'horn-butun a vez lavaret, traou fetis ez int; met ul levrig a brederouriez, dre ma'z eo an eil ger unan difetis)... Ha laumet em eus evel just, war ar roll-gerioù e dibenn al levrig. Kavadennou met a zo, e-kichen traou a dilear tabutal diwar o femm. Soñjal a ran ne c'hell ket yezh ar Brederouriez en em stummah e Brezhoneg gant an taol-kentañ. Kantvedou a zo bet ret d'ar galleg a-rack dont a-benn

d'en em zisplegañ. Hag e fellfe deomp e vefe graet an taol ganeomp en ur sevel 6 niverenn ur gelaouenn?

Ar ger kentañ eus ar roll : A-kintou= a priori. Lavarout a reer ez eo hengeltiek e stumm. Gwell skrivañ neuze diouzhtu : a-gentoù. Pelloc'h e kaver "dasheñvel" = simetrek. Ar rakger "das, daz" a dalvez kentoc'h da verkañ un dra a vez graet alies of. RAKSKRID Geriadur Bras Vallée paj.XXI. E-lec'h "dasheñvel" e c'hortozfed kentoc'h un dra bennak evel "kenheñvel". R.Hemon a ro en e c'heriadur "Kenskeuden-nek"... Met daoust da se, ar pezh a zo d'ober ez eo kenderc'hel gant an hent kemeret; tamm ha tamm moarvat e teuy ar yezh da sklaeraat gant labour aketus pep unan.

Da hetiñ a zo e vefe embannet da gentañ ur geriadur hag a c'hellfe servijout da ziazez da Yezh ar Brederouriezh, zoken mar plijfe da hemañ pe hennez pellaat dioutañ evit ur ger pe c'her. Gout a ouzer en deus Maodez Glanndour ur seurt esa en e baperou: perak chom hep hen embann ? Kilrikouret e vefe ar skrivagnerion.

LE VRAOUEG "Barr-Heol"

- 1- SEUREZ KERWE NAN (romant gant Dom Duchauchix, troidigezh Klerg) : 250 lur dre ar post.
- 2- MERVEL DA VEVAN, mister Kristen gant Yann-Frañsez ar GOV, person Plouneour-Traezh (54 pajenn) : ~~600~~ lur dre ar Post,
- 3- OTELLO pe MAOUR VENEZIA, gant Shakespeare, troidigezh Klerg : ~~50~~ lur dre ar Post. War baper kaer, ALFA, ~~50~~ lur dre ar Post.

O goulenn digant Aotrouù Person Bulien K.R.P. 91764 Roazhon.

UR GAVADENN :- P'emaomp o peurskrivañ BARR-HEOL e klevomp kelou eus un diskleriadur graet en Emvod tud an Enskrivaduriou ha Lizheroù-Kaer, gant an Ao. Leon Fleuriot eus Kreizenn -Veur an Imbourc'herezh Skiantel: hemañ en deus kavet en dornskridou eus an IX-et kantved meur a gant tro-lavar ha geriou henvrezhonek dianav (anezho glosou pe notennou berr) (cf Aurore de Paris, 6.6.59). Ar glosou-se a ziskouez e oa ar brezhoneg d'ar mare-se ur yezh gwenn ha pinvidik-bras .Gortozomp eta ma vo embannet ha studiet an holl spiso'heriadoù-se.

PRIZ LENNEGEL KUZUL AR BREZHONEG.- Degas an dornskridoù da Berzon Bulien kent an I a viz Here 1959.
Pemzek war-lerc'h emañ BARR-HEOL o tonet er-maez an dro-mañ. Hol labour berson eo a zo kaoz, ha neuze ar c'hoant hor boa da echuiñ gant MERVEL DA VEVAN hag OTELLO...

BARR-HEOL

Directeur: M. Le Clerc, Rect. Buhulien C-d-N
No 20 , Sept. 1959, Trimestriel, Prix du No: 150Fr } koumanant
500 lur

Rner : M. Le Clerc, Person Bulien, Bro-Dreger
Niverenn : 20, Gwengolo 1958-Trimiziek, Priz an Niv.: 150 lur

T A O L E N N

ERRU UR GONT A VEZ.....	P.	2 - 5
LIZHER-KLEMM BODADEG AR SONERION.....	P.	5 - 6
PREZEGENN (Kastell-Paol, Brest).....	P.	6 - 9
AMAN EMEUR ER FRANS.....	P.	10 - 12
AMAN E VO DIARBENNET AN DISMANTR.....	P.	12 - 15
adskrid.....	P.	15 - 16
INTANVEZ AR MORAER (gwerz gant E.P.A. C'H)	P.	16
DA GLOKAAT.....	P.	17.
LE VINOCUEG BARR-HEOL.....	P.	17
YANN GARRE.....	P.	17 - 29
DEVEZHIOU STUDIOU EKONOMIKEL HA KEVREDIGEZH ...Lannuon.....	P.	30-32
CHOMLEC'HIOU.....	P.	32-

N'ankounac'hai ket KUZUL AR BREZHONEG .Kasit ho, prof da
L. MORVEZEN 6 Bali ar Gar, Konk-Kernev ,K.R.P. 1316.63 An Naoned

ERRU UR GONT A VEZ....

"Erru ur gont a vez ez a ar peour en gouez", eme Dregeriz. Setu moarvat penaos e c'hell er taolenñ berr-ha-berr an trouz sevet da heul torridigezh al lezenn-aluzen votet er bloaz 1951 diwar-benn ar yezh rannvroel.

Dre un taol-sigoterezh eus an ampartañ ez eo deuet a-benn Ministri an Deskadurezh da ziframañ eus genou ar Vretoneg an tamm askorn treut skeot ganto da gaout un tamm peoc'h, ha da reñ un testeni hael eus souris hep e bar ar Gouarnamant e-keñver ar Sevenadur breizhek. Meur a rummad stourmerien, e-giz ul logodenn o krignat ur garreg, o devoa lakaet o foan da gaout ul lezenn o tigeriñ, pe gorn-zigeriñ, dor ar skolioù da Yezh Vreizh-Izel. Evel un trec'h disper e oa bet sellet al lezenn anvet Lazenn Deikson, votet an 11 a viz Genver 1951.

Ul lezenn eus an efedusañ ez eo bet al lezenn. E gwirionez ne oar den ebet-, pe ar re a car mat ne vennont ket komz-, peseurt fruez a zo deuet ac'hano. Sifrou ar Ministri a zo faos. Setu petra en deus disklerier d'en em zigarezif. Er bloaz 1958, 150 arnodynnañ hepnuiken diwar ar 15.000 eus Akademiezh Roazhon o deus bet goulenet tremen al lodenn vrezhonek. 86 o deus he zremenet e gwirionez, met un 20 bernak anezho hepken o deus bet un notenn dereat. Er bloaz 1959, ez eo kouezhet an niver eus an arnodynndi vrezhonek da 104, ha 64 anezho o deus tremenet evit gwir,... Ar sifrou roet evit an Akademiezhou arall ne dint ket frealzusoc'h ; Yezh Ok : 15, Euskareg: 150, ha 56 evit ar C'hatalanek.

Dislavaret-groñs ez eo bet ar ministr avat, gant an Aotrou Camproux, keleuner e Kevrem al Lizheri eus Montpellier (Kazeten Le "LE MONDE") hag a zo sifrou disheñvel :" 59 danvez-bachelour o deus kemeret ar Yezh-Ok e miz Mezheven 1959 ha 23 ar Yezh Katalanek .

°°°

Un notenn vat da reñ d'ar Vretoneg : bet int da gentañ o kaout Ministr an Deskadurezh. Met kouezhet e oa o biz meud en o dorn, hervez ar c'hazetennoù (Ouest-France), goude o emweladenn gantañ, rak nebeut-tre a spi a o roet dezhio. Kompreñ a reer kement-se, goude kemeneret all a-soupleseou hag a siouplêioù graet er blovezhiou tremenet.

An afer-se avat, n'eo ket bet kouezhet en dour. Pell ac'hano. Gant GOUELIOU BRAS KERIEV (26 a viz Gouere), pa oa echu ar goueliou ez eas un toullad kantadou paotred yaouank da glemm direk ar Prefeti, dre ma oa tennet kuit ar Brezhoneg diouzh ar vachelouriez.. Hogen ur vanifestadeg dibrep̄er e oa anezho.

Ar sul war-lerc'h avat, deiz Festival bras ar Sonerion e

Brest, e oa bet prientet an traou gant preder. Ur wech echu dibuna-deg-veur ar strolladou-senerion, e-kreiz strakader diaouarn ar sellerien - Bretoneg hag estrenion-, setu an holl (nemet ar strolladou bugale, ar strolladou a-ziavac'h-bro, ha neuze bagad martoled Lann-Bihoue) o pakañ o binvioù, o tipligrañ skritelloù bet aozet a-ratozh , hag i war o c'hiz war-du an Isprefeti en ur venedañ sloganioù evel hemen " Ar Brezhoneg er Skol ". Bez'e oa iveau ur pezh-skritell hag a dape eus an eil tu d'egile d'ar ruiou hag a oa skrivet warni e galleg :" Labour d'ar Vretoneg! 20.000 Breizhad a renk divroñs bep bloaz ! Labour d'ar Vretoneg e Breizh "

... Un efed souezhus a reas kement-se war ar sellerion Ne intentent mui netra er jeu-se, ken disheñvel diouzh ar sonadez-trec'h a lakas kér da drægerniñ, a leunie diskouarn an holl, a lakas ar c'halonou da dridal hag an douarn da strakal. Meur a hini anezho a yeas drouklivet, nec'h et evel ma cant o welout yaouankizou begol ha drant o tonet da vezañ dic'hooarzh ha siius-tre. Hag e tarzhas a bep tu lavarioù ha gourc'hemennou disheñvel diouzh ar re a glevet ur momedig kent :" Bandenn loukizion ! C'hwiz'zo ar re a glevet ur momedig kent :" Bandenn loukizion ! Sellit, e-skeud ur gous fol-vont da skoñf ar Frañs d'an traou ! Sellit, e-skeud ur gous fol-klorel e reont ur vanifestadeg !" Ha traou all evel-se...

Ar bagadou hag er c'helec'hioù kelteek avat, a zalc'he difrom-kaer gant o sloganioù hag a yeas d'en em zaitum dirak ti an Aotrou'n Isprefed . 2 pe 3 martolod hag a oa deuet gant o bagadou da gumerout perzh er Gouel hag er Vanifestadeg a voe degaset da soñj dezhio ne oa ket o flas enc, ha dasumet e cant bet gant ar polis. Setu aze hag a zeskioù dezhio mont da c'houlenn ar brezhoneg er skol, ha labour d'ar Vretoneg en o bro. Rak kement-se, anat decoùh, a zo ober politikerez difenent da tud e servij ar Republik. (Ur farser bennak en deus bet lawaret abaoe e veze graet un enklask diwar-benn kement paotr yaouank a zo er Bagadou pa 'z aint d'ober e servij war vor !)... A-barzh ar fin e voe degemeret gant ar pennadurezhioù kannaded ar Bagadou ha Kelc'hioù deuet da zegas goulemioù reizh ur bobl disprizet.

°°°

Gant Goueliou bras Montroulez: Goueliou Treger ha Leon e c'hoarvezas kement all pe dost. Nemet an dro-mañ e oa aet paotred yaouank an M.O.B. da begañ paperou, da skignañ traktou, ha da livañ moarvat war ar mogerioù ha war an hentoù o sloganioù. Abalamour da skoazellañ an douristed hag iveau tud ar vro da intent un draig bennak en abadenne tremenas tud yaouank da ingalin ur baperenn hag a oa merket warni perak e oa droug er Vretoneg o welout pegent nebeut a stad a vez graet anezho. Ha war ar baperenn e oa skrivet ar c'homzou achapet gant an Aotrou

troù Plevén, a-greiz ur barr umor fall :" Evit pezh a sell ouch Breizh , n'eo ket douget kalon ar Gouarnamant dezh ! ". Ar c'homzou-se evel just, ne dint ket kouezhet war an douar. Da echuiñ an dibunadeg dre ruiou kér Vontruleuz e voe lennet ouch ar mikro ur skrid-klemm, ha diskleriet zoken ne veze ket savet Gouelioù Folkloreler er bloaz a zeu, nemet e veze adsavet lezenn an 11 a viz Genver 1951.

B Gwengamp an 30 a viz Eost 1959, ar vanifestadeg hag a oa da vezñ da zibenn Gouelioù-Meur en Dañs Vreizhat, a reas chat, dre faot un den hag a dremenras otre renkadou ar sonerion ha dañserion hag a ross da gredin dezh ne dalvezet ket ar boan mont da dregasiñ an Is-prefed . Ur bagad bennak, evel hini Boulvriag, a yeas evelato.

°°

Ret eo bremañ esa barn ar manifestadeg oñs-se. Hep mar ebet, ne oa ket bet faziet BARR-HEOL en e pennad-stur : AR C'HROAZ-HENT, moulet war an niverenn 16 (Gwengolo 1958) paj. 3 :" Koulskoude Yaouankizouù ar Folklorajou hag a hañval bezñ troet hepken da gorrolliñ, da ganañ, da bouremen, d'en em ziskouez dindan gwiskamantoù kaeroc'h an eil eget egile, a zo e gwirionez en o c'hreiz, un hiraezh don d'ur Vreizh kaer, d'ur Vreizh leuen, d'ur Vreizh pinvidik, d'ur Vreizh leun a glod, d'ur Vreizh 'lec'h ma c'hello pep tad -a-familh sellout dispont ouch an amzer-de-zont, pep mamm-a-familh gwelout leun a eñusted, he bugale a vleuniañ war ha zro, ha pep paotr yaouank ha pep plac'h yaouank es-perout ur blanedenn vat dindan blegiou ar banniel breizhat."....

Prest ez int, bezet droug en neb a garo, da gemerout hent ar Vuhez Vroadel. Labour vat a zo bet graet, e Breizh, abaoe un nebeut bloavezhioù.

°°

N'eo ket lavaret e veze heuliet divizou Montroulez diwar-benn ar Gouelioù Breizhat e 1960. Paouez d'ober ar gouelioù-se da verbenn disipladjur ar Yaouankizou ? A dra sur e rafe kement-se trouz e Breizh. Met un tamm mat a gall e veze ivesit Breizh, rak e-kerzh an hañv e teu touristed da Vreizh gant ar c'hoant da welout Gouelioù Folkloreler disheñvel diouzh ar pezh a gavont e lec'h all; ha donedigezh an estrenion a zo ur ved evit godellou ar goñversanted, hag un tamm vad a reont ives d'ar Yezh dre ar c'hestou a vez graet e-skoud ar Gouelioù-se.

Ha nouze an dud ne gomprendent ket perak e paouezfed d'ober ar Gouelioù-se. Ket muic'h eget na gomprent touristed Brest, ar sul kentañ a viz Eost, o welcut ar strolladoù o kerzhet war-du an Isprefeti. Gwelloc'h, d'hor meno, en em vataat eus an degouezhioù-se evit sklerijennañ ar sellerion hag ar selacourion war gudennou Breizh, evel ma reas ken mat an displogeur, e Konk-Kernev, da genver GOUEL AR ROUEDOU-GLAS.

N'eo ket mat kennebeut lezel ar strolladoù yaouankiz hep

gouelioù, dreist-holl mar bez riskl, pe gentoc'h esper, da gaeut avel a-benn a-berzh ar pennadurezhioù....

°°

War-lerc'h ar pennad-mañ e lannor "LIZHER-KLEMM BODAEG AR SONERION" Merzet e vo diouzhtu taarded al lizher-se. Se'zis-kouez ez eus tud e Breizh hag a zo skuizh gant ardoù ar Gouarnamant. Koulskoude e vo gwelet ives n'eus ennañ kinnig a-bouez ebet.

An hevelep tamall a zo d'ober d'ar pennad hir a-walc'h moulet war LE PETIT BLEU (22 a viz Eost 1959) ha sinet gant P. Mevel, eil-rener an F.C.B. Ar pennad-se en deus dreist-holl un dalvoudegezh istorel, dre ma tiplag doare lezem DEIKSON, met ur pennad diechu ezo... Talvoudegezh ebet koulz laverout e-keñver an Emsav evit ar Yezh.

Rak, kaer a zo laverout ez eo faos sifroù ar Ministre, daoust ha n'eo ket splanee ne deo al Lezenn diwar-tenn ar Yezhouù ranvrocet netra ebet nemet ur skrid diefed? dres ar pezh a lavar ar Ministre. Renerion BODAEG AR SONERION a wel spian kement-se ives, P. Mevel hen anzav ives. Met perak neuze chom hanter-hent ? Dav en e vataat eus kement degouezh a zo evit brudañ menoz ar GEIENNADUREZH DIVYEHZEK, ha gouleñn ma vo savet dre ar Vro a-bezh skolioù divyehzek. Peogwir ez eo hombez ar bazenn gentañ da dizhou. Brav ha mat ez eo gouleñn ur plas frank da lavañ Breizh en arnodennou whel: bachelouriez hag aotreegezh, met daoust hag e c'heller chom digas-kaer dirak ar stern diduez-se a ra gant kelemerion onest skolioù ar c'henfañ derez, kigerion o tibezhian ar Sevenadur Breizhat ?

=====
LIZHER-KLEMM
BODAEG AR SONERION

Izili ha kensiled " BODAEG AR SONERION ", - 2.500 anezho, deut da Vrest d'an 31 a viz Gouere, d'ar I-an ha d'an 2 a viz Eost 1959, evit Gouelioù-Meur Etrevroadel ar Viniacourien, o deus bet a-maoudegezh eus ar pezh a zo bet divizet nevez'zo gant Pennrener an Deskadurezh : Lamet eo kuit ar Brezhoneg diouzh ar Vachelouriez ha kaset da netra kelemadurezh hor Yezh.

Evel-se, un urzh hepken a-berzh ur Ministre, kuzuliet gant kargidi a-hed ar wech groñs enep ar yezh komzet gant deg-kant-mil a dud er vro-mañ, a vo bet a-walc'h evit laerez digant ar Vretoned ar pezh a sant deut a-benn da c'hounit.

Ne oa ar gounid-se nemet ur arouez moarvat, nemet diazezet e oa war ul lezenn savet a-unvouezh gant ar Gambr.

Izili "BODAEG AR SONERION" en em gav gwali-feuket gant an urzh dismergansus-se. Gant c'hervoni e welont n'o doa ar bruzhunachou hag ar brizh-promesac'h roet d'ar Vretoned goude goulemnoù diniver o C'hannaded hag o strolladoù sevenadurel, nemet ur pal hepken : o zouel-lan ur wech muioch'h.

Setu perak emaint krenn a-du gant an Aotrou R.Pleven pa larvar: "N'eoñ ket troet kalon ar gouarnamant d'ober vad da Vreizh." Diskle-riñ reont ouzhpoum :"N'eoñ ket bet biskoazh !"

Anaoudegezh vat o deus ouzh o C'hannaded, pa glaskont evelato dont a-benn da lakaat ar Ministr da gomprent un dra bennak. Mall a zo warzoù gwelout peseurt respont a vo roet, dezho da c'houzout war be du bale.

E BREST, d'an 31 a viz Gouere 1959

Evit "BODAEG AR SONERION" :

Ar R E N E R hag ar C'HUZUL-MEUR.

B. Troal

P R E Z E G E N N

(Displateg en Iliz-Veur Sant Iaol e Kastell-Paol, d'an 19 a viz Gouere 1959, da gefiver goueliou folklorel Kastell-, hag en Iliz Sant Varzhin, e Brest, evit goueliou-meur ar Viniaourion d'an 2 a viz Eost 1959. E Brest avat, e oa ul lodenn eus an destenn e galleg)

"AR WIRIONEZ A ROIÑ DEOC'H AR FRANKIZ" (Yann, VIII, 31) en deus em-bannet Jezuz-Krist.

Breudeur ha c'hoarezed,

Bezit gwirion ! Setu ar c'heolou am befe c'hoant da gas betek ennec'h-o'hwi, Bretoned yaouank badezet.

Gouzout a ran : komzou Doue hepken a c'hell bezaf skrignet eus nec'h ur gador-brizeg kristen. Met kredin a ran koulskoude ne vez ket divalav lakaat da sevel eus al lec'h-mañ ur galv d'ar wirionez, rak kement hini a glask ar wirionez a greiz kalon, a erru atav gant an Hini en deus larvet ez eo En ar Wirionez :"M'eo an Hent, ar Wirionez hag ar Vuhez."

o o

Da gentañ, daoust ha ne deus ket ennec'h ar c'hoant da vezan gwir,- hep gouzout deoc'h martzeza- pa stagit da boaniañ war dachernou'zo eus ar C'hultur, eus ar Sevenadur breizhek, evel ma'z eo ar sonerezh hag ar c'horoll ?

Hoc'h ene en em gav en e vleud e-touez an talvoudege - zhiou, ar pinvidigezhioù kulturel-se; savet, koust ez int bet evit hoc'h ene. Mont a reont e gwirionez gant hoc'h ene. Naturel eo e tridife ho kalon gant ar pinvidigezhioù-spered-se.

Ha setu perak ez eo direizh yenijenn, diseblanted, dispriz e-keñver ar pinvidigezhioù a-berzh ar re a dilefe en em binvidikaat, en em wellaat ganto. Siwazh ! n'eo ket euan atav ar pezh a zo e kloenn hag e kalon an darn vrassañ eus ar re a zo ganst er Vro-mañ hag en deus fellet da Zoue e vefe bro e-touez broioù ar bed.

Perak ? Ar skol dreist-holl, n'he deus morsse kinniget ha ne borchas ket c'hoazh d'an eur-mañ ur vagadurezh vreizhek wirion da ene hor re yaouank. Ha zoken pa lodenn ar skol-se ur bruzhun bennak, ne deo ket bara start met ul lipouserezh divlaz.

Breudeur ha c'hoarezed,

O klask tizhout ar gwir, daoust hag a-walc'h ez eo deoc'h un tammoù folklor ? Reizh eo reññ deoc'h ur veuleudi vrax en ho labour kendalc'hus war ar sonerezh hag ar c'horoll breizhek. Ret eo deoc'h vont a-benn d'an avel, evit diframmañ a-douez an drez hag al linad teñzoriou discifjet, ankourac'hant ha disprizet. Ret eo deoc'h kaout gwad ruz dindan hoc'h ivinou evit ober dis-heñvel diouzh ar re all he brudañ herezh hon Tadoù mat, hervez darn da vezan dastumet, da vezan stlapet en ur mirdi evel koth traou.

Koulskoude ne deo ar folklor nemet un dra diwar-c'horre, ul livadenn, ur gwiskad liv brav. Ret eo mont eta en tu all d'ar bluskenn evit tizhout ar vouedenn, ar galornem... N'eo ket a-walc'h estlammiñ ouzh bleuniou kaer ha delioù fresk-, n'eo ket a-walc'h dimp o c'huñtilhañ, sellomp pizh iveau ouzh kef garv ar wezenn, ha furchomp he gwirizou rust.

Breudeur ha c'hoarezed,

Klaskit ar wirionez en he fezh, rak ar gwir penn-da-benn hepken a stumm, a gizell un den war un diazez don ha divrall.

Ya, ar wirionez a vezenn ennec'h ma'z it larkoc'h eget diskouez un folklor marv da dud deuet hepken da sellout... Breizh, ha dreist-holl Breizh-Izel he deus ur gars all, he deus ur blanenn all estreget an hini a loen kurios evit touristes skuizh-marv

o vezan m'eo heñvel kement tra e kement lec'h 'zo, hag o redek war-lorc'h ar pezh a zo disheñvel, i-skis.

Gwirion e vict ma vevit hor folklor, ma rit anezhañ ho kig hag ho kwad, ma labourit d'hen pinvidikaat, hervez ho kalloud, ma lakin ar hobl vreton d'hen adwevañ. Mar karit ar wirionez, na c'hellit ket kaout ho kwalc'h gant ur folklor evit al lorc'h, evit an diavarez, evit an estren.

Ho kenvroïdi a dle adkavout drezoc'h ur gwir gultur-pobl, stivell ul levezin gwirion ha yac'h. Dre ho skouer, dre hoc'h ober, Yecouen kiz Vreizh a chom hi hec'h-unan, hag a baouezo da drevezan, da vamouezh kulturiù all,- pe vrizhkulturiù all,- en ur chom elevato digor da holl gulturioù ar Bed.

Ya, gwirion e vict ma skrabit ar vernis, ma lamit ar gwiskad liv brav evit dizoleñ ar c'hood-derv, keraet marteze diwar c'horre, met awochou kuzhet hag ankounac'hast en un doare mantrus.

°°°

Breizh ar Folklor n'eo ket Breizh en he fezh. Breudeur ha c'hoarezed, c'hwi a vez gwirion eta, ma taolit evezh bras ouzh ar c'hudennou ponner a dñivala cabl hor Bro.

Dukezed, rouanezed, gouelioù brav, predou druz gant preze - gennou flour ne dileont ket bezan evidomp ur speurenn goant hag a virfe ouzhomp da welout an traou evel m'emaient: hon tud o tivroañ - etre 20.000 ha 30.000 bap bloaz o kuitaat ar Vammvro evit Pariz, hon tud dilabour muioc'h-mui hon tud breinest gant an alkool hag ar gwin ruz, prizion izel-mezhus evit traou an douar.

C'hwi a glask ar wirionez mar c'hwezit un tammo evit bezan bar-rekoch'h war hor Yezh : ar Brezhoneg. Pebezch tenzor spredel ! - kaeroc'h ha priziusoc'h teñzer eget an Iliz-Veur-mañ (Kastell-Paol), hep disonjal morse komz ar beleg Perrot : " Hep Brezhoneg, Breizh ebet ! ". Hag amañ n'eus ket anoy ganin eus ar brezhoneg hag a vez komzet c'hoazh etre ar c'hraou-sauq hag ar c'hraou-moc'h, met eus ur yezh vras, peurvat, graet evit hon amzerioù, - an amzervezh atomel-, diaes marteze met glan, gouest da lakaat an den da bignat en ur zisplegan kement a zo er bed-mañ hag er bed all.

°°°

Erfin, ar wirionez a vervo ennec'h, mar kredit muioc'h-mui ne c'hell bezan a Vreizh wirion, hep ar Gristeniezh.

Anat eo ne daly ket ar boan stourm evit ar Vro, ma ne

glasker ket tostaat ar Vro-se ouzh Jezuz-Krist.

Betek-hen ez eo diwanet ar c'hultur breizhek diwar ar Feiz. Da skouer, petra o deus savet ar Vretoned ? Manerioù, paleziou, -touriou, tiez-kér? Marteze, met dreist-holl ilizou, chapeliou ha kalvariou.

Na rit mui any eus Breizh, mar fell deoc'h marv he yezh, met dreist-holl tavit war Vreizh, mar fell deoc'h ur Vreizh hep Krist.

Breudeur ha c'hoarezed !

Da bap kammed war an douar-mañ, e stokit ouzh ur mark relijiel bennak. Un dudi e vezo eta eividoc'h bevañ war an douar-mañ, mar karit Jezuz-Krist gant ur galon a dan, ma vagit emoc'h ar c'hoant da vezan tud vir, da lavarout eo, Sent.

Sent eo a ra dicuer decomp, war douar ar Sent kozh... kozh ? Nann, n'int ket kozh, met yaouank eus yaouankiz ar beurbadezh.

Ar broiou hep sent a zo barnet d'ar marv. Hor Breizh ne dle ket mervel :" Breizh diskaret, eme Yann-Ber Kalloc'h, o va Dose, tefivaloc'h e vez en hoc'h Iliz Katolik !"

Ya! bezit sent ! Sent, da lavarout eo, tud hag a fell dzhoo bezan gwirion penn-kil-ha-troad. Gwirion dirak an Doue gwir, sentus ouzh e Wirionez, gwirion dirak an dud, tud o kaout heug ha doñjer ouzh ar gacou, ouzh an ardoù gouullo-. tud ha na reont ket stav evel ma ra ar re all, tud ha na soñjont ket stav evel ma soñj ar re all, tud hag a stourm ouzh pep sklavaj, ha dreist-holl ouzh sklavaj ar pec'hed, tud hag a fell desho bevañ en ur gwir frankiz : " Ar Wirionez, eme Jezuz-Krist, a roio deoc'h ar frankiz " (Yann, VIII, 31)

°°°

Breudeur ha c'hoarezed ! Poagnit da zont da vezan ar pezh ma'z oc'h : Bretoned badezet en dur hag er Spored Santel.

Deuit da vezaf Bretoned wir, Deuit da vezan Kristenien wir, tud nevez, tud dieub, tud dichadenn en Aotrou Krist.

Ra vezog drezoc'h an Aotrou Krist, gwir Rouz en ur gwir Vreizh, - hag er Bed.

Gant da skoazell Salver Jezuz, ha c'hwi, Itron Santez Mar, c'hwi, Sent ha Sentezed hor Bro vuian-karet, Breizh.

E.T.

Ur barrez hag a anavezan erva'z on ganet enni. Ur sulvezh d'enderv. Bez'ez eus ur gouel bras da vezañ en-dro d'ar stank hag a zo bet an dour anezhi mezeloù joaiou va bugliezh. Aet on da welout an traou.

Va Doue benniget! Nag a dud! Renket he deus va gwelet-dredan tourel svezh bras gant son da vont dre unan bennak. En e vir-wellañ edo ar gouel. Un uhelgomzerez a skigne a bep tu soniou diouzh ar c'hiz, hag a roe da glevout gwech hag anzer galvadennou un dispeler, hañvel a-walc'h ton e vovezh ouzh begeliadennou ur bouchig... Ne ouise ket an uhelgomzerez brezhoneg. Nag an dispeler kennebeut moarvat. Tra m'edon o tiskleriañ va soñj diwar-benn se d'un nebedig mig-med ha ma c'houleñen kreñv : "Un tamm brezhoneg, mar plij!", setu ur paotr yaouank dizanvez din, kazel-ouzh-kazel gant ur gaerenn eus an terouer, e respont din: "Ici on est en France!" (= Aman emeur er Frañs !)

Aman emeur er Frañs !

War an taol n'em eus kavet seurt da respont. Bez'ez eus evezhiadennou dic'hortoz hag a laka an den badouenat, e-giz un taol pav-olifant war ar gloenn.

Ici on est en France! Ya sur a-walc'h emeur er Frañs. N'eus den ebet amañ, da vihanañ, o touetin war se. Hen gouzout a recomp ken-koulz ha te, balafennig yaouank. Ker a-walc'h ez eo koustet dimp deskiñ an dra-sePa'z po gwallermet kement ha ni, p'o devezo da fronelloù klevet c'hwez ar poultr, ha p'o devezo da ziskouarn tintet gant ka-naouenn ar boledou, e kompreni gwall petra'dalvez da vrogantez ha ne vi ket troet kement d'hec'h embann. Aesc'h ez eo un tamm mat ka-nañ ar Varselhezenn eget derc'hel mat d'ur vindrailherezig-dorn.

Leun-chek va zammiñ bouliam a vuzikou ha va diskouarn o vouloual gant an "Allo-alloioù ! Gouenn a reer hen-ha-hen ouch ar mikro", em eus kuitast ar c'hermes evit mont da goaniañ e ti va zud.

Tremenet on bet dirak ar vered 'lec'h ma repoz rummadoù díneñ eus tud va bro, anezho Bretoned wirion, tud a goustiañ hag a feiz hag o deus kaset uhel-meurbet enor o ziegezhioù hag o farrez, gant an anaoudegezh o deva eus o dever, sklerijennet ma oant gant o c'hredennou kristen. Plijet gant Doue ma vo kavet e Breizh, kalz a Frañsizion eus an danvez-se.

Dirak an iliz em eus gwelet Momument ar re Varv m'eo skrijet warnañ anvioù test d'am c'halon. Hemañ lazhet e Diksmud, hannez

(°°) Ar pennad-skrid-mañ a lakaomp amañ evel testeni

e Verdun, henhort en Eparj, war venez-Kornilhed, war Hent an Itron-nased, ouch Torgenn ar Pebr... en emgann an Normandi, war linenn Kêr-an-Oriant... N'eus tachenn emgann ebet a gement n'eo ket bet eñoret gant kadarned ar Vretoned pe ruziet gant o gwad...

Ar Vretoned-se, paotrigh yaouank, a zo bet marvet evit ar Frus pe evit ar Frañs? Ar Vretoned-se, paotrigh yaouank, daoust ha falloc'h Frañsizien ez int bet eget ar re all war zigarez ma kom-zent o yezh c'henidik ?

Ar Vretoned-se, paotrigh yaouank, daoust ha n'o deus ket paeet ker a-walc'h ar gwir evit o bugale da gomz, zoken war da-chenn ur C'hermes, ar yezh a gomzent kenetrezo, war an tachennou-falloc'h Frañsizien ez int bet eget ar re all war zigarez ma kom-zent o yezh c'henidik ?

Te n'ac'h eus c'hwezaet da fri nemet c'hwez ar bloutremm riz ledet war c'henou ar bebrem vihan a valeez krog en he c'ha-zel, daoust hag e kredifes diskleriañ ez eo gwiroc'h da garantez-vro-te eget hini da hendaou, int-i hag o deus roet d'ar vro, dre ma oant a ouenn vat, gwallañ bloavezhioù o buhez hag alies o gwad ?

Erru e oa an noz p'am eus kemerst hent an distro. Edo ar yaouankizou o redet d'un dañsadeg bennak diwar-dro. Mar-c'hou-houern, velomotorien, marc'hou-tan, skouterien; an avel o c'hoari diskurpul-kaer gant ar blev hag ar brozhiou. Ur wir am-brugadeg -leterniou, da genver gouel ar Republik !

Ici on est en France. An dro-mañ ez on krog da gredin an dra-se. Rak ar seurt giziou-se ne dint ket aleman. Gwechall eo'h en em briente yaouankizou Breizh, en un doare disheñvel, a-benn dileadou bras ar vuhez. Diskouezet e vez gant ar biz ar plac'h yaou-ank na veze ket erru er ger a-benn an Angeluz-noz.

E toull-dor un ostaleri daou zen yaouank erru kraz o -daou a zo o sikour un all da zislonkñ ar re a voeson klouket gan-tañ. Ici on est en France.

Un tamm bihan larkoc'h ur marc'h-houarn a-dreuz an hent a ra din arsavañ a-dao-trumm. Tostaat a ran ha lakaat ar marc'h-houarn a-gostezez. En touflez ur mezvier a zo o kousket gant a gofad Pa dostaan, e lacsk ur c'hognañ. Hag er c'hognañenn-se, e ka-ve din e lavare din :" Ici, on est en France !"

Danou ivez er vourc'h diwezhañ a dreuzan kent degouezhout e Plougraz. Bagadou tud yaouank o tont er-maez eus an ostaleriou hag o pourmen dre ar ruiou en ur leuskel your'Indienou evel gouezidi... Mamou, c'hwi hag hoc'h eus bugaligou vihan, ha c'hwi tud klas'h ha tud kozh, poan deoc'h o vazel kousket, arabat deoc'h kleenn : "Ici on est en France !"

Ha da beurdirasañ an daolenn, en ur vengleuz war ribl an hent, ur c'houblad. Ur gennardenn ha n'eo ket dianav he dreum din, war a gavan, e-pign ouzh muzelou ur paotrigez yaouank, ken krennard hag hi. Ici on est en France.

Nozvezhiou Ker-a-Iz ! Dirollet ez eo Dahud a-nevez. Digoret he deus frank skulzioù ar vuhez disverksi, an dizurzh hag an dirollerezh. Emañ an dour o sevel hag o c'hourdrour lenken yaouankiz Vreizh. Daoust haug alred a-walc'h e tegouezho da zihuniñ ar roue kozh Grallion, ha dre-sañ salviñ hor bro vihan ha teñzoriou dreist-priz ar Vretoned ?

°°

Amañ evel war un douar all leun a wad, ez eus tud a-du gant ar peurhenvelaat. A-c'houd e kantvedou e labourer evit se. Martez e teuy da wir, pa vezo disverket kement a ra talvoudegezh ha nerzh hor gouenn. P'ha devezo bet lazhet ar bobl-mañ e c'hello ar Frañs lavarout evit mat e vezo amañ er gér, hag he devezo graet labour mat ha kaer war dachenn ar sevenadurezh.

War bez Breizh, saly n'he devezo ket da skuilhañ daerou evel ur pried fall deuet da vezañ intañvez hag a gompren re ziwezhat he deus bet kollet da viken he skoazell wellañ ha fealan.

A. Breton.

xx

E. OLLIVRO A M A N E V O D I A R B E N N E T A N D I S M A N T R.

Bez'ez eus tri bloaz, e tichañses din kinnig un istor berr d'ur gelacouenn sizhuniek eus Pariz. Dinac'h et voe ar skrid. Ha setu amañ an digarez a voe roet din da zisplegaf ar perak eus an dinac'h-se :

" Ne zr zere tamm ebet hoc'h istor ouzhimp. Tremen a ra e stern ur Vreizh pinvidik hag oberiant ha n'emaoup ket evit intent doareou evel-se. Komzit dimp eus kommandonez, eus brumennoù fetis, eus moradou-lametier gant termenioù leum a velkoni. Taclennit dimp paëtre o huyl vreal ha merc'hed o vavel gant al langis. Evidom-pni hag evit hon holl

lenneron setu pezh ez eo Breizh e gwirionez. Ha seurt all ne c'hall bezañ !"

Hag eñ da dresañ din war ur folleñm-baper un dramskeud eus Breizh en he gwellañ : un dachennad-vor kelc'hiet gant eon; kerreg a gañv; un nebeudig toennou-soul kollet e-mest al lanevier; ur chapel gozh krignet gant an ilia... Ma sellen-me, souezhat ha trist. Ar pezh a ranken bezañ skrivet ne oa ket diaes da ijinañ: an desrevell eus un dremenwan , ul lizher-kañv . Evit ar paotr speredek hag a gomze ouzhin-ye. ur paotr eus ar speredek , ne c'hellen-me bezañ dileuriad lennegel ur vroad toc'hor.

°°

N'eus ket gwall bell e tisklerie din un den politikel: " Pa gomzomp-ni eus Breizh evel eus ur Vro hag he c'hoant bezañ, e responder dimp : en ho kreiz emañ kompleks ar marv... a welkent, start e kaven kement-se !"

Ya! start ez eo kement-se. Rak splannoc'h-splann ez eo peracs Breizh, hep kompleks ebet, a fell dezhi bezañ . Hag ar seurt dervoud a zo sebezus-meurbet en ur vro hag he deus gwelat, en ur ober hanter-kant vloaz, al lodenn vrassañ eus he zud wellañ skubet kuit er brezelioù pe o skeñv, dre gaer pe dre heg, war-du Pariz. War greskiñ ez a skouerioù an aduvehez :" Paris-Match" er sizhun dremenet a lenned warni ar c'helou eus troidgezh ar Bibl en eus-kareg. Hogen nevez'zo ez eo troet ives a brezhoneg. E 1958, ez eus bet gwerzhet yezhaduriou brezhonek muioc'h eget biskoazh, hag e Ploueg-ar-Mor e kerzh en-dro ur skol dixyvezek en ur ober berzh mui-ouzh-mui. Kefiver-ouzh-kefiver gant adnevezadur al labour-douar, dindan lusk ar CETE, ez a kreskañ an ijinerezh, evel u'hen diskouez da skouer, savidigezh ar CENET e Lannuon, ha dambrast krouidigezh pemp labouredeg nevez, o Gwengamp. Is-werin vreizhat Jerzenez o deus kavet tud d'o difenn, ha kannaded hor pamp departament a zo chaoser ar Rañs evito estreget un dro-bleg polit-kel. Dihunet ez eo Breizh.

°°

Ha setu brezañ ma weler ar Spred o tanzen adsevel ives, ar pezh a zo eval sapr ar wezzen ha temz ar trevadou da zont; muioc'h eget hini all ebet, ez eo merket don a douar hor bro ar-roundenn gristen. Kalvarioù, feunteunioù, chapeliou, ilizou a ziskulie he devoa ar bobl-mañ kavet alc'hwez he flaneden, hag e oa en em ziazezet dinoc'h-kaer e-touez ar misterioù, kurbet-kloz ouzh darn, eus ar vuhez hag eus ar beurbedelezh...

An dismantrou amañ hag shont a weler drezo pegen garv gwalenn he deus graet he reuz dre amañ. Poent e oa adernouïñ ar

regez o verval. Hogen graet eo an taol. Emañ an dismantrou o vont da
vouloù diarbennet.

o°

E Plistin, e Trebeurden, e Plougraz hag e lec'h all ez eus bot
adsavet chapeliou. Dre-holl emañ an Atronnez Personed o c'houlemm stroù-
ladou darbarerion de zougen dorn dezhioù da adaoz an ziez-pediñ. Mall
bras ez eo, rak en riskl emañ taolenn an dismantrou da vougañ pep esper.
Pont a rao an adsaverion. Emaint dija war an dachenn, end-eun.

Ar bloaz 1959 a vo ur bleaz istorel. War dalbenn chapel
Lanzerv, e Plourio, e vo lennet :"Amañ o deus ar Vretoned torret
lañs an dismantrou !". Adal fin ar miz-mañ, artizaned, arzourion, micher-
ourion war o chanoué gofret, paizanted, tud-a-studi, studierion, koleji-
aned a ya d'en em reïn d'ul labour dilore'h hag uhel, dezhau talvou-
degezh ha ster un arouez. Adaevel Lanzerv. • Adreiñ un templ da Zoue,
hag ul lec'h a bedenn d'an emeoù. Strolladou-labourerion an eil war-
lerc'h egile a welor o tiframm a iliañ, o troc'h añ drez, o tibat mein,
d'an dud a vicher d'ober o labour da c'houde. Darn a dremeno un dervezh
eno, darn all ur sizhunvezh. Holl ec'h en em unanint evit an hevelep
oberenn : adober gant un templ dilezet un arouez a adsavidigezh, ha
reïn an testeni eus o emrofisted, hag eus o youl da drec'hñ war ar
marv.

o°

Perak Lanzerv, pa oa kement a santualou all o kinnig o moge-
riou disac'het, o zoennou toull-didoull hag o sioulder mantrus ?

Ret eo dimp merkañ da gentañ n'eus kel ebet amañ eus ur cha-
pel gaer, met eus ur chapel baour o deus tud ur geriadenn ezhoun anezhi.
Spontet un tammoù dirak braster o labour, ar baotred-arzok o deus bet ar
chafa da gaout e Plourio, adal ar penn-kentañ, skoazell efedus an Ao-
trou Person ha tud varrek ar barrez bodet e Breuriez Mignoned Lanzerv.

M : bez'e oa ives un abeg istorel. Un wech dija, en amzer
lremenst, et ro bet adlakaet Breizh en he flomm en ur gregin e Lanzerv.
Eno, en IX-^e kantved ec'h eilpennas Alan Veur an Normanded, ha ken bras
boserezh a i s warno ma oa ruz an lamseierou gant ar gwad. Eus an eil
trech'h d'egile e teuas da roscoù o gurunenn en Iliz-Veur an Naoned
'lec'h e renkas fal'hat an drez a-dro-jouaz gant e gleze, evit toullañ
e hent betek an aoter vrás. Rak d'ar mare-se, an ilizou-meur o-unan
a oa boued a; drez !

Rak-se'ta, en tu-hont da ezhounou groñs ha redius edo gant
Lanzerv talvoudgezh un uholskouer. Satu porzh e vo ar chapel-se ar
maen kentañ eus un Adsavadur meur.

Ar penn-kentañ evit un den ez eo gouzout da beseurt
kaoz e tle goustan e vuhez. Evit an dud a galon, dre amañ,
n'eus nui kudenn ebet. Zoken en hini disterañ ac'hanoù ez eus bet
fiziet ur c'hreunenn vihan ha na glask nemet kelliadñ ha kreskin
evit donet da vezañ ur wezenn nerzhus. Koulz al labour a-stroll
ha dismantrou ez eo. Na vo ket laveret penaos Breizh hag a roas
d'ar Frañs kement eus an domaniou a zo en he c'herzh, ha da Zoue
kement eus e visionol, a vo bet mervet divist-krenn goude bezan
sebeliet he feiz kristen. Merk un deiziad bras e vano Plourio.
Kanañ 'ray kleier Lanzerv un dasorc'h, ha bep bloaz e-pad an
chanou-labour, kleier nevez e kloc'hdiou adsavet a-nevez, a
skigno adarre ar ganeñ-se a vuhez.

Hag e paouezo divrondeg ar reoù yaouank. Hag e chomo
Breizhiz da gozhañ e-kichen o bugale hag o bugale vihan.

Rak Doue a skuilh e vennozh war ar pobloù a ro tiez
dezhau.

E. Ollivro

(Brézhoneg saunt Per Even)
Penned embannet war L'ECHO DE LANNION, 18.7.59.

V
ADSKRID: - Da glokaet ar pennad a-us e lakaomp ar pezh a zo bet
moulet war L'ECHO DE LANNION, 12 a viz Gwengolo 1959.

" L'ECHO DE LANNION " en devoa degemennet e mis Gouere diwezhan
e fellle de adsaverion chapel Lanzerv diarbenn lany an dismantrou
e Breizh...

Saveteest ez eo Lanzerv. Evit Aotrōù Person Plourio
e oa anezhi chapel ar Werc'hvez. Evit an "Aotrōù Cachin" e-giz
ma vez laveret du-hont, e oa anezhi " chapel e gériadem " .
Den ebet n'en deus marc'hataet e skoazell: " Regement va devezh ?
a lavare ur micherour hag en devor roet unan eus e zevezhiou
chanoué gofret." Mb hen ro deoc'h evit ar chapel ! ". Mb ro
deoc'h ve foaniou evit ar chapel, a lavare ur glanvourez, ka
mezo sur deoc'h eze eo kalz... ". Ur den kozh, 82 vloaz, bet
maer e barrez, en deus bet laburet start e-pad meur a zevezh
war ar skeulich hag an to doenn. Studierion deuet eus KAMP AR
VREZHNEGERION , o deus laboure et ha kanet kenouenan brézhonek
e-pad daou zevezh, daoust d'bloutrem ar mogerioù kozh a ziske-
rent, daoust d'an tomoder ha d'ar c'holgor... Ha tud all e-leizh.
Kement a nerzh-kalon ha kement all a vousc'hoarzhou evurus!

Bremañ ez eo tennet an iliañ kuit ha devet; dreset
ez eo ar mogerioù, adgraet ar c'hoadañ ha toet. Er bloaz-mañ, an
13 a viz Gwengolo e vo graet ar pardon e diabarzh ar Chapel,

" Petra emacout e-sell d'ober neuze, va filhor? Pe vicher ac'h eus c'hoant da generout ?

-" Me've martolod.

-Mat-tre, Yannig Karre, eme e vaeronez dezhañ.. Gwell e veve bet ganin da welout o chom em c'hichen, met n'houlan ket esp d'az c'hoant. Fellout a ra dit mont war vor ? Mat eo ! Kae war vor. Me'ya da lakaat ober dit ur vatimant vat, rak ne fell ket din ez afe va filhor war vor, evel martolod simpl. Mennout a ran ma vi kabiten diouaztu. Te da-unan a choazo da var-toledoué-goude-se."

Daoust ma n'en devoa ket Yann Garre labouret kalz er skol, e oa desket a-walc'h evit tremen da gabiten. Tremen a reas e armodenn-gabitten da c'hortoz ma vije prest e vatimant de vont war an dour.

An deiz ma voe benniget ar vatimant, e lavaras Yann Garre d'an hini a oa bet ke... mat evitan a-viskoazh :" C'hwì eo va maeronez. Mar plij ganeoc'h, e viot ives maeronez va batiment."

- Mat eo din, eme ar vaeronez... Neuze e vee skriwot war diadreñv ar vatimant an anv-mañ " Barbaika ", rak hemmeh e oa anv an dimezell vat. Ne lavarin ket deoc'h pe e oa ar vatimant ur queletenn anezhi, pe un teir-gwern, met ar pezh a zo sur, e ras enor d'ar re o devon he fardet. Hag ar chaus dreist-par he devoa ives da gaout ur c'habiten eus ar re wellaf Yann Garre.

Displeget e vee al lien, hag ar BARBAIKA war-rack er mor!
Douce da reññ beaj vat dezhi.

°°°

C'hoant a savas da Yann Garre d'ober ur veaj daou vloaz dre vorioù ar C'hreisteiz... Trouenat mat-dispar e oa ar 16 miz kentañ: brav an amzer, plien ar mor hag an avel a-du.

- N'eo ket a-walc'h , eme ar c'habiten yaouank d'e vartoloded. Moarvat e veve stad ennec'h o vont d'ober un tamm tro betek ar gér... Breizh 'ta, troomp beg al lestr war-du Breizh-Izel." Hag a vee graet.

Gwelout a raent dija er pellider douar ar vro :" Deomp war beunnou hon daoulin, eme Yann Garre, ha trugarekaomp an Aotrou Doue da vezhan roet dimp beaj vat."

Met ur martolod hag a oa e beg ar wern vrás a respondas de-zhañ :"- ' Meus aon, kabiten, emañ ar pep gwashañ dimp da gaout. Ul lestr a welan o vont war-du ennomp ha n'eus seblant vat ebet gantañ."

Ha Yann ha tapout e lunsedenn-hirwel ha da sellout en tu ma tiskueze ar martolode dezhañ :"- Feiz, ya! ' Meus aon ez eomp da gnout

d'ober gant ur preizher-mor! Oc'ho! Paotred ! Bezomp war evezh".

Ar" BARBAIKA " a savas he banniel da veg ar wern, met der-c'hel a eure ar morbreizher da zonet war-dur enni hep respont d'he salud. " Mat eo, a c'hrozmalas Yann Garre. Hewan en deus ezhomm da gaout un tamm keleennadurezh . Roet e vo dezhañ hag e kousto un tamm dezhañ ar gentel-se."

E bourzh al lestr e oa daouzek a bezhiou-kanol bras, rak e vaeronez i n'he devoa ket graet an traou war hanter. War an dro e strakas an daouzek kanol. Ar morlaer hag a soñje gantañ en devoa d'ober gant ur vatimant-a-gofvers n'edo ket en-gortoz da vezhan saludet er c'hiz-se. Teir gwech e teus en-dro warnañ e-unan ha goueledin.

Né oa ket Yann ur paotr fall. Urzh a roas da ziskenn ar bagou bihan evit saveteñ an dud a oa chomet bev war vatimant an enebourion.... Gant al laeron-vor-se e oa tri-ugent plac'h yaouank eus ar re gerañ.

- Eus a belec'h hoc'h eus-hu bet ar marc'had-se ? eme Yann Garre ouzh nestre al laeron-vor.

- O laeret hon eus.

- Ha da belec'h edoc'h o vont ganto ?

- O vont d'o gwerzhan an hini edoum."

E-touez ar c'hoantenned-se e oa ur briñsez ha na seblante ket bezñ ouzhpenn 17 pe 18 vloaz. Fresk e oa he liv, raz-roz he c'hroc'henn, melen he blev ha sklaer he daoulagad en he fenn evel an oabl glas. Ganti edo he flac'h-a-gambr hag a salc'h e mat dezhi.

-" Pegement, eme Yann Garre, a werzhfec'h din-me ar briñsez yaouank-se ?

- Peogwir hoc'h eus hor saveteet, eme gabiten al laeron, n'he lezo ganeoc'h evit mil skoed.

- Hag ar plac'h-a-gambr ?

- M'ha roio doc'h war ar marc'had, nemet e c'houllennan oumhoc'h hon diskenn en douar yac'h ha dibistik, kentañ porzh-mor a gavimp.

- Graet eo ar marc'had, eme Yann Garre, ha raktal e roas mil skoed.

Kentañ porzh-mor a gavjont e lazas ar vorlaeron da ziskenn en douar yac'h ha dibistik. Hag en neuze da skeññ gant e vatimant war-du ar porzh un tlee disarc'h. Eno e klaskas lojeiz d'ar briñsez ha d'he flac'h-a-gambr en ostaleri wellañ, hag e fiñias e madelezh an ostizez. Hag en neuze ha kemerout ul loen-kasieg

ha wer-rack 'trezek ar maner lech m'edo e vaerones o chom. Homañ a oa
stad vras enni ouzh hen gwelout, a c'hellit krediñ.

"- Ac'hanta! va filhor, emezi ouzh hen stardañ war boull he c'halon, petra
'zo a nevez ganit ?

- O neabout a-walc'h a dra . Nemet am eus graet ur marc'had.

- Peseurt marc'had, emezi.?

- Feiz ! aon am eus na blijo ket nemeur deoc'h.

- Laver atav, emezi.

- Deuit ganin hag e welot, emezan.

Ne voe ket dav he fedin div wech. P'erruas en ostaleri ha pa we
welas ar Briñsez, ec'h en em dommas outi raktal.

"- Pe da vare e vo an eured ? emezi o treñ war-du Yann Garre.

- Pa blijo ganeoc'h, maerones, emezan.

- O neuze, ar c'hentañ ar gwellañ, emezi."

Penzek deiz goude, e voe graet an eured. Me'lavar deoc'h e on
bet un eured kaer. Trizek miz wer-lorc'h, ar Briñsez he doe ur c'her
a bacth bihan hag a voe anvet Yann Barbaig.

Yann Garre, an tad, a chomas daou vloaz gant e vaerones, e wreg
hag e vugel, leun a garantez evito. Met an trede bloavezh, e teus da
vezef melkoniet, evel un den hag a gav hir an amzer.

"- Un dra bennak a zo o c'hoari ar c'ontrol ouzhit 'm eus aon, eme e
vaerones dezhaf, un deiz bennak.

- Feiz, ya! Ar mor an hini a vank din.

- Penaos ? Gant se an hini emañ da benn ? Ha dilezel a rafes te da wreg
he da vugel ? Ne gomzan ket diwr va fenn-me, hag a zo da vaerones
ha netra ken.

- Petra'servij deoc'h ! N'on ket graet evit bevenn e korn an paled evel
kalz a re all. Va list eta d'ober ur veaj c'hoazh. Neuze e prometan dont
en-dro hag e chomin ganeoc'h.

- Prometiñ a rez eta e vo honnezh an diwezhan beaj a ri ?

- Ya! prometiñ a ran.

- Ac'hanta! kae war-rack."

An noz-se end-eun, e lavaras ar vaerones d'ar Briñsez edo
Yann o vont war vor evit ar wech diwezhan : " - Ac'hanta! eme ar Briñsez,
peogwir emezi o vont kuit, bezit ar vadelezh da lakaat livañ wr dia-
drenñ ho patiment, va foltred-me, hini hor paotr bihan hag hini va

flac'h-a-gambr. Ne vo ket diaes deoc'h en ur vont pe en ur zistreñ
d'ar gér ehanñ e porzh Londrez. Grit un ehan eno, dre garantez evi-
don. Eno ec'h amrot ho patiment ouzh ar c'hae neket dre he fri,
evel m'emañ ai c'hae, met dre he lost, en doare ma c'hello an tri
foltred bezaf gwelet diwr an douar gant an dud. Setu tout ar pesh
a c'houlenman digeneoc'h. Piziañs en eus e root din va goulenn, en
digoll eus ar galonad a rit din en ur vont kuit.

- Hag a rin, eme Yann Garre.

°°

En ur vont en beaj e c'hourc hemennas Yann Garre d'e
vartolod ober un ehan e porzh Londrez. Staget e voe al lestr ouzh
ar c'hae, er stumm m'he deva goulennet ar Briñsez.

Hogen, Roue ha Rouanez Bro-Saoz o doa ur jardin vras hag
a oa al leuren anezhi a-us d'ar c'hae, hag alese e c'hellent gwe-
lout an holl vativantou o tont er porzh pe o vont er-maez:

"- Hola! eme ar Roue d'ar Rouanez, un deiz bennak diouzh ar beure.

Ha ne welit ket ar vativant a zo o paouez dont-tre er porzh ?

- Eo! Met perak e c'houlennit kement-se ?

- Ne welit ket emañ he lost lec'h ma tlefe bezañ he fri ?

- Eo! sur !

- Ur c'haer a c'hamoueg ez eo hep mar ebet, an hini a zo
mestr warni ! Diskennomp diwar al leurennañ. Emoñ o vont d'e gaout
raktal. Ne vo ket lavaret ez eus bot lezet amerin ur vativant ouzh
va c'hae a Londrez, en un doere ken diskiant !"

Droug a oa er Roue, spontus !

"- Piv eo ar c'habiten gemouek a zo mestr war ar vativant-mañ ?
emezañ pa vos tost d'ar BARBAIKA."

- Yann Garre a vez graet anezhañ, a respontas ar mous. Met mar de-
maoc'h e-sell da goms outañ e vanko deoc'h en em ziskouez seve-
noc'h eget se, rak kizidik ez eo an aotrou ! "... E-pad m'edont
o-dou a komz, edo ar Rouanez o sellout ouzh ar poltredol livet
war diadreñ ar vativant. Derc'hel a rae da sellout outo souezhet-
bres. Hag hi d'ober ur sachaden war vañch he gwazi" E-lech taerñ
evel-se, emezi, e vefe gwelloc'h deoc'h sellout aouzh an tri foltred
-se. Daoust ha ne laverfed ket ez eo hemau poltred hor merc'h, hag
egile hini he flac'h-a-gambr ? Met n'on ket, evit gouzout piv eo
ar bugel a zo etrazo o-div. Iskiz e kavan an traou-se. Gouennit
eta gant komzou seven digant ar c'habiten petra eo se. Met ma
komarit, ne glevimp nistra... C'hwi'car a-walc'h pensos, pa vez
droug emezi, ne rit netra traou diskiant."

D'an ampoent edo Yann Garre o paouez donet war ar pont:
"- Mar plij, Aotrou Kabiten, eme ar Roue en ur denñan e dog, ha kon-

tant e vefec'h da lavarout din dre bennaoz hoc'h eus-hu bet an tri foltred-se ?

- Feiz ! Ma'n boa lakaet ober anezho.

- Met piv eo an dud-se, neuze ?

- Homañ eo va fried dirak Roue, honnezh he flac'h-a-gambr.Ar bugel avat, am eus un enor, a gav din, da vezan tad dezhñ.

- Pennaoz ? Homañ eo ho pried ? eme ar Rouanez. En em vriataomy neuze, rak va mab-kaer ez oc'h !

- Pokit din iveau, eme ar Roue.

- Fidamoustig ! eme Yann. N'edon ket o sonjal am boa tud e kér Londrez.

Pokat a eure d'ar Rouanez ha d'ar Roue. Neuze e tanvelles dezhio penaoz en devoa prenat o merc'h digant ur morbreizher, ha penaoz e oa deust da vezan'e bried :" -Mat an traou, eme ar Roue, peogwir ez eo bev hor merc'h. Abaoe daou vlonz'zo edomp e kañvou, dre ma soñje deomp e oa marv... Ac'hanta! va mab-kaer, ret e vos deoc'h chom ur pennad ganimp abalamour dimp d'en em anavezout gwelloc'h... Dont a reot d'am palez da lojañ. An eil gabiten a gemañ penn ar vativant en ho lec'h; em c'harg e vo pourvezin d'ho martolod kement o deus ezhorn."

"- Mat eo, eme Yann Garre...". Hag eñ war-lerc'h e dud-kaer d'er palez..

E-pad deou viz e renas Yann Garre ur vuhez discoursi eno... Fellout a reas d'ar roue iveau ober dezhñ mont da welout e holl rouantelezh, ha neket war droad an hini ez ejont, evel just.

°°°

Un deiz bennak oc'h erruout en ur vrouc'h vras, e weljont tud leizh ar ruiou : " Petra a zo erru gant an dud-se ? eme Yann Garre.

Mont a rejont betek kreiz ar bobl. Ma weljont un dra fromus. Daou zen bras ha kreñv a oa krog pep hini en unan eus divc'h har un den marv d'hen russañ war en douar. Skeïñ a ras penn an den marv war ar pavezken e sone ! Hag ar bobl a daole pri ha fenk gantañ a-grabanadou :

" E pe vro emaoamp-ni amañ eta ? a youc'h has Yann Garre, gant ur vuvezh evel un tarzh-kurum . Evelse an hini a respeter an dud varv dre amañ ?

Unan eus ar re a oa o stlejñ ar c'horf marv a respondas dezhñ : "- Heman n'en devoa ket paeeet e zleou a-rack mervel. Setu perak e reomp evel-se dezhñ. Evel-se ez eus bet graet dre amañ a-vistoazh, hag evelse e vo graet da viken. An dieourion fall a zo evel al louzou fall. N'eo ket a-walc'h dezhio mervel; ret eo diwall na vije o skouer evel had louzou fall..."

Ar pezh a welit n'eo netra. P'hor bo sachet an den-mañ betek ar vengleuz a zo a-hont, e troc'himp anezhañ a damnoù munut, evel kig-pas tez hag e stlabezimp an tammou-se abalamour dezhio da vezan debret gant

al loenod gouez hag al laboused fall.

-"E Broizh-Izel, a c'houzas Yann Garre, ez eo c'hwi a vije lakaet a damnoù evel-se... Pegment a zle a zo chomet war-lerc'h ar paour-kaez-h den-se ?

- Kant lur !

- Ac'hanta! dalit ar c'hant lur-se. Ha bremñ, ha din-me e vo e gorf da vihanañ ?

- Ya! ya! ha grit gantañ ar pezh a gerot.

- Neuze e rin hen interañ gant kalz a don abalamour da ziskouez deoc'h-hu, Saczon, penas e ra ar Vrtoned d'an dud varv !

Chomet e oa ar Roue eno hep lavarout grik. Ne greda ket ober netra gant aon da feukan e sujidi, ha dreist-holl gant aon da zisplijout d'e wab-kaer.

Yann a lakas ober un interamat kaer gant an hini marv, hervez giz ar vro hag a baes ar frejou. Neuze e c'houlemas digant ar bikerion-wein askuitañ eus ar vro ober ur bez eus ar c'haerañ ha skrivan warnañ anv an den marv hag e hini.

Nec'het e oa ar Roue un tamz; hag eñ ha lavarout da Yann :" Bremañ marzeze e c'hellfemp distrein war-du Londrez ? "

- Añ feiz! ya 'walc'h, a respondas Yann Garre. Goude ar pezh am eus gwelet amañ, n'em eus ket c'hoant kaer da vont hiroc'h.

Hag i war o c'hiz da Londrez. Pa voent erru en-dro, e tisklerias Yann Garre d'e dad-kaer e kave hir an amzer, rak pell a oa n'en devoa ket gwelet e wreg. Hast en devoa iveau da advent war ar BARBAIKA.

"- Mont a reot, eme ar Roue, met n'eo ket war ar vativant he deus ho tegaset amañ. Bezit soñj ez oc'h mabeg din. Ne a re ket ouch mabeg Roue Bro-Saoz beajin war ur vativant tri c'hant tonell e-giz ur c'habiten friker-kranked. Ez an da reññ urzh d'am strolled-listri d'en em lakaat prest. En ho servij e vo penn da benn. Hag an Amiral e-unan ne vo evidoc'h nemet evel ur martolod e-keñver e gabiten.

Met gant Amiral pe hep Amiral ne dalveze ket holl vativantou roue Bro-Saoz evit Yann Garre ar " BARBAIKA ". Koulskoude, gant aon da zisplijout d'e dadeg ha d'e vammeg ez eas war vativant an Amiral. Allaz ! kerse a oa da vezan gantañ da vat, diweshatoc'h.

°°°

E War vativant an Amiral e oa evel storier ur pezh pikol Yuzev, un den kaer a-walc'h, met na dalveze ket ul liard toull.

An deiz kentañ eus o beaj, diouzh an noz, e voe souezhet a-walc'h Yann Garre o welout an holl vativantou all o lañsan war e hini;ha koulkoude e oa e vativant unan gaer ha paramantet dispar.

"-Arsa! emezah d'ar Yuzev, droug ennañ, perak e chomomp-ni war-lerc'h evel-se ? N'e vank seurt ebet koulksoude d'ar vativant da vont war-rack. Ur sturier fall ne doc'h ken.

"- Evit sturier fall nan on ket, eus nan on, eme ar Yuzev. Met penaos sturian pa n'emañ ket ar stur en e lec'h ?

- Pemzek deiz prizon a reot, rak ar stur a oa en e lec'h, p'hon eus kuitaet ar porzh.

- Deuit amañ da welout, p'mar plij, eme ar Yuzev.

- Hag ez an, eme Yann Garre..." ..Met p'edo o plegañ e benn da sellout, setu ar Yuzev o tapout krog en e dreid, ha ploup ha Yann Garre a-benn-bouell er mor.

"- Porzh va buhez! porzh va buhez ! "a grias ar paour-kaezh kabiten! Met allaz! dav e oa dezhah ober e sonj da verval. Rust e oa ar mor. Ruilhet-ruilhet en dour hag hanter-veuzet gant an tarzhioù e oa Yann Garre. Met ken buan en devoa ar Yuzev gret e daol, ma n'en devoa den ebet taolet pled e oa kollet mabeg ar roue... A-hend-all ne vije ket bet gwall-chalet an Amiral e-unan o klask hen temnañ eus ar mor, rak feuket a-walc'h e oa dija o vezan na renke sentin ouzh un tamm kabiten breton ,evel Yann Garre.

Derc'hel a reas ar vativant eta gant he hent, evel pa ne vije bet mann ebet: " Ret eo din mervel, "eme Yann Garre outañ e-unan, ha da c'hortoz bezañ beuzet e lavaras ur bedennig verr..."

Dres d'an aapoent e voe savet ubel gant ur pezh gwagenn. Ur sell a daolas tro-war-dro dezhah war ar mor bras, trist e galon evel an dud o vont da vezan lonket gant an dour... Ha setu ma welas o tont d'e gaout, evel skeudenn un den o vale war an dour. Hag an den o laverout dezhah gant douster :

"- Arabet dit bezañ glac'haret, va Yannig kaezh ! Ma'z eus trubarded e-mesk an dud, ez eus re all ivez hag a zalc'h soñj !

- Penaos, eme Yann Garre, ne vefen ket glac'haret? Ne welin mai va mae-ronnez na va gwreg na va mab ! Prometet am boz dezhioù, en ur gimiadiñ diouto, e vije homañ va beaj diwezhah. Ne oan ket o soñjal laverout ar wirionez ken met-se !

"- Kemer kalon eta. Duet on d'az savetein ! " Hag an den burzhudus oc'h astenn e zorn da Yann Garre : " Sav war va c'hein, emezah ! " Ha Yann Garre d'ober.

Adkregiñ a reas an den da vale adarre war ar mor; bale a rae er pleg etre daou vern-mor, evel ur paizant etre daou denn-douar.

Dougen a eure Yann Garre evel-se betek un enozenn leun a rec'hell, met glas ha na oa anavezet gant kabiten ebet. Hen diskenn a reas d'an douar en disheol ur wezenn -balmez: "-Kae aze, va c'hamarad, emezah. Gwellañ ac'h eus d'ober brenñez ez eo sac'hah da zilhad. Sell ! tomm eo an heol." Barzh un eur pe ziv amañ ne vo mui neudenn c'hleb ebet warnout, ha diskuihet e vi un tamm.

- Evel ma kerot, eme Yann Garre.

Ar baleer-mor ne voe mui gwelet ha Yann Garre chomet e-unan dindan ar bodoù-palmez ubel, hejet gant un avelig dous, ne zaleas ket da venel kousket.

Lezomp-en da gousket.

o°o

E-pad ar c'heit-se, e rede batimantoù Bro-Saoz digor-bras c'goueliou ganto, war-du Breizh-Izel. Dre ma tostaent e kreske nec'havant an Amiral. Petra' lavrje d'ar Briñsez ? Penaos disklerian dezhioù ar c'helou fall ? Bez'e vez momedou start da dre-men awchouù, zoken evit amiraled. Ne oa ket poaniet an Amiral dre ma oa kollet Yann Garre, met nec'het e oa o vezan ma renkje degemenn an doare. Ar Yuzev avat, dacoust ma seblante glac'haret, a oa stad ennañ, ken e oa !

Pa voe erru ar batimantoù en eod, e voe savet ar banniel du. Edo ar brifsez o vale war ar meaz gant he bugel war goubl he brec'h; gwelout a reas eus a bell ar bern gwernioù ha delezioù-se heñvel ouzh ur c'hood, hag iveauz ar bannielob-kafv heñvel en avel e bog ar gwernioù. Kouezhah a reas d'an daoulion o welout eno ur seblant fall. Tostaat a reas an Amiral dezhioù, e dog gantañ en e zorn:

-" Priñsez, emezah.

- Ne dalv ket ar boan deoc'h laverout hiroc'h, emezi. Marv ez eo Yann Garre, neketa ?

- Ya, allaz! evel ma livirit Priñsez.

- Distroit d'ar vro ma'z oc'h deust, emezi.

- Distreiñ hepzc'h ?

- Dirak ar mor bras e ran al le-mañ hag a laverot d'am zad: "Touïñ a ran na zistroin ket da Vro-Saoz ken na vin marv hag unanet dre ar marv gant Yann-Garre !" ... An aberdaez-se end-eeun, e skoe an Amiral war-du ar mor don.

Met ar Yuzev avat, a oa tec'het kuit.

Da serr-noz, pa oa aet al listri en tu-hont da linenn c'hlas an dreumwel, e c'houenne ar Yuzev digor e maner Kerdenval, 'lec'h m'edo maeronnez Yann Garre hag e wreg o chom.

O c'haout a reas an eil e divrec'h eben : " Va digrezit, emezan diwar an treuzou. Ne ha me hepken a oar penaos ez eo bet marvet an hini a leñvit dezhau. Gwelet am eus an Amiral ouzh hen teur al listenn." Neuze eñch en em lakaas da ouelau ha ken glac'haret e hañvale bezen ma en em gaves kennerzhet an div blac'h gant ar garantez a ziskouez a knout e-keñver Yann Garre.

" Tostait d'an tan" emeo.

Kontañ a reas dezhio e oa tec'het kuit, dre na fell ket dezhau chom da vevañ dinan un den ken dinatur hag an Amiral... Kement a ken bihan a reas, ken ma c'houezas grasou-mat ar vaeronnez hag an intañvez, ha ma voe pedet da chom da lojañ en ti.

Ne gallas ket e amzer eno. War-bouez derc'hel da goms gent karentez diwar-benn Yann Garre o teuas a-benn da c'honit kalon ar Briñsez kaezh. Homañ hal lezas d'he darempredin hag a asantas addimeziñ dezhau. N'he devoa ket ankounad'haet Yann Garre, pell ac'hano, met kacut a rae dashi e tiskouez e bezaf feal d'ha gwaz kontañ oc'h addimesiñ d'un den ha na rae nemet hen meuliñ... Gonzezt e voe ives kalon ar vaeronnez gant ar Yuzev fallakr-se. Homañ eo a voe de gentañ oc'h alian ar Briñsez da addimeziñ dezhau. Lakaet e voe deiz an eured. Ne oa ken d'ober nemet prientin an traou.

.....

..... " Ac'hanta ! Yann Garre, ha sec'h ez eo de zilhad ? " a c'houennez an Den burzhudus, digant Yann Garre, un deiz diouzh ar mintin. Gant poan e tigoras Yann Garre ul lagad da gentañ hag egile da c'houe : - Doulle-doulle ! emezan. Kousket mat am eus!"... Klask a eure mont en e goazez, met ne voe ket evit ober : derc'hel e benn da gouezhañ :

- Daoust petra a zo erru ganin-me, emezan.

- Feiz ! kresket eo da vlev ha da varv kement abaoe ma'z out gourvezet aze, m'o deus graet gwirioù en douar.

- Ya'vat ! Gwir eo ! Penaos ez eo en em gavet an taol-se ganin? eme Yann

- Dre ma 'z eus daou vloaz abaoe m'emaout o kousket, a respontas an den estren, ken sicoul ha tra.

- Daou vloaz ? N'eo ket posUBL !

- Daou vloaz, deiz evit deiz. Maorvat ez out diskuizh a-benn bremñ ?

- Ya, a gav din, eme Yann Garre.

- Feiz ! ret-mat eo dit bezan sampar, rak n'eo ket echu da boaniou c'hoazh. Sav adarre war va diskaoz ma'z aimp en hent adarre."

Goloet e oa ar mor a vrummenn. Tri deiz ha teir noz e kerzhaz an Den burzhudus war an dour en ur zougenn Yann Garre war e chouk. En deiz e talc'h eon gwenn da sevel a-us d'an dour en e rask de verken an hent dezhau. Hag en noz ez eo ur steredenn a veze.

An daivret nosvez e lavaras da Yann Garre : " Anavezout a ras an douar-se ?

- Ya ! eme Yann Garre, rak eno ez on bet ganet.

- Ma ! eme an Den burzhudus, n'ac'h eus ket ezhom aoc'h hanou ken. Amañ e krog an traezh. Na sale ket; kas war-eun da vamr Kerdeñval. Eno e kaví da wreg o vont de addimeziñ d'ar Yuzev az taolas er mor. Arabet dit troc'hau da vlev na da varv. Gouezout a ran emeur o klask un den d'ober skirioù. Gallout a ri kinnig ober ar labour se... Ha bremñ kent da lezel de redek da chañs, laver din, Yann Garre, ha droed an to, mar bez goueznet ouzhan, de respont em eus bet rente servij dit ?

- Ya ! gwir ac'h eus d'embann an dra-se e pebj lec'h. Ha diouzh va zu ne vankin ket d'hen ober.

- Benniget ra vezi evit ar gomz-se ! Rak digerien a ra dirazon dor ar baradoz. Me eo an den marv az poa paest e zle evitañ hag az poa lakaet ober obidou kaer gantañ. Deust e oan me d'am zro, da vezan dieour ez keñver. Roet ac'h eus kuitaños din. Salvet ez on bremñ. Beaj vat dit, Yann Garre, ha bennozh Doue dit."

- Din-me lavarout trugarez !" eme Yann Garre. Met war an draezhenn ne oa mui netra nemetañ e-unan hag e skeud merket spis war an traezh gant sklerijenn al loar."

D'en em gaout buanoc'h a se e Kerdeñval, e kemeras un hent treuz. Prennet e oa c'hoazh dor ar maner. Ret e voe dezhau azañ war dreuzou an ti da c'hortoz an deiz da c'houlaouïñ hag ar mitizhien da zonet er-maez eus o gwele :

- Va digarezit, emezan rouze, un den a volontez vat ez on-me ha konkant d'ober un tamz mat a labour evit un tamz bihan a vara"... Ouzh e vaeronnez an hini e komze evel-se. Hec'h anavezout a ras, met hi ne oa ket evit hen anavezout gant e vlev a-istrabilh war e chouk hag e varv ledet war e vruched... A-hend-all, e oa set fall gweled an hini gozh da heul an oad hag ives dre n'he devoa ket paouezet da ouelau dourek war Yann Garre a sonje ganti e oa marv.

- Deut en ti, va den mat, emezi... Ha gouezout a rit faoutin koad ? - Gwelout a roet, diouzh al labour a rin.

- Debrit da gentañ ur skudellad-soub ha neuze ez eot d'ar c'hoad a zo du-hont ouzh kostez ar menez. Eno e kavet gwez diskaret. Skirioù a roet ganto, rak emberr e va kontraderet va filhorez hag e karfen e vije faoutet koad a-walc'h evit an tantad a vo graet a-maok ar gouel.

- Bezit fiziañs ennon-me, ho servijer, emezan. Kontant e viot anozhañ."

Ha Yann Garre da lonkañ e skudellad ha war-maok etrensk ar c'hoad. Pa voe set kuit, e levaras ar vaeronz kozh : " Diouzh e varv hir e tle bezan un ermid santel hag a fell dezhau, evit ober pinijenn, mont eus an eil ti d'gile da glask labour ". A-du ganti edo ar re all.

Bemdeiz, etre kreisteiz ha peder eur ez ae ar plac'h-a-gambr da vale Yannig vihan. Peurvuiañ hen kase war ar maez 'lec'h ma kave ar bu-gwel plijadur vras o sellout ouzh ar baotred o labourat. En deiz-se e lavaras ar plac'h-a-gambr da Yannig : "Hiziv ez an d'ober dit gwelout un ermid ker hag a facut koad da c'honit ar baradoz".

Mont a rejont eta d'ar c'hoad 'lec'h na golle ket Yann Garre e amzer, rak eus a-bell e kleved trouz e vouc'hal o senkaner c'hefioù-gwaz. Kerkent ha m'en em gavas dirak an hini a sellec evel un ermid, e chomas ar bugel a sellout pizh outañ. Ha goude sellout pizh outañ evelouss, e lavaras gant ur veuzeh douz hag un aer seder : "Foanial start a rit, va zad ! Ober a rit hoc'h-unan kement a labour ha tri devezhour war un dro.

- Petra'leverez 'ta, va faotrig, eme Yann-Garre, n'eo ket me eo da dad !

- Arabat dec'h komz evel-se, eme ar bugel : ar re all n'ouzont ket, met me'ar erva ! ... Ma en em lakaas Yann Garre da c'hoarzhin.

- Sellit, eme ar bugel, bez'hoc'h eus war-ho jod un toullig evel am eus-ma. Hen gwelout spis a ran, daoust d'ho parvenn"...

Ar plac'h-a-gambr, e-pad an diviz-se, n'he devoa lavaret netra. Nemet e oa bet souezhet gant komzou diwezhañ ar bugel.

- Nemig, eme Yannig vihan oc'h erruout er c'hastell, nemig, gwelet em eus va zad.

- Allaz ! va mabig bihan, eme e vamm, tremen daou vloaz'zo ez eo marv da dad.

- Va zad, emezañ, n'eo ket marv... Gallout a rit va c'hrediñ pa lavaran doc'h, ez eo bev-met.

- Me'lavarfe a-walc'h kement-se iveau, eme ar plac'h-a-gambr ". Hag e kontas d'ha mestrez ar pezh a oa tremenet er forest... Strafuilhet e voe ar Brinsez... Karout a rae bepred Yann Garre, met eon he devoa na oa kement-se holl netra ken nemet tromplezon... Hag hi da vont da gomz gant ar vaeronez.

"- Lavaromp bepred d'an Ermid dont d'ar c'hastell".... P'erruas e oa dour war e zaoulagad :" -Perak e ouelit-hu eta ? a voe goulenet outañ.

- Gant ar joa eo e ouelan... Gwir a leverer pa leverer ez eo war vuze-lou ar vugale en douz an Aotrou Doue laket ar gwellañ furnez." Neuze e tisplegas e droiou penn-da-benn hep lezel netra a gostez, na falla - griezh ar Yuzev, nag anaoudegezh vat ha madolezh an den marv..."

Redek a reas ar plac'h-a-gambr betek ar vrouc'h neseñ da glask ur barver hag ur perukennet, ha goude bezañ bet tremenet dre daouarn ar re-mañ e teus Yann Garre hevel-mik ouzh ar pezh a oa daou vloaz kent. Greet e voe dezhañ gwalc'hiañ e gorf penn-da-benn ha gwisket e vee de-zhañ e zilhad-eured bet miret gant evezh er pres, gant e wreg en effor anezhañ... Evel just, ne ouie ar Yuzev seurt ebet eus ar pezh a dremene. Er przh edo oc'h eveshaat ouzh ar re a oa oc'h aozañ an tantad. Reñ a rae e urzhiou da bep hini, reut an tammoù anezhañ evel un den stad ennañ

o vezañ m'eo deuest a-benn eus e daol. Ober a rae evel pa vije bet dija mestr an ti.

Derc'hel a rae ar c'harreczicù d'erruout leun-chouk a dud:kerent nesañ pe gerent pell. Ar Yuzev, dre ma teguvezhent o degener pres warnañ hag hegarat-meurbet. Eno e oa iveau archerion ar c'hanter pedet ma cant bet evit derc'hel an urzh vat, met iveau dreist-holl evit reñ ton d'en eured a oa da vezñ lidet an deiz war-loro'h... A greiz pep kreiz e vee gwelet ar Brinsez o tiskenn. Hag hi o c'hervel mestr ar archerion a-gostez hag o silañ ur gerig bennak dezhñ an e skouern : "Mat-trei!", eme vestr ar archerion. Hag en d'a-hourc'h eme krogñ an tan, hag e savas ar flammouï skler en aer, en ur strakal... Neuze e vee gwelet Yann Garre o tont, krog e dorm e vab, hag e vaeronez war e lorc'h... Ma vanas an holl sebedennet-mik. Ar Yuzev a yeas e c'henouï glas evel un delienno-gaol. Daou archer a daspas krog en e chupenn hag a daolas ar c'hwil-se o kreiz an tan. Devñ a euro evel un alumetezenn.

No gollas ar gouvidi seurt ebet evit-se. E-lec'h un eured e vee un adurede; e-lec'h ur pred-friko e vee ugent; e-ped eizh deiz ez eas ar bed-en-dro, e vee toulllet barrikennou, e tebras an dud, evañ ha pe veze goullo o c'hoef eadhrogent adarvor. Ne vee droug en den ebet war zigarez m'en devoa ar mestr adkavet e wreg hag e vadou, nemet marteze ar Yuzev, met hemezh n'eo bet biskornh deuest an-dro d'en em glemm. Eus tantad Kerdenval ez eo bet set moarvat da dan an ifern 'lec'h ma talc'h da leñkif da viken, evel m'hor eus esper.

Sonj hoc'h eus penaos ar Brinsez he devoa touet na zistroje biken da Vro-Saoz nemet goude ma vije deuest ar marv d'lec'h adumenin gant Yann Garre... Yann Garre a gavas gantaf e oa deuest an taol da wir, rak dre berzh un den marv eo en devoa adkavet e wreg. Eveltan e lavaras e vaeronez... Hag i holl neuze war-raok dre vor da Vro-Saoz... Nebout amzer da c'houde avat, e varvas Roue ha Rouanez Bro-Saoz, hag e tistroas Yann Garre eus Bro-Saoz da Vreizh-Izel, d'e gastell, gant e wreg, e vugel hag e vaeronez, hag eno e tremontjent ar peur - rest eus o bubez didrubuilh hag eurus... Gras dec'h da vezañ ken eurus hag i, met gant kalz nebeutoc'h a drubuilhou.

(Kontet gent Liza Beleg, kemerez, ar Porzh Gwenn)

LIZHEROU (J. Roberts, D'ar 25 a viz Mezheven 59) : Yr wyf yn deall iaith "BARR-HEOL" fel pe buassai yn Gymraeg, ac en y rhestr yma carwn ofyn i chwi, Aotrou Person : ai dyna'r iaith a siaredir oddi-amgylch Lannuon, ynta iaith lenyddol umedig (Kompreñ a ran yezh BARR-HEOL, evel pa vije kembraeg, ha setu perak e karfen goulen di-ganeoc'h hag ar yezh-se eo a gomzer en-dro da Lannuon, pe ez eo yezh lonnegel unanet an Bro-Leon, Treger ha Kernev a implijit pa skrivit war " Varr-Heol " ...

" Da harpañ ha da glokaat al labour divrezhonek graet gant ar skolioù, e voe, dreist-holl abaoe an degad-bloazioù 1890-1900, al labour divrezhonek graet gant an oberou hag ar c'hazetennou, ken lik, ken kristen. Ar re-se, an oberou dreist-holl, a zo evel ur roued taolet war Vreizh-Izel, stankoc'h stankañ ar mailhou anezho bemdeiz. Hogos divrezhonekaet eo bet ar vro."

Zoken ar c'hevredigezhioù hag a zo o fal diwall ha kreskiñ ar se venadur breizhek a zo risklet da vezañ hepken -, hep gouzout dezho hag anchoù en desped dezho o-unan- an tremen eus an amzer aet e-biou d'an amzerda zont, o tigeriñ an hent d'ar galleg hag o toullañ evel-se dindan ar C'hultur breizhat. Bruderez a zo ezhomm ha bruderez e yezh ar c'hallaoued, met dañjer a zo er seurt bruderez ...

E Lannuon, e-touez ar mennadoù kinniget gant an Aotrou Bourdelle e oa unan o sellout ouzh kudenn ar C'hultur breizhat er Skol. Ezhomm a zo mui eget biskoazh eus labour ha kenlabour war dachenn ar C'hultur breizhat rak ma renk ar vugale chom hiviziken betek 16 vloaz (dalc'het dre lezenn) ha pelloc'h, en ur ober ur rummad pe zaou e vo peurziskaret ar C'hultur-se.

FEDOU (lizher digant E. Barzig) : Un dra mantrus : oferenn ofisiel ebet sul ar Gorsedd; ne voe ket kavet beleg ebet da lavaret ur ger bennak en brezhoneg... Bet on o w.let ar vatoloded en-dro d'o bagioù:ger gallek ebet ne oa gante ha ger brezhoneg ebet ne oa en iliz e-pad an oferenn. Un druez...
(Notenn ar R.) E Sant-Wenole Penmarc'h edo ar Gorsedd evit ar bloaz

CHOMLEC'HIOU

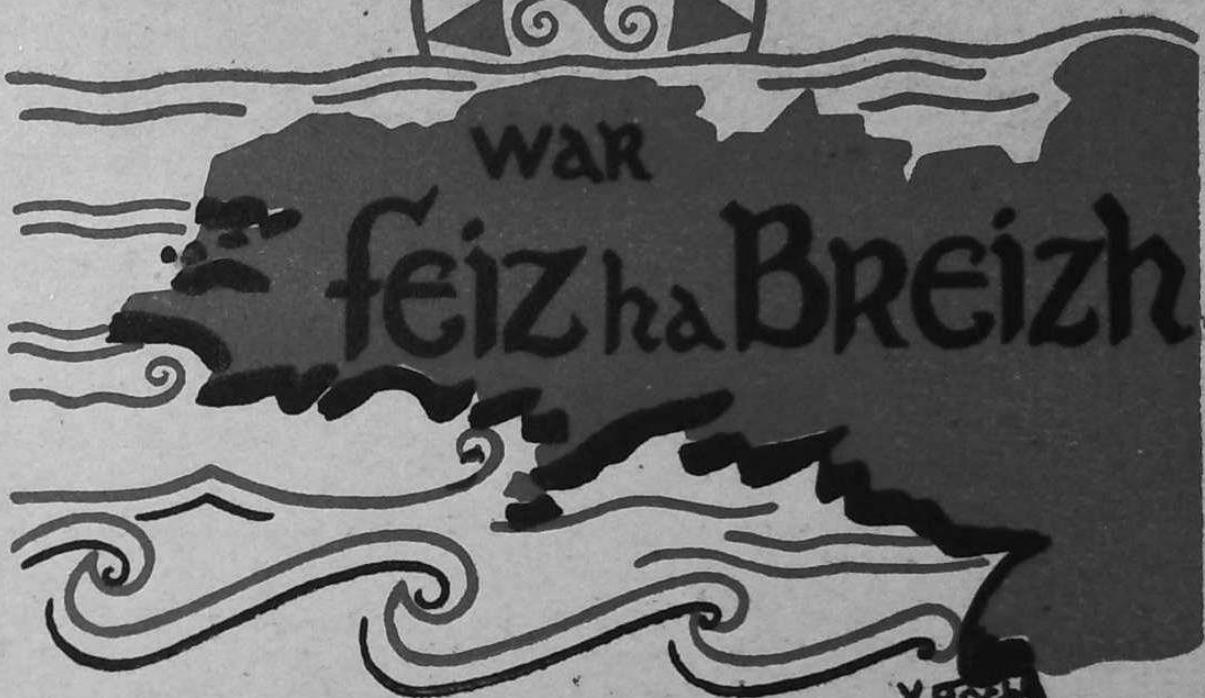
AR VRO:- (brezhoneg ha galleg) : Koumanant 1000 lur, J. Desdorbes, 14 Rue Colbert, Konk-Kernev, K.R. I493-79 An Naoned.
 Kelaouenn leun a vuhez. Pennadoù a bep seurt. Da notañ e-touez ur bern pennadoù all:ur pennad diwar-benn bro-Euzkadi hag ar studi diwar-benn Debeauvais. Ur gelaouenn vroadelour evit ar vroadelourion.

SKOL (kelaouenn a gelenouriezh) : (1000 lur) : Revue Skol, Rundavid, Plouézec, C-d-N , 1911 06 , Roazhon... War an niverenn 6 (Gouere 1959) un daolenn dudius eus labour ar SKOL DIVYEZHEK: SANT ERWAN, gant ur stagadenn voulet war baper lufr **ka** luc'hskeudennou

AR BED KELTIK (miziek) : G. Dubourg, Pennkêr, Ar C'hozhvarc'had (Vieux-Marché) C.d.N. K.R 1831-74 Roazhon. Pennadoù liesseurt: skridvarnerezh, liorzherezh, darvoudou, lennegezh. Gant ar stagadenn DALC'HOMP, "mañ ar BED KELTIK e-touez ar skridoù priusañ embannet en amzer a-vrenn." BARR-HEOL" ha n'hell ket komz dre ar munut diwar-benn al levrioù embanner bep ar mare a bed e lennerion da goumanatiñ d'ar BED KELTIK "lenn petra 'lavar R. Hemon diwar-benn AN TEIRGWEERN PEMROKE, da skouer, EN UR LENN BARZHAZ BREIZH" (Cf Ar Bed Keltiek N-enn 9, Gwengolo 1959)
LIAMM : (1200 lur) K.R. 5349-06 Pariz, P. Le Bihan 6 Domaine des Hocettes, Suresnes (Seine)

apr. Gérant: Abbé Le Clerc, rect. Buhulien, C-d-N, C.C.P 917 64 Rennes.

BARR-HEOL

Directeur: M. Le Clerc, Rect. Buhulien C-d-N } koumanant
No 21, Décembre 1959, Trimestriel, Prix No: 150Fr } 500 lur (kozh)
5 lur nevez.

Rener: M. Le Clerc, Person Bulien, Bro-Dreger
Niv.21, Kerzu 1959, Trimiziek, Priz an Niv. 150 lur (kozh)

TAOLENN

ARBEAT CHOM HANTER-HENT.....	p.2-4
LENNEGEZH KANNADIG-PARREZ.....	p.5-8
AR VUG/ LE HAG AR YEZQ (E Bulien).....	p.9
AN TAD SALVER CANDAU.....	p.10
STUDIAENN W/R DEPARTAMENT (Aodoù-an-Hanternoz)	p.11-19
BENNIGAN AR C'HEZEG (kontadenn).....	p.20-26
AR GOMUNISTED ENEP BREIZH.....	p.26-31
KUZUL AR BREZHONEG.....	p.31
KELEIER.....	p.31
KE LAOUENNNOU.....	p.32

BARR-HEOL: Koumanantoù. Degas a reomp da soñj d'hon holl lennerien e krog o c'houmanant adalek deiz kentañ ar bloaz.
K.R.P. 91764 Roazhon.

NE DELEG. LAOUEEN D'AN HOL
HA BLOAVEZH MAT

Lezet eo bet da beurilpat gant ar Vretoned an temm askorn treut ha digig bet skoet dezho evel diwar fez : al lezenn diwar-benn kelennerzh yezhoul ar rannvrioù, al Lezenn Deikson. Un temm brav a skas, keta, pa ouzer pelezh frouezh saourus ha niverus a zo diwanet diwerni ! Lavaret e vo ez eo gonezet kement-se dre ma'z eus bet graet trouz gant ar Yaouenizou e-pad an hanv. Kontant ez omp da gredin se. Met n'eus forzh pensos, livirit din, me ho ped peseurt son a c'helle kaout ar Gouarnaman? ha peseurt riskl a oa evit ar Spered Gall oc'h actren keleennan ur yezh ha n'he deus talvoudgezh ebet evit an arnodennou? Na faziomp ket, n'en douellomp ket !

E gwirionez, ne vo selacuest ar Vretoned ha ne vo deskoret o gwiriont dezho nemet pa vint deuet a-benn da sevel diwar-bouez nerzh o divrec'h obercù a-bouez, nemet pa vint deuet da vezañ un nerzh hag a lako o enebouri da bleugañ dre geir pe dre heg, en ur c'hoarzhin glas pe en ur skrignal o dent. N'eus doujans etet evit ar Vretoned dre m'o seller brepod evel huñvreion ha bugale.

Daou hent a seblant bezañ digor : hent an nikilisted hag hent an oberrien, da laverou eo an hent hervez al lezenn hag an hent enesp al lezenn. Martee e veze techet darn eus ar Vretoned da gemerout a-walc'h hent an nikilisted ha da c'hoarj gant plastig ha koktailhoul Molotov ! Petra a ziverrfeut oc'h ober? Se 'zo un afer all ! Gremp eta ur sell war un nebeudig tachennoù eus oberiantiz mat-den.

^{c'}
Diaes ez eo kacout pilpousoch, diveshoc'h ha faelusoc'h respont eget al lizher kaset gant Pennrener ar Radio e Bro-C'hall d'an lotroué Prezidant Plevin, an 20 a viz Eost diwezhiañ: Plijet ez eo ganeoc'h tenneñ va evezh war dri ginnig en-dell da wellaat ar c'hasadennoù brezhonek skignet war stignou Renarez Rannvroel an S.S.G (R.T.F.) Goude bezañ studiet ar gudenn tu-ha-tu ez eus bet gwelst, siwazh, penaos skignañ ur program e brezhoneg, dre ur skigner a c'halloù-bras, a sache d'e heul diaesteriou grevus, hag e-touez an diaesteriou-se, an hini da deurel evezh outañ ar muiañ ez eo ar riskl da reññ ur skouer ha n'eo ket dizanjer evit ar rannvrioù all.

Dacoust d'ar soursi am eus, evel ma ouzoc'h, evit anvet mat ar Vretoned, n'en eus ket kavet penaos ar skingassadennoù a-ratozh evit ar rannvrioù a glete gant kelfridi bennañ an S.S.G (Skingomz-Skinwel-Gall)

Ar peurrest eus al lizher war an ton-se... Rak penn-da-benn e lizher e tizarbenn kement kinnig great da wellaat ar Radio e Brezhoneg, hag a-barzh ar fin ne gav netra swell eget an ½ ar Radio /luzen skignet gant Radio-Kimerzh. Da echuiñ e laver an Aotrou-se e talc'h da glask an hent gwellañ da servijañ Breizh !

E gwirionez setu barr-ha-berr, petra a zo el lizher! Ar Radio e servij Bro-C'hall ha spered Bro-C'hall. Dre-sse, Breizhiz, paseet ho tuo-

sou-Radio evit kaout un ½ Radio bep sul ha c 'hoszh e vo dleet doc'h trugarekaat renserion ar Skingomz-Skinwel Gall ha Callgar evit o madelezh.

Ar pezh a zo ezhomm ez eo Skignerien evit Breizh. Met penaos tizhout ar pal-se? Penacs kaout ur Radio a-ratozh evit Breizh?

Ar gudenn-se ne vo nemet un diskoulu politikel dezhi, kaer a vo laverout: digreizennañ ha lakest war chouk ar rannvrioù lod pe lod eus ar c'hargioul renet gant ar Gouarnaman-Kreiz. Ne dec'hott ket alese. Huñvreol a c'hell bezañ o rodellat war spredoù zo: kemercout skouer diwar ar Skigner Kuzh Kembraek en daus graet e rez (hag a zalc'h martez d'hen ober, n'ouzomp ket) ha sevel ur skigner kuzh evit Breizh war zouar pe war vor. Un huñvra all : goulem, lakeomp, digant ur vro estreñ skignañ traou evit Breizh, evel da skouer Bro-Iwerzhon. Nag a ziñasteriou, nag a skoilhou a bep seurt: politikel, teknikel, lezenn.

Evit bremañ n'eus nemet un hent fur: ar Brudarez. Da gentañ-penn krenvaet KEVREDIGEZH AR SELAOUERION VREIZHAT. Skignañ parrot, e kement degouezh 'zo-mat! Ober bodadegou, tolpadou-sklerijennah-mati! Met evit se e ranker kacut tud. D'hor meno, e tlefet bezañ kavet an dud-se e-touez tud yaouant an Obercù Breizhek, tud yaouank, a laveromp, met iveau e-touez o renserien, na petra'ta ! Evel m'hon eus gwellet bremal, ez omp evit paotred vrax an S.S.G peorion dizifenn, ha setu. Lakaont ket "brasoc'h pod-houarn war an tan" daoust d'hor goulennoù reizh pe d'hor c'hlemmod. Met plegañ a raint pa vo deuet ar ger-stur-mañ" Radio Breizhat d'ar Vretoned" da vezañ ur reolenn-labour, ha pa vo strollet an holl dud a youl vat, en un UNVANIEZH START, gant ur raktres resis: pause e vo tu da gomz, ha gwir da vezañ sclauet.

^o
D'ar mare ma krogan gant BARR-HEOL, emañ al Laiked hag ar Gatoliked ouzh en em aozañ d'ar stourm diwar-benn ar Skolioù, al Laiked o tifenn mort kaez ar Skolioù-Stad hag ar Gatoliked o c'houllenn ma vo dalc'hett kont eus personne lezh ha frankiz web-den. Abred a-walc'h e vo burutellat al lezenn pa vo bet votet gant ar Parlament, ha gwelout neuze hag-en e c'hello Skolioù Brezhonek kaout un dro-bieg bennak da denñan ampled dicouti. N'eus forzh pensos ne vo gwashoc'h eget bremal, da vihanañ mar gall ar skolioù prevez kaout ur reolennadur-stad, rak ma'z a pep tra dindan dorn ar Gouarnaman ez eo risklet "peotred ar brezhoneg", laiked hag all da vezañ kaset da Gankariañ noz.

Met zoken ma vez actreet ur reolennadur frank a-walc'h d'ar skolioù prevez, n'eo ket hep poan, na trubuilh nag emrousted an hini e vo savet, diazezet ur C'hellenerez Breizhek... Ar fellagaed en Algeria o deus bet distrujet kalz a skolioù, met nep lec'h ebet n'hon eus lennet abalamour da betra o deus graet an taol-se: kasoni rik ouzh kement tra a zo bet degaset dezho a-berzh an estren, hag en o zozez, ar Skolioù Gall, pe spered an nikilisted hepnuiken. :

distruijan evit distruijan !

Pa weler ar skolioù e Breizh, skolioù ken divreibzhek an eil evel eben, skolioù ha ne denmont nemet da stummañ danvez sitoaianed e'hall evit Bro-C'hall, pa ouzer a-walc'h ez eo ken strizh al lezenn e-keñver ar goptiegezh evit an dua yaouank. ma rankont derc'hel da heuliañ kentelioù da breintañ an T.A.V (C.A.P, testeni ampartiz war ur vicher), betek 17 pe 18 vloaz n'heller ket evel just, kemerout skouer diwar ar fellaged nikilist ha lavarout:" Ar Skolioù-se ne veritont nemet ur vombezenn d'o lakaat de vont en aer !". Nann! tammoù ebet, met an dra-mañ hag e zo fur ha roizh:" Ar skolioù-se a zo da c'honit, da alouïñ !" Rek eno ewañ an dalc'h. Met n'eo ket o tislevin yen hag oc'h arc'hougal evel Marc'harid -gouy-hir en ur wafleg bennak, e c'honeszimp an trec'h. Ul labour-diazesez a zo d'ober a-rak : hag al labour-diazesez-se a zo bet merket berr-haberr gant R. HEMON , war ar HED KELTIK, N-enn 11, Du 1959: "Gwellan", respont d'ober d'ur gouernement hag a ra skouarn vouzgar ouzhimp eo azazh kelennerzh ar Yezh hon-unan :kendero'hel gant hent Skol Sant Erwan, gant hent OER, adsovel "Arnodenn an Trec'h", digeriñ ur skol vrezhoneg e pep Kelc'h Keltiek hag e pep bagad sonerien."

o°o

Tud an holl vicherioù a oar en em glevout da zifenn med hag interest o labour ha sevel sindikadoù. E Lannuon hag e Gwengamp o deus gouezet tud a skiant hag a youl dougen dorn an eil d'egile evit kas war-rak o studiour arboellerezhael hag kervedadel : e Gwengamp, kent pell e vo savet pemp uzin nevez hag e Lannuon e vo kaset da benn mennad ar CNET (Kreizenn labouriou relleqalouerezh). Al labourerion-douar o deus gouezet stankañ an hentoù da zihuniñ an dud-e-karg, e departamant Penn-ar-Bed ha diazon-kaer o deus embannet ar pezh a vement, e Gwened.

Ar re-seoù a car petra'fell dezhio. Kalz eus er re a stourm war dachenn ar C'hultur Breizhek n'ouzont ket petra'fell dezhio !

Estreget tezennoù kaer ha studiadennou brav a zo ezhomm : labour!" un oberer a dalv kent laverer." Gouzout, mennout, ober....

===== Soñiou hol lennerion B A R R - H E O L

" Ma'z eus un dra war an douar hag a zisplij din eo lenn, ha koulskoude, pa resevan B/RR-HEOL, e vez lennet, floupet ganin diouzhu, a zerou de ziwezh, hep an disterañ enoc" R. HEMON. (/R BED KELTIK, Du 1959)

" BARR-HEOL a zo champion e daou stumm : champion dre an danvez hag ar skridou a zo e-barzh, ha champion c'hoazh dre m'a'z eo kempennet fall-spontus " Y.B. (e todadeg Skourr BREIZH, e Kastellin, 11.XI.1959)

NUTENN /R RENER: Doudusoc'h ha talvoudekoc'h e veze c'hoazh, mar befe ni-verusoc'h ar genlabourerion ha kempennet gwelloc'h ivez, ma veze pinvidik a-walc'h rener B.H. da breññ mekanikou nevez !

Lennacezh Kannadiig-ParrezKoulmieg ar GindiE-PAD AN EOSTPEDENN UR PERSON

Evel ma tichañs din an darnvuañ eus an amzer, em eus soñet an Anjelus-noz, hag en d'ñvalijenn o kreskiñ tamm-ha-tamm en iliz, e chouan ur pennad e-tal an Aoter-Vras'lec'h emañ an Doue bev kushet en Ostiv... Hag e pedan, unanet dre ar spered ha karantez va c'halon, gant va holl barrezianiz ledet war 11 km hed adalek Lan-nuon betek Kemperven ha Kawan:

"- Trugarez em eus da lavarout deoc'h, o va Doue, evit an holl c'hrasou hoc'h eus skuilhet a-hed an deiz war va farrezianiz! Trugarez evit an holl vad a zo bet graet em zeir barrez dre nerzh ho kras !

Er beure-mañ, kerkent ha goulou-deiz (ha goulou-deiz a vez abred d'ar c'houlz-mañ'r bloaz) ez eo bet savet va zud, hadre ma savent eus o gwele, e kaset o dorn d'o zal, d'o c'halon hag eus an eil skoaz d'eben, oc'h ober evel-se ho Jestr Bras, Aotrou Krist, e-pign ouz ar Groaz...

Bennozh deoc'h evit ar pedennou-mintin: pedenn al labourer-douar prest da begañ el labour, pedenn ar vamm a familh o stañgan gant he reuz pendeziek, pedenn ar paotr yaouen ma chomo start en e feiz ha kreñv en tentasianou, pedenn ar plac'h yaouen ma taolo sklerijenn he madelez hag he glanded en-dro dezh i a-hed an deiz, pedenn ar bugel ha n'ankounac'h a ket daoulinañ e-tal e wele a-rak mont seder d'ober bolontez e dud. Ha bennozh deoc'h iveau, evit ar vuzañ vihan souchet ken brav en o c'havell gant ur biz en o genou, ha santelezh o Badeziant hag ar Spered Santel en o c'halonou.

o°o

Tomm ha kaer eo bet an amzer... Va zud, o va Doue, n'o deus ket bet amzer da vont d'an acd d'en em veskiñ gant ar miliouù hag ar miliouù-se a estrajjourien a gav ken flour ha ken douz traezhennou Breizh-Izel, ken kluwar he mor... Lod va zud, evit an darnvuañ amezho : al labour er parkeier pe war al leuriou-dornañ. An droc'herez-dornerez he deus troc'het gant he laonennou lemm, ha lonket gant he genou bras trevadoù an douar : ar greun dibell et-brav a zo bet dastumet, ar plouz a zo bet boutellec-start, hag ar pell didalvez a zo mijet kuit e-kreiz ur boultrenn alaouret. War al leuriou-dornañ avat, ez eo bet startoc'h al labour, dre ma oa bihan an dud, ha takern-aer ebet da freskaat pennou ha koufol aornerez....

E-kreiz o labour kalet, va zud n'o deus ket bet amzer da sonjal ennec'h na d'hoc'h adorin... Al loar, an heol hag ar stered a gan ho meuleudioù, evel ma lavar ho profed bras David, met iveau

ar parkadou-gwinizh, kerc'h, segal ha heiz. Va zud, marteze, n'o deus ket bet soñjet trawalc'h e kement-se, met evito e lavaran deoc'h deoc'h, evit an nerzh hoc'h eus silet en o izili, evit ar madoù hoc'h eus lakaet etre o daouarn, hag evit bezañ o diwallet a bep droug

o

Marteze, siwazh ! e renken iveau goulenn pardon evit ar pec'he-dou graet gant va zud : leoloudouet laveret hep soñjal kaer, evit ar far-serezh skoemp ha diavalav en deus galiet louzañ divskouarn hag eneoù badezet, evit ar droukprezegerez hag ar gasoni. Met c'hwi'zo deuet da tardonif, ha fiziañs am eus en o madelezh, ha warc'hoazh vintin e savin adarre ouch an aoter da ginnig ar Sakrifis evit ar pec'he-dou.

Trugarez deoc'h !

EVIT MIZ DU VA ZUD VARV SONJOU UR BELEG

Gant deizioù kentañ Miz Du e vez kaer ar beredou da welout: naet ha kempenn an aleziou, naet ha bleuniet ar beziou, ha kalz eus an anvioù skrivet ouch ar c'hracizou pe giellec er vein a vez frasket al liv anezho. Me'blij din ar beredou. N'eo ket dre m'en em blijan e-touez ar re varv, nag abalamour m'am befe c'hoant da vezan en o maskou, met dre ma'z int lec'h an diskuizh evit korfou badezet, dre ma'z int ar park 'lec'h ma'z eo hadet er pri, er fank, en douar, er vreinadurezh zoken, an had a ziwan pa sono an drompilh diwezhan.

Ha setu m'am eus bremañ teir tered war va c'hont: hini Vulien, hini Gaueneg hag hini Lanvezeg. War va c'hont, a lavaran, rak eno emañ va zud, ar re a zo bet fiziet emmon gant Provideufs an Aotrou Doue ha bolontez va Eskob da bediñ evito. Va zud, a lavaran c'hoazh ur wech, rak m'am eus tud all kar din dre ar gwad hag am eus an dever da bediñ evito iveau, ez eo en-dro d'an teir iliz a Vulien, a Gaueneg hag a Lanvezeg, emañ va zud varv, hervez Doue, hag hervez va c'halog a veleg.

Va zud varv ! Kentañ tro ma'z is da Lanvezeg, a-rack zoken mont en iliz, ez is da zaouliñ ouch ar C'halvar da laverout an IE PROFUNDIS evit repoz emsou ar c'horfou c'vreinañ dindan an douar, er vered vihan, Hag am boa santet e oa stag va c'halog ouch an Anaon kaezhez.

o

Va zud varv ! Da gentañ ar veleien o deus poaniet-(hag a zo bet poaniet awschou-) da wrizienn ar feiz hag ar vertuzioù kristen e kelonou o farrezianiz.. Paour-kaezh beleien ! dischñjet-mik diouzhu goude o marv.... Pa can kure Ploubér, e ca bet marvet ur telec'hag en devoa tremenet kalz a vloavezhiou e parrez-Ploubér, evel person; kemeref en devoa kalz a boan, da skouer, da gempenn an iliz ha p'en devoa renket

An Aotrou Jouan, marvet person Benac'h.

kuitaat Ploubér evit mont d'ur garg uheloc'h, eusle e lein ar gedor-sermon en ur gimiadiñ diouz Ploubériz. Pa varvas un nebeut bloavezhiou da c'houde, ne deas koulz laverout den ebet d'e interamant. Abace an deiz-se en eus komprenet; ha bemdeiz ez an direk o beziou (e Julien pe e Kacuñeg, evei ma reen e Ploubér) evit ar veleien a zo bet dre amañ em rack.

Va zud varv ! E-touez ar re-seou, ez eus bet darn ha neant dispar evit pezh a sell ouch an oberiou kristen. Barnet ez int bet gant Doue, ha Doue a zo frank-meurbet e vadelez hag e drugarez, ha gout a oar dispertiañ ervañ an droug diouz ar mad. Ha ma cant paour-kaezh kristenion e renkont moarvat ober pinijenn treamañ hag ezhom hag a bedennou, mui eget biskcazh

Va zud varv ! An darmvuanñ anezho a oa evel m'emañ an darmvuanñ eus an dud bremañ c'hoazh. A dra sur, o defe galiet rein muic'h d'an Aotrou Doue eget n'o deus graet. Met etre Justis Doue hag o enecu emañ divrec'h ar C'christ e-pign ouch ar Groaz, ha deouarn pur ar Werc'hez !!! Hag iveau va fedennou ha va c'harantez!

Va zud varv ! Ar vugaligou aet war-eeun gant gras o Ba-dezialt da c'hoar. Ar re vihan-se a lavaran an AVE MARIA en o enor hag evit goulenn o skoazell diganto. An aezelz vihan-se a bliñ din ar muiañ.

Va zud varv ! Bemdeiz ho tougan em c'halon. Doue d'ho pardono ! Ha c'hwi bugaligou, aezelz vihan, Doue da gresko ho joaciou. Ha c'hwi, neuze, va zud varv, beuzet e sklerijenn ar Baradouz ha maget da holl viken gant kened ha karantez. Doue, pedit evidomp !

Kacuñeg

JOSEPHINE LE NORMAND.

Ar sadorn 2I a viz DU ez eo bet interet, e Kacuñeg, Josephine LE NORMAND, pried Joseph Mallédant. Eizh deiz a-rack he marv he devoa bet ar c'hras da resev he sakramantou diwezhañ. Un toullad brav a dud a oa deuet d'hec'h interamant, hag e-touez ar re a oa deuet e oa bugale vihan dezhi o chom e Pariz.

Un neteut bloavezhiou zo e oan aet gant an Aotrou Denez, person Kacuñeg d'ar c'houz-se, da welout Joséphine Le NORMAND, da esa kleyout ganti unan tonnek eus ar gwerzicu ha sonioù a blique dezhi kanañ. Met kaer a oa bet klask he lakaat da ganañ dimp un dra bennak, ne blegas ket e stumm ebet. Marteze he devoa son n'hor bije ket prizet kaer he zraou. Desped bras ar boa, rak evit laverout ar wirionez, e plij din da vat, ar gwerzioù hag ar sonioù kozh. N'int ket holl moarvat traou a dal voudgez, met tu a zo de deskoua enno. Hag alies e c'hellont servijout da sevel tonioù nevez eus ar c'haerañ. Nevez zo a lavare din an Aotrou A. Gwazdous, mestre-

kelemer e Lannuon, en devoa savet un ton nevez evit ur C'hantik da Sant-Erwan, gouda bezñ klevet kantik Sant-Yenid Plumed. Ton ar c'hantik-mañ e dra sur, n'eo ket eus ar c'haerañ, met ton nevez an Aotroù Gwazdoue, mestr-muziker, evel 'ouzoc'h, a zo brav-meurtur. Evel-se e vefe tu da grouñ hag da sevel traou nevez eus ar bravañ diouzh skouer ar soniou hag er gwerziou a wechall.

En ur stumm, e oa sted ennon o vezanñ me oa deuet an Aotroù Gwazdoue da zero'hel an harmonion, deiz interrant Joséphine LE NORMAND, deouest na ouies ket edo o tougen kañv d'uman na os ket moarvet ken bras muzikarez hag eñ, met unan hag a gare toniou Breizh, eveltan.

Re a zispriz a zo bet teolet war vuzik ar Vretoned. Er skolioù peurvuianñ ne vez ket desket ar muzik-se, evel pa vefe un dra dister. An dud ysoñk a zo gwell ganto kanacuennou diouzh ar c'hiz, ha dañsou diouzh ar c'hiz, evel ar "chachacha" pe fardajou evel-se, war zigarez ma vezont klevet er Radio he me vezont dañset c'hoz son ar Jazz.... Met eo ment da heul ar c'hiz-, met eo ha ret eo mont da heul ar bed, met c'hozhet ret eo gouzout ditib e-touez an traou-se ar pep talvouduseñ hag ar pep bravañ.

Joséphine LE NORMAND a heulie hag a selague mouezh ar re gozh, ha bet e oa diouzh ar c'hiz iveau en hec'h amzer. Arabat ober fae war gent tra a zo sellet evel un dra gozh, rak an traou-kozh a c'hell bezñ brav iveau hag awochou bravoc'h eget an traou nevez.

o°o

Ar c'hras he deus bet Joséphine LE NORMAND da chom 55 bloaz a-unan gant he fried; ur 5 bloaz'zo bennak o devoa graet o -daou o jubile-eured. Met morvat he deus bet a bep seurt iveau en he buhez hir he kelz a cheñchamantoù a zo c'hoarvezet er vro abaoe ar 80 vloaz'zo ma oa deuet er bed. Genet e oa bet en Tonkedeg ha d'ar c'houz-se e oa Tonkedeg, evel ar parrezioù all diwar-dro, en he splanner. IS90 a dud a oa en Tonkedeg neuze, tra ma n'eus mui bremñ nemet 1109. Tost da 900 nebeutoc'h a dud. Hag e-pad ar c'heit-se he deus kollet Kaouenneg ha Lanvezeg 300 a dud.

Ar pezh e weler ez eo ar soniou hag ar gwerziou kozh o vont da goll, hag ar pezh na weler ket ez eo ar Vro o vervel, an dud o terc'hel da goazhanñ er parrezioù hag ar parrezioù kondeonet d'ar marv. Arabat sellout an daou dra-se evel traou diserti ha distag an eil diouzh egile. Sklaer ez eo koulskoude an afer : diwiriziennet ez eo bet ar Vretoned, hag en em lezet ez int da vezan dallet gant sorc'hennou a bep seurt ha geriou bras. Poent bras ez eo cheñch penn d'ar vazh.

Plijet gant Doue ober degemer mat d'e Vreizhadez kristen: Joséphine LE NORMAND.

(KOLLIMIG AR GINDI 29.XI.1959)

E sell edomp d'ober un enklask pervezh war ar yezh komzet ouzh ar vugale, e Bulien, met n'emp ket deuet a-benn; re verr ez eo bet an emzer ganimp. Koulskoude kement ha diskouez e pe stuz emañ ar yezh gant ar re vihanañ hon eus sellet c'hoz ar c'haierou-parrez abaoe 1950. Ne camp ket evit mont uheloc'h, rak kalz a vugale bet ganet ha badezet e Bulien n'emaint ket mui o chom amañ, ha diaes-tre e vefe keout doareoù diwar o fenn. Zoken abaoe 1950 ez eo dires gouzout dre sur an doareoù, evit meur a abeg: e-touez ar vugale meneget war gaier ar badeziantou ez eus lod anezho hag a zo bet ganet e Pariz hag o chom bepred gant o zud e Pariz, ha badezet ez int bet e-kerz an eost pe zeus o zud d'ar vro. Touellus ez eo iveau ar sifrou, rak darn eus ar vugale a zo bugale tud a-ziavez-bro deuet de chom ur pennad e Bulien.

Setu amañ eta penaos ez eo ingalet an daolenn amañ war-lerc'h : ar bloaz, niver ar badeziantou, ar c'hallegieren, hag ar vrezhonegerien, ha da echuñ niver ar vugale o chom c'hoazh er barrez eus ar re vadezet amañ.

Bloczioù	Badeziantou	Galleg	Brezhoneg	O chom e Bulien
1950	11	(10)	0	5
1951	11	16	1	5
1952	16	14	2	12
1953	7	6	1	5
1954	13	13	0	9
1955	8	7	1	5
1956	8	8	0	7
1957	13	11	2	11
	87	79	7	59

Evezhiaden : Er bloaz 1950 e oa marvet ur bugel, setu persak hon eus merket '10).

Ouzhpenn 59 bugel dindan 8 vloaz a zo er barrez, en askont ma'z eus tud hag e zo deuet da chom en Bulien abaoe 1950. Met n'o c'hortomp ket amañ. Ma'z diwar an 59 badezet hag o chom e Bulien, n'eus nemet 7 a gemet a vez komzet brezhoneg outo er gêr. Dre-se e c'heller laverout ez eo gallegat ar vugale dindan 8 vloaz, rak pettez ez eo 7 dirak an 52 all ? /-benn ma vint erru 12 vloaz pe 18 vloaz (lakomp abalamour d'al lezem war ar skoliat) e vo bet paouaret-mat o yezh.

Un toullad mat eus an 52 (de vihanañ ar re goshañ !) a ya d'ar skol de Lannuon : pep tra e galleg evito, skol, katekiz, pedennoù, evel just... C'hoazh ur wech e laveromp e oa kaer ar manifestadegou e Kemper, Brest en hañv tremepet. Met..., kostez e skoent ! Gwelout sklaer, ha gouzout mat petra'zo'ezhoun !!!

kement vicherel lañs d'ar produiñ, met nann d'ar gwerzhañ 'ur varc'hadourezh vat o reñ tu d'en em ziazezañ start war ar marc'hadoù.

AR YER. N'face 4 pe 5 bloaz ez eo kresket koñvers ar yer en un doare souszhus, met hep an distaran emglev etre ar broduerien. Ur penn a-rack, eus un tamm mat, emañ Aodou-an-Hanternoz evit pezh a sell ar viou. A drugarez d'ar goñvers-se, o deus gallet un niter bras a diegezhioù chom en o sav : Bro-Wengamp, Kernev-Uhel.

N'eo ket aes gouzout pizh penaos emañ kont gant ar produiñ-yer, ha n'eo ket urzhiet tamm ebet e-keñver ar werzh. Kalz a dud o deus bet kollet arc'hant da vare an enkadennou war ar yer-kig.

(Svit Aodou-an-Hanternoz e oa tric'hementet ar c'hasaden-nou da Goc'h-Meur Pariz etre 1956 ha 1957)

IV- Ar Mekanikaat (fonnus-tre abaoe 5 bloaz)

	1954	1955	1957	1959
Trakteurien.....	2.780	4.191	6.050	8.300
Troc'harezed-Dornerezed..	24	32	160	
Starderezed-foenn.(oo)	500		800	
Stlaberezed-temz...	950		1.400	
Mekanikou da amariñ...	10.000		10.700	
Mekanikou da c'hor...	700		950	

Bez'ez eus war-dro 50.000 tiegezh, ar pezh a ra well-wazh
1 trakteur evit 6 tiegezh.

(oo) lenn kentoc'h: Boutellerezed-foenn.

V- An dud-a-labour.

Diwar 52.000 tiegezh, ez eus 46.000 anezho hep gopread ebet, ha 1000 hepken o deus ouzhpenn 2. Dre-se ez eo diazezet pep tra war ar familh.

Dre vrás ez eo kozh an dieien: 70 % anezho o deus en tu-hont da 45 bloaz.

Abaos 1950 ,ez eus en departamant war dachenn al labour-douar tan ha buhez, a drugarez d'un toullad menajerien yaouank eus an dibab . Krouet ez eus bet kalz a strolladou studioug teknikel war al labour-douar (C.E.T.A.), harpet goude gant kreizennou ledañ-deskadurezh. KAMBR AL LABOUR-DOUAR d'he zro he deus pledet gant ar afériou-se er bloavezhioù tremenet, dre sevel strolladou ledañ-deskamant ha dre c'hoprañ teknikourien. Poaniañ a reer eta mui-ouzh-mui war an tu-se, hag ar gwellaencù degaset gant un dibab-tud a zo skouer ha kentel da galz.

Gwashañ kudenn a-benn an auzer-da-zont ez eo kaout gwerzh dë draoù al labour-douar hag urzhiañ ar marc'hadoù. N'eus en departamant kreizenn bouezus ebet o'ñ implijañ frouezh al labour-douar, hag o vezañ ma talch'h ar bobl da zivroañ, e renker kaout en diavaez-bro gwerzh asur. Er bloavezhioù tremenet e voe kement-se abeg da galz a diegezhioù bihan da vezañ dindan o bec'h, pa gouezhas d'an traonñ koñvers ar yer hag an trevadou abred a o evito un tamm bray a o'ñhenedigezh.

Cwall-gudennou a zo stag ives ouzh an TIEZ-FEURN, dreist-holl e kreiz an departamant. Un abeg a bouez ez eo e-keñver an di-vroadeg, dreist pep tra, evit ar marc'hed, hag en avan da se e kaver e darn eus ar parrezioù kalz a venajerien dizenez.

83 a tactred dizenez, ouzhpenn 30 yloaz dezho, en ur barrez a 500 a dud, ha bezañ lod anezho o vevan war o zra.

En ur barrez eus kreisteiz an departamant 38 % hepken eus an tiez-feurm o deus meur a bezh, ha 50 % o deus ul leurdi pri. En ur barrez all eus kreiz an departamant e kaver zoken 70 %. El lodenn-entre ha war an aod e tiskanner avat, betek 10 ha 15 %.

Ar binvioù evit labouriou-an-ti (mekanikou da gannañ) an tentadurioù-dour a ya da heul, war-bouez neteut, ar gwellaen-nou degaset en tiez-feurm, en holl bastelloù-brc.

E-keñver al labour-douar eta, e talch'h an traou da cheñch, met ret eo ewezhiañ ouzh ar cheñchamant-se hag hen urzhiañ; hogen, evel ma welimp pelloc'h, stag ez eo ar cheñchamant-se ouzh kudenn ar Boblañs.

I I.

I J I N E R E Z H

Un departamant labour-douar ez eo da gentañ-penn departamant Aodou-an-Hanternoz. Dister-tre ez eo an ijinerezh ennañ, o vezañ n'eus ket mengleuzioù-metal en e zouar. E Breizh, emañ departamant Aodou-an-Hanternoz an hini diwarlerc'h, eus a tell, evit pezh a sell an ijinerezh. Ar stalioù-labour, enno etre 100 ha 200 micherour a zo teir gwech nebeutoc'h anezho eget er Morbihan, hag an dud o vevan diwar an ijinerezh a zo div wech nebeutoc'h anezho eget e Penn-ar-Bed pe an Il-ha Gwilun. Ar stalioù-labour bras n'int ket niverus ha pell an eil diouzh eben, ha n'eus kér ebet o kaout da vat doareou ur gêr-a-ijinerezh.

Koulskoude, o vezañ ma oa danvez-labourerien a-fonn, ez eus bet savet stalioù-labour, berroc'h-berrañ ar c'hrog ganto benn-deiz : Tanvez, e Gwengamp; Sambre-et-Meuse (teuzerezioù-dir) ha Chaffoteaux, e Sant-Brieg; Amiot (karroñserez), e Dinam.

Met o vezan m'o deus poan a-walc'h oc'h akuitan, e vez reuziadou dilabour hag a ya war washaat.

Skouerioù: Kerzu 1953 : I.500 a c'houlennoù-implij hep respont
Genver 1954 : 1.700 -
C'hwevrer " : 2.000 -

Ar C.E.L.I.B. a wele e oa ta da sevel stalioù-labour e veur a lec'h en Aodou-an-Hanternoz. Met betek-hen n'eo ket sevenet ar menadou-se, hag ar stalioù-labour-se, ma vezont savet ur wech bennak, a vo re zister da reñ implij d'an holl dud a zo o klesk labour.

T O U R I S T I E Z H

An douristiezh ha servij an otelioù a zo un dachenn-labour a bouez bras en departament. Urzhiet-mat ez eo an douristiezh, he war gresk ez a war bord ar mor. Kement ha reñ ur skouer an holl arc'hant dastumet gant un taos war an ostizidi (10 real de 4 skoed temdeiz hervez an otelioù) a save e kérion darem predatañ an aochieier da :

6.660.328 e 1956
6.818.106 e 1957.

Ha ne veze savet an taos-se nemet diwar ostizidi an otelioù, hep kontañ an tiez meublet ha tout, ha ar gamperien.

E diabarzh an departament, en Argoed, ez eus lec'hioù eus ar c'haerañ a zo nobeut anavezet, hag alies ditourvez e-keñver en ac-sidurioù rekis. Bez'e d'vefe da bouezan da vat war an tu-se.

Nemet ur chañs, ne vo ket savet en Aodou-an-Hanternoz ijine-rezhiou ponner; labouradegou bihan hermiken a c'hellfed da grouñ e rezhiou a lec'h, ha dreist-holl stalioù-labour o sellout ouzh ar c'honi-meur a lec'h, ha dreist-holl stalioù-labour o sellout ouzh ar c'honi-megezh-douar (treusfurniñ, ha kenwerzhaf)

III.

ARTIZANELEZH.

Er 6-et renk emañ departament Aodou-an-Hanternoz, evit pezh a sell ouzh niver an artizaned "skoazellerien al labou-douar". Bez'ez eus e departament war-dro 20.000 micherour o c'honit bara da 60.000 a dud, da lavarout eo en 1/8 eus an holl boblañs.

Poan o deus an artizaned ouzh en em ober diouzh ar bed nevez, he war ziskar emañ lod eus ar micherioù bihan: botauerien-goad, bourel-lerien, oberiaj ar c'hoefou, broderezed, ferererez, merichaied, kereerien, tonellieren, marc'hadourien-voteier, karrerien...

Bleuniusec'h ez eo ar micherioù war vord ar mor en askont ma saver muic'h a diez nevez, ha dre-se e vez roet labour e-leizh da veur a rummad-artizaned. E diabarzh an departament, en Argoed, ar muiañ ma'z eus a artizaned ez eo war-dro ardivinkou al labour-douar. Evit lavarout ar gwirionez: ar sevel-tiez hag al labour en-dro d'ar mekanikou

evit al labour-douar a gaver enno ouzhPenn an 1/3 eus holl artizaned an departament

Hervez an niver eus an artizaned enskrivet e Kambr ar Micherioù eus Sant-Brieg (E Dinam ez eus ives ur Gambr ar Micherioù), ez eo anst e koazh mui-ouzh-mui an artizaned

	1950	1955	1958
Artizaned.....	10.456	9.314	9.234
Kompagnuned.....		4.331	4.312
Pactred-vicher.....	1.496	973	1.044

EVEZHIAEDNU: Diaes-tre ez eo d'an artizaned diwar ar maez aet un tamm war an oad, cheñch micher, goud e ma'z eo o micherioù war ziskar da heul an teknikou nevez.

- Alies ne deo eus un artizan, nemet un adaczer, un dreser ha netra ken: gwell gant an dud prenañ e kér ar pezh a c'hellfe an artizan gwerzhaf.

- Menkout a ra arbennigourien c'houest: diezelourion, tredanourien, dreserion-bostou-radio hag all.

Ne vo ingalat en un doare efedus stad an artizanelezh, nemet dre stummañ deskared yec'hant evit micherioù nevez. Ac'hano e weler potestus ez eo kudenn ar skoliata hag an deskadurezh vicharel.

I V

K U D E N N A R B O B L A Ñ S.

Ken klesk diskoulm ebet e renker sellout a-dost ouzh stad ar boblañs. En emañ an dalc'h. Nez n'eus tu ebet da ginnig remet ebet.

NIVER DEPARTAMENTIZ..... 503.178
POBLANS OBERIANT..... 265.200.

Labourerien-douar: 167.500 = 63 %, Micherourien 54.100 = 24 %
(maezidi) (kér)

Renkadou-estre : 33.400 = 13 %

Gallout a reer lavarout ez eo departament Aodou-an-Hanternoz a-radik pep tra un departament labourerezh-douar. Ar c'homideien-douar hag a labour e gwirionez a zo war-dro 50 % eus holl boblañs oberiant an departament.

Uhel e chom feur ar gamedigezhioù e-touez an dud diwar ar maez : 292 da 296 a vugale evit 100 familh gant ar c'hopreidi 301 da 310 a vugale evit 100 familh gant an nann-egpreidi.

EVEZHIAENN :- Ar pennad a-us "Studiadenn war Département "Aodù-an-Hanternoz a zo tennet kouiz levrouit ger evit ger eus" IIe Congrès Départemental an M.F.R."e St Brieg, 27 a viz Gwengolo 1959" p. 69 sq.
N'eo ket disi hon troidigezh. Hogen fellet ez eus bet dimp reif ur skouer da lennerien BARR-HEOL, eus ar seurt pennadou a zo da sevel en hor yezh. Brav ez eo ober lemegezh. Hogen ret d'hor yezh mont iveau da heul ar vuhez hag an Teknikouñ nevez, hep donet da vezh, mar bez posubl, ur yezh simant-houarnet e-giz ma'z eo re alies yezh an deknikourion.

Prest ez eo BARR-HEOL da embann studiadennou heñvel, mar kav kenlabourerion d'her skoazellañ.

Ur Gontadenn

BENIGAN / R. C'HEZEG

Ferdinando Paolieri

Gouda bezañ disternet ar c'hezeg, Bista, meb gweturier pinvidiñ ar vro, o stegas ouzh ar rastell, dindan ar volz izel; neuze e tennas ur pezh boutellad-foem, e veskas un tamm kerc'h e-barzh, hag e lekars al lampig-soul e pign ouzh an tach græt evit se, dindan skeudenn Sant Iñ-ton hag e teus gant ar viñs d'an ti en ur leuskal pezhioù lec'hout, peadra da **lakat** an teraz (ar sel) da grenañ.

/r vamm hag e oa o lakat ar soubenn war en daol a voe darbet dezhzi lezel an derinenn da ziñlipañ eus he d'ouarn gant ar spont, hag he gwaz hag e oa er gegin eo'h adgwriat ur pezh-harnez bennak, a zeredas da chouleñ petra an diaoul a oa en em gavet.

Kaer a oa ober trouz da Vista, ne resonte ket, met ar vamm a oa dilu he laten, ha war an taol e tiastagas dezhzh ar c'haer a sarmon diwar-benn ar heretiked, diwar-benn an droug a zegas al lec'hout war an dud, ha diwar-benn ar garaouez ha diwar-benn ur bern traou all, hag a-barzh ar fin e skoas ar bec'h war ar c'hostezennou politikel, ha war he fried, dre ma roe e-unan ar skouer fall o touif Doue evel ur Mahometan.

Bista a oa anezh, ur pezh paotr yaouank kreñv ha skoaziet-ledan, gwisket-kran, ha gent ur mell kravatenn ruz-flamm en-dro d'e c'housouz, ur gizennad vlev redellet war e dal, d'oulagad beg he lugernus en e Benn, evel reou ul lip-e-werenn, ha neuze ar pleg faëüs-se e korn e vuzell, werk anat ar re n'en em gavont ket mat gant o stad a vuhez, hag o deus avi ouzh ar peurrest eus an dud, evel pa n'en defe ket peb unan e boanioù hag e drubuilhoù kuzhet.

Bista eta hag a venne bezañ sallet evel ur reizher-ar-bed, oc'h ober p. litikach diouzh an noz en ostaleri, e kompagmenez paborod all eveltañ, e leze e vamm da c'hrongal, en ur ober sellou du dezhzi, dindan e dao, ha netra ken. E-pad ar c'heit-se, e dad hag a oa Klozet er gorr abaoe daou, un toullad deizioù gant ur waskenn ha na roe tamm peoc'h ebet dezhñ.

a glenke a-gostez al lerenn adgwriat, hag en em aoz e vont ouzh teol, da gemerout ul loaiad-soubenn, d'ouest ma n'en devoa ket an distersañ c'hoant-debriñ.

Diougan-tempest a oa en aer, en noz-sq e ti ar gweturier kozh. Hag e tiollas ar gorventenn nebeut goude ma oant krog da ze-brin o c'hoan, pa zegasas ar vamm da soñj edod ar I6 a viz genver, hag e vije ezhorn antronoz vintin da gaout koun e oa ar c'hezeg da gas dirak en Iliz-Kolaj da vezñ benniget, rak an deiz-se a oa Gouel Sant Iñ-ton.

Bez'e voe kement-se evel c'hezhañ an tan en ur fagodenn-blouz. Ma kouañcas Bista da vlejal penaos en dije bet mezh o kementor perzh en ur furlukinsrezh, en ur farserezh evel-se n'a servije nemet da zero'hel whel (ha pouezañ a rae war an dro-lavar-se kavet e kazetennoùgiù ar sul) galloud ar "santier santel".

Dont a reas ar paotr kozh er gaoz, gant ar c'hoant da sioulast dre vryv umorioù Bista. A-benn ar fin ec'h en em lakaas e-unan de douïñ Doue, nemet ne oa ket un touseg evel e vab, hag e lavre penaos, ma ne vije ket kaset ar c'hezeg da vennigñ, en devos son tras n'o gwelje o verval gant ar c'hrrom pe ar c'horbon. Met se'o a evel plen dije komzet ouzh ur vogez. Bista spouronet gant ar soñj eus ar pezh a laverja e vignonedouz hag evel a vont war-du an Iliz gent e gezeg, ne felle ket dazhañ intent rezon ebet, hag e tal-o'he ar ober trouz he da zisklerian, fes emañ, ne daje ket evit holl sour ar bed, hag e rae foutez-kaer eus kastizou an Aotrou Doue, ha ne gredet e mann ebet, ha n'en devoa aon rak netre, dre ma os modern, ha ma valsez da heul ar skiantouñ nevez, ha ne os den ebet barrek d'hen lakaat da lonkañ poule'hod... hag evel-se penn-da-benn, ma seblante bezañ ur vilin-avel.

- Ma! emezañ de echuiñ, mar hoc'h eus kement-se a c'hoant kesit-i c'hwih hoc'h-unan; ne evat, man in ket ha man in ket, eus man in !

- Pensez e rin-me, neuze, a rebarbo e dad, p'en deus difenest ar medisin cughin boutin beg va fri er-mez ?

- Kasit ar vevelion.

- Ha piv a yelo warc'hoazh de Firenze ? Te martez hag a die mont d'ober un droiad gant ar C'howandor ?

- Selamout, eprit evel ma plijo doc'h, met ma n'in ket d'ober va **furlukin**, eus man in ! Me'lakfe an holl da c'hoerzhin diwar va femm, ha ma savfe va vignonedur son diwarmon, o defe mil digarez met d'hen ober .

- Me'rea foutez-kaer eus da gamaradoù, a yude an tad, pa vo kouezhat ar c'heñvñ war al loened, ha p'am bezd kollet va gwellañ pratikou. Warc'hoazh evat, mar ne vez ket benniget ar c'hezeg, ne voe mui gwelet an Itron awañ, nag ar mestr-skol, nag ar veleien... holl ez sint da di ar gweturier all ! C'hoant ac'h eus

d'hol lakaat da greuvian gant an naon.

- Ya setu ! a droc'has ar vamm hag a selle ouzh Bista gant daoulagad entanet. Pa vee ar c'hren-douar e oa heñaf oc'h ober e goñje, rak a-hend-all, me 'laver deoc'h, en dije graet evel ar re all, ha ne veze ket bremñ kement a sorc'hennou o trein en e benn.

- Ha petra'm bije graet ? Klevomp'ta, eme Vista en ur hejan e benn tra we save diouzh taol, fuloret-ruz.

- Petra'z pije graet ? Spontet e vijes bet, evel ma oa bet spontet da holl gamaradou a zerede d'an iliz da c'houlenn sikour digant an Aotrou Doue, en ur skeñv war boull o c'halon.

- Me ? me ? me, evit ho kentel....

- Graet az pije, evel ar re all, hag evel da dad amañ hag a seblante un hanter-eur kentoñ h kaout c'heant da lon~~kaat~~ loened ha tud hag a zalc'he da c'houlenn sikour, evel un den er boan : Gwerc'hez Vari ac'hann, Gwerc'hez Vari alese ! ... Setu petra az pije graet da-unan.

- Ober a rit din c'hoarzhin, a yudas Bista fuloret; hag o tigerin an nor a daol gant kement a drouz ma kreñs an ti betek en e siazez, ha ma savas ar c'hezeg o divskouarn, ec'h en em strinkas d'ar red dre ar viñs ha mont d'an ostaleri.

o°o

Intren a reas gant ar stumm diched ma oa e hini, ha neuze goulen ur punch da evañ hag azezañ ouzh an dacl ma oa kustum da vont. En-dro d'an daol e oa ur bagad mat a dud o tivizout en ur vuntunat hag en ur evañ, tra ma talc'h an ostiz hag ar servijieren da zonemoneañ, e-kreiz ar griadeg hegazus a save eus an div sal-c'hoari, mesk-ha-mesk gant trouz an tacliou-dorn war an tacliou bihan en tu kleiz 'lec'h m'edo ar c'hoarierien-gartoù, ha gant trouz sec'h ar boullou war an dacl-vilhard, en tu dehou.

An noz-se, an hini a oa e penn ar gaoz a oa Dai, ur mazener bras ha tev, heñvel a-walc'h ouzh ur pezh-masoneraj fetis. Edo o kontañ e holl daoliou kalonenek, er risklou, er c'hannoù, en ur ger, en holl zegouezhiou start e vuhez. Anzav a rae koulskoude en doa bet aon ur wech, pa oa bet ar c'hren-douar er bloaz 1895. Kerkent ha ma klevjont ar ger-se "kron-douar" ez eas darn anezho drouklivet, hag e laoskas unan anezho, a greiz e galon, ar griadenñ-menñ :

- Klaoustre ! smezañ... C'hoant en devez an dan d'ober e baoz kaloñek ! Met petra a c'hellez ober neuze: sourprenet e vezet e-kreiz da gousak, da ziñetañ a ra evel ur wezenn-tin hejet gent an avel, diskar a ra war da temm ur glaviad treustou ha plastrajou, ha feiz ! ... gwelet ez eus bet ar pezh a zo bet gwelet !

- Petra d'ober enep da se ? Tec'hout kuit ?

- Ne vez ket amzer.

- N'eus tu ebet d'en em ziwall...

- Ha feiz ! ne zegas ket eus e gelou en a-rack !

- Ne servij ket, ne vez nemet un dra d'ober : ertadiñ e ene ha gortoz fin an dismantre...."

Sicoulder ar spont en em skignas dre ar sal hag a grogas en enec'h simplik-se, prederiest ur pen-adig gant ar soñj eus ur marv di-remed. Met Bista o taro'hav ur pezh taol-dorn war an deol-varbr, a lavaras rust :" - Un afer a demz-natur ez eo ! Ma'laver deoc'h ar wi-rionez :ken na vez deuest an eur, ne greuver ket; ha neuze pa son an eur....

- Kaerat kavadennou ! eme ar re all a-unvouezh... Met oc'h ober petra e oas-te an noz-se ma stoues tour an iliz war e gestez hag ma'c'h adsevas sonn en e blom evel ur ganabenn ? Ha chomet e oas-te ar gêr, peotramant e oas skarzhet kuit eveldomp-ni holl de gambr ar stered ?

- Me, an noz-se, a respontas Bista, an noz-se ne oan ket war ar plas, me'où soudard du-hont er Pouilhou ha n'am ba santet ar c'hren-douar."

Ne voe nemet un taol-kri : Neuze avat, ne oa ket diaes dit ober da baoz kaloñek ! Bez'ez eus traou ha n'heller komz eiwar o fenn, nemet goude bezefioù santet..."

Kement ha ken bihan e c'hoarijont warnañ, me savas ar paotr yaouank diouzh taol konneret-ruz, hag o trojouezañ gent fulor pevar gwenneg ar punch war an daol-varbr, ez eas er-maez eus ar stal en ur chaokat etre e zent e frazem voaztañ." Tad diskiant ! tad diskiant ! setu petra ez int ha netra ken ! ..."

Hag ez eas d'e wele. Hogen souezhusat tra ! ne gave ket an tu met da gousket: trein a rae war un tu, neuze war an tu all. Mann d'ober da **gacout un** tammoù repoz, pe ma venu sorennet un tamig, e rae gwall-huñvrec'h ma wele enno un diskaradeg iñkis a dreustou hag a vri-kennou, e-kreiz ur boultern vougus, tra ma soñj dezhñ e sente pe tra o hejan, ha neuze e tihune gant a galon o lammat, e zaoulagad er maez eus e benn hag ar c'hwezenn o pizenniñ war e del.

o°o

Ur mintinvezh goanv e oa smezhi, unan eus ar mintinvezhiou -se hag a zo ganto, e bro ar menezioù, liv an nevez-amzer. Glas an oabl, klouar an heol, gwenn talbennoù an tiez, gwer ar brouskadou er peillid, glas-pers ar meneziou en ser splann ha boull tur c'hen-stroll a c'hlanted hag a joausted o sederaat dreum an holl, o lacu-neat an holl enec'h hag a kouviañ an den da gredinñ penaos, e .

broïc'h ouenniget'zo ne voug gwech ebet ar sklerijenn, hag evit ar marv n'ouzer tamm petra ez eo.

E deun ar blasenn -se evel ti hec'h-unan, dirak peder gwareg an Iliz-Kolaj, e oad krog da renkaf ar c'houbladoù muled, azened, kezeg, distern, met gant seizennoù liesliv e pign oush o c'habestrou, gant bleuniou ruz pe c'hlas oush o lostoù, naest o botizi, ha lufr o zalieroù.

Tad Bista, paket e c'houzoug gant ur chal, a oa krog da zantañ begoù e vizied gant ar gwad fall a rae o sellout oush an droleann-se dre e brenestr. E wreg war bennou he daoulin en em erbede oush Sant / n-ton benniget ma teurvezje pardoniñ dezhi, ha ma na lakje ket an holl gezeg, er marchosi, da vervel.

" Oc'h ober petra emañ an didalvez -se ? a c'houlehnas a greiz-tout ar paotr kozh o welout e oa serret dor kambr Vista... Oc'h ober petra emañ an didalvez -se ?

- O kousket emañ bepred ! eme ar vamm etre an eil Fater Noster hag eben, hag e lavares ouzhPenn etre he dent " Milliget ra vezo ar pun-chou hag ar re o diskern dezhañ !" Hag ec'h adstagas gant hec'h orezonou.

- Añ ya ! O kousket emañ ? Añ ya ! Kousket eo ? Bremañ avat, mo' ya d'hen dihuniñ, e yudas an tad, deuet dezhañ en e spered ur soñj eus ar c'haerañ.

- En any Doue ! n'ez ket d'ober toltennoù !

- C'hwi, chomit peoc'h ha va list d'ober... Klaoustreeñ a ren penaos hisiv ar beure e vo benniget hol loened-ni iveau."

E wreg diskredik, met nec'het an tamm anezhi, a savas en he sav en ur deurel ur sell a evi a-dreuz ar prenestr serret, war-du al leurenn-gér e-lec'h ma talc'h ar c'hezeg da erruout en ur hejenn plu ha grizilhonou.

Fraezh-mat e vez klevet son ar c'hlleier a garge an aer a drouiou skeltr da c'hervel d'al lid-sakr er gouerien eus ar maeziou pellan.

Ar paotr kozh a zigoras dor kambr e vab, dousik-dousik, gant ar brasañ evezh, evel pa vefe bet o vont d'ober ul laeroñsi bennak. E wreg a selle outañ oc'h ober, etre nec'het ha spontet, hep krediñ temenñ hec'h alañ.

Pa voe digoret an nor e vountas an tad e benn en diabarzh ar gambr, neuze ober ur sell ha lavarout : " Kousket eo ! ". Plegañ a reas gent poan, temenñ kuit e skarbinou, antren er gambr war begoù e dreid, mont war e barlochoù, en em vountañ dindan gwele ar paotr yaouenk, ha neuze, harpet war e zaoulin ha war e zivrec'h kreñv bepred, e savas gant e benn a-dreñv ar gwele, ar c'holc'hed, e vab ha tout, hag ober diu pe deir hejadenn eus ar rustañ.

Ur yudadenn a darzhas, ha klevet e voe an trouz dioutañ e-unan a rae tried noazh o lammat eus ar gwele, hag ec'h en em ziskouezas Bista e toull an nor, dislivet, gant e zivesker o plegañ dindanañ.

- Ar c'hren-douar ! Gwerc'h-hez Santel ! Ar c'hren-douar !

- O vont da vervel emaomp holl, en em erbedomp oush Doue, eme e vamm oush en em deurel war bennou he daculin, prest da gredin en doa krenet an douar e gwirionez.

- Hen santet hoc'h eus? eme ar paotr kozh o tiflukañ dre un nor all (un nor eus e gambr e-unan a skeo war gambr Vista end-eun) Hen santet hoc'h eus ?

- Deomp er-maez diouzhtu... er maez diouzhtu ! a gris Bista hag a grene evel ur barr-delioù. Gallout a rafe krenañ c'hoazh.

- Hast buan en em wiskin !

- Met biken ne din em c'hambr...

Skañvik e voe an hini gozh da dapout an dilhad: " Tap da vrugou, ewezi, da chupenn, da dog..." En ur ober ur vumutenn e ca gwisket Bista hag e tiskenne gant an dereziou, e tape krog e penn ar c'hezeg hag o sachañ er-maez eus ar marchosi, ha digant kement hini a gave war e hent e c'houlenme: " Hen santet hoc'h eus ? Hen santet hoc'h eus ?"

Sellout a rae an dud outañ, estañet, tra me hasta buan-buan gant an daou loen-kezeg war-du an Iliz-Kolaj ha ma kemere e lec'h e-touez ar re all. Ne gomprendent ket kaer eus petra e venne komz.

E-pad ar c'heit-se, ar baileg gant e surpiliz gwenn, ar gurusted, an ezañs hag ar piñsin-dour-benniget arc'hantet a weled o tont war dreuzou an nor-dal hag o terc'hel mat d'ar sparf.

Gwisket holl gant dilhad teñval, gourizol ruz, ur vieu-nienn e toullig o forpant, o c'havatennou liv-flamm, gant o loened a vagadou, a renkadou pe a goubladoù o pavata, o c'hwirinal, o sevel war o zreid, e poanie ar weturien, ar balefrighterion hag ar goueriadet da lakaat en urzh an holl loened pervarzroadek-se a save hag a bleo g o fenn en ur ober ur sonedeg-ousi trouzouz ha skeltr, hag ur grouin ur burluterezh a livioù, a blu, a seizennoù hag a vceuñ.

Un daclenn laouen ha kaer-meurbet e oa amzhi, hag an aer leuniet a vadelez a skigne ur sklerijenn vrás liv an sour, war al lidou-sakr a zegemer pep tra dindan diveskell gwenn ledan : tud, loened, brasoni hag izelde.

Tevel a eure brimbalezh ar c'hlleier, war ar blasenn e chomas an hekley anezho da ruzañ, ur frañverezh arc'hantek hag a steuzias er pellder evel trouz un taol-gwenan.

Neuze e teuas ar belag war-rack; daculimañ a reas ar bactred hag an holl loened gant ar sachademn graet war o rafjennou a blegas o fennou plañsonet en ur raskañ an douar gant o favich

a-rack, tra ma tinte o grizilhonou; hag ar sparf arc'hantet en ur strin-kâñ luc'herd o bennigas.

Un eurig vihan da c'houde, p'en devoe Bista adkaset ar c'hezeg d'ar marchosi, ha p'en en em ziskouezas war ar blasenn, e troas e gamara-douï koin dezhâñ, fag enno. Met dre ar vro a-bezh, kerkent ha ma'z adkrogas, e-kreiz e nañ'hamant, da c'houlenn digant heñan pe henhort ha santeñ o devoa ar c'hen-douar, dre ar vro a-bezh, ne voe den a gement na douas bezañ her santet ives.

xx

A R G O M U N I S T E D E N E P B R E I Z H

vvvvvvvvv

Kamm-gourgamm e oar bale ar Comunisted a-benn tizhout o fal. Hag oc'h ober kement-se ne recent nemet heuliañ reolenn-sour LENINE, en e levr " Kleñved bugaleaj ar Comunistiezh". Maoris Torez e-unan en deus a-liet komunisted ar Frañs da cheñch tu d'oc forpart ha da harpañ da vihan-néñ politikerezh De Gaulle, en Algeria. N'eus netra souezhus en ur seurt cheñchamant evit neb en deus un tammoñ soñj eus ar bialevezhiou 1939-1941.

N'ouzomp ket hag ul liamm tennek a zo etre ar politikerezh nevez-se hag ar bruderezh divezh a vez graet e kement stumm a zo, war l'HUMANITE-DIMANCHE, abaoe ur pennad, enep NAZIED departament ADOU-an-HANTERNOZ,dreist-holl (4, II, 13 a viz Here 1959). An holl a dap o jeu deskiien, beleien, paotred ar STUDLOU EKONOMIKEL ha KEVREDIGEHEL (renet evit gwir gant beleien), Keic'hioù Keltiek(ispisial hini Boulvriag)

N'hellompa amañ, war VARRE-HÉOL, nemet barn darn eus diskleria-duriou ar Comunisted ha dougen hon testeni hon-unan.

Da gentañ afer Perrot :muntr an Aotrou Perrot war urzh Radio Londrez. Pep hini a c'hell laverout ar pezh a gar war gement-se, rak pro-
zenn ar Aotrou Perrot n'eo ket bet digoret ha ne vo ket digoret diouzhu, nemet e sell an anzav-se ives ouzh Prezidant ar Republik e-unan, rak muntr ur beleg a zo d'hor meno un dra a bouez ken bras ma ne c'helle ket bezâñ divizet, hep gouzout d'ar Jeneral. Hogen, gwir eo pe n'eo ket .n defe De C'ulle keremet perzh en drouklazh ? E Londrez pe e Freizh e oa barnet ???

Kudenn ar HEZEN PERROT a zo bet diskleriet war VARRE-HÉOL :
en 10, Meurzh 1957, en ur jenned sinet gent A. Heussaff, unan eus ofi-
cien ar HEZEN, paj. 17-19 " Kredif a ran e oe (an Aotrou Perrot) ur
izhad ken her ha ken taer ha n'eus forzh piv a-hend-all... Met n'eo ket
ment-se, en abeg da se ma voe dibabet e anv evit ar HEZEN. Diwar ar fro-
enn degaset da vrogarourien all gent e varv eo e voe dibabet..." (18)
B. ser ez eo : HEZEN PERROT a zo e-kenver an Aotrou Perrot, un anv ha netra
...

ffensive nazie en Bretagne

Ar pezh a zo sur e chom hag e chomo ar beleg Perrot, evel ar Christ, ur sin a ensbiezh (Lukaz, 2, 34) :nañhet gant katoliked'zo, dis-taolet gant tud ar Gouarnament, kaset gant ar Comunisted. N'heller ket c'hoantat kaerc'h kurunenn d'ar Merzher a GoadKev. Ha bennozh d'an Aotrou Poisson hag en deus kredet - da vihanañ keit ma oa so-treeft dezhâñ mont- **taolennañ** buhez Person Skrignag.

°°

Anat ec'h en em ziskouez spered digoustiañs ar Comunisted pa gomzont eus manifestadeg Vrest, e-kerz Festival ar Sonerien ar sul kentañ a viz Eost. Tamall a reont ar vanifestadeg-ee da dud an M.O.B. (ho tigarez, a c'houlenmop, lennerien, rak Nazied an M.O.B. eo a dilear da laverout.) E gwirionez e oa ur vanifestadeg evit ar Yezh ha netra ken. Deoust ha cheñchet o defe ives paotred a-rack ha deputed kozh ar Comunisted vreizhat war ar poent-se ives ?

°°

Ha bremañ afer an Aotrou Lec'hvien... Ar yaou, 24 a viz Gwengolo 1959 e voe degemeret dileuridi a-berzh stourmerion gush an Departament, gent Prefed Aodou-an-Hanternoz: e penn an dileuridi edo an Aotrou Maoris Barré, bet pennrener Kuzul al Liberation e 1944, hag a oa o chom e Ploubér, e-tad ar brezel, o terc'hel ur stal-gannrezh e Kerginiou. Ur grosez stourmerzh-kush e oa milin Gerginiou, ken ne gouezhat an Alamaned warni ha ma tarzhjont ar vilin, goude lazhañ daou batriot, gwallc'hloazaf ha prizonian un trede hag e voe peurgeset ganto un nebeut devezhioù da c'houde ha talet e foz kumun Koad Malane....

An dileuridi eta a glomas war an digarez ma falla da veleion'zo sevel ur monumant d'en Aotrou Lec'hvien, hag e laverjont krak-ha-berr ne hermetjent ket e vefe adsavet er stumm-se enor un traitour."

Souezhus ez eo ne seblant ket goumout'ez eus bet lakaet ur blakenn en iliz Kemper-Gwennenez, an 29 a viz Gwengolo 1957.

E gwirionez, n'eus c'hoant ebet da sevel ur monumant war an dachenn ma voe murtret an Aotrou Lec'hvien, met ur GROAZ.

Evel evit an Aotrou Perrot, n'eo bet biskoash digoret prozez ar Aotrou Lec'hvien. An 30 a viz Mae 1945, pa can kure Ploubér e teuas daou enseller-poilis d'am c'hoat da c'houleñt da-reoù diwar-benn an Aotrou Lec'hvien, lazhet war a laverant, dre ma ca a-du gant an Alamaned. Deust e cant d'ober e enklask dre n'e devoa tud an Aotrou Lec'hvien douget klems d'ar prokulor, ha dre-se e renkent ober e labour enklaskerien. Deraut-tras e voant, ne patra'ta, un tamm bihan kurius, evel just, hervez plegiad o micher-zoken diwar va fenn va-unan ! Met echuiñ a rejont e laverout ne oa'esper ebet da gaout e vefe adsavet enor an Aotrou Lec'hvien hag evit kro-

tizan al lazherien... - Ha goude ma vent kevet ne vo graet seurt ebet dezh!" E gwirionez e oa diazezet al lodenn vrassan eus an tamallou war laveriou ur paour-kaezh peotr yaouank berrboellik hag a vee implijet betek lakaat anezhañ da skrivan lizherou d'an Eskopti. Biskoazh, evel just, n'em eus gwelet al lizherou-se, met ar stad ma vee graet anezhañ a ziskouez e tisent bezan troet brav, evel gant un den desket -er pezh ne oa ket gwir, rak pe veze traou a bouez ez eo me a gempenn hag a zifazie lizherou ar paotr yaouank, pe oan kure Kemper-Gwezenneg. Met ar pezh a zo sur, pa glevas an lotrou Lec'hvien petra a damallek dezhhañ ha gant piv e os sinet al lizherou, e skrivas din ul lizher raktal da gontañ e souezheden hag e dru-buihou din. Se'ea avat, er bloaz 1940.

Evel just, e c'hell un den kemman menzoziou ha dougen ur varnedegezh disheñvel war an dud, da heul an amzer hag an darvoudou. Met setu emañ c'hoazh daou desteni diwar lizherou an lotrou Lec'hvien.

Kemper Gwezenneg, Merc'herv 15 a viz Mae 1940

Va soudard yaouank....

Ezoun o lenn al levr brudet " Hitler m'a dit ", bet dec'h digant lotrou Person ar Faved. Levr souezhus a ziskouez falla krouedur eo ar paour kaez den-se. Gwir eo, al levr a zo skrivet gent eun den en deus han enavezet, e-dost, ... ha n'hen kar ken, war en deus graet... Ouzh e lenn e welan sklaerc'h bremñ perak e c'hellomp brezelin outañ gent fizien e trech'homp - daoust ma vo start-, rak n'eo ket mat e c'hounezef... anez.. . ne vo buhez vat ebet ken. Ra vo 'ta Doue ganimp...

Ha bremñ e varnedigezh kentañ diwar-benn BREIZH-TAO.

Kemper Gwezenneg, Yaou 11 Gouere 1940

lotrou kure ker,

....Hitleriat eo hag eo bet Br. At. ar pennou anezho, da vihana. Hag ar c'hoant digristena Breiz a zo ganto iveau.

(Ur wech bennak all e vo lakaet war VARR-HEOL al lizher a skrivas din an lotrou Lec'hvien goude lizher an lotrou Serrand e 1940.) Met da c'hortoz ez eo va dever deges da soñj d'an holl dud a goustiañs e lakaas an lotrou Lec'hvien ar banniel triliv ouzh prenestre e gambr, kerkent he ma oa aet kuit an Alamaned, hag e vee lazhet eta war-lerc'h tec'hadeg an a-louberien.

An noz ma vee lazhet, ec'h en em gavas darvoudou iskis-tre ha n'eus bet klasket biskoazh teurel sklerijenn ar justis warno. Evel ar pezh en em gavas e Kastell Bellevue, e Ploueg-ar-Mor, gent rener ar Stourmerez kuzh: gwad ha latez tout, ha mezw evel un tonton oc'h esa c'hoari e loen gant merc'hed prizoniet... Prosesz an lotrou Lec'hvien n'eo ket bet

digoret biskoazh. Martez e ec gwell e vefe bet evel-se, rak traou trist a vefe da lakaat a-wal d'an holl. Kalz eus an testou a zo ast e-c'houde meur a vloaz da glevout barnedigezh wirion ha diapeli ar Larmer meur difazius. Nemet e c'houlennompa kaout droed da sevel ur Croaz war an dachenn sakr evit an holl Vreizhiz a-ouenn, en enor d'an lotrou Lec'hvien:

" Kroaz ar Salver ha Kroaz ar Merzher
Kroaz an anaoudegezh vat
Ha Kroaz ar Pardon." (Cf Parr-heol L3, paj. 13)

o o

Un dra aes ez eo kaout gerioù bras da skeñ gent genou en dud. Ur ger evel Nazi a diefe lakaat an dud da spontañ ha da sellout en-droñzhio hageñ n'emañ ket "acto ar raf" evel ma levered Ploubêr e-pad ar brezel, o tremen da zastum paozed ha merc'hed dinoaz.

Dindan an talbenn " OFFENSIVE NAZIE en BRETAGNE " e venger c'hoazh ar Strolladou studiou ekonomikel ha kevradigzel" didrouz a-walc'h evit bremñ, met renet dre zindan gent beleien. Dimp da c'houzout n'eus nemet 3 strolled evel-se, en Aodou-an-Henternoz: Lannuon, Gwengamp ha neuze abaoe deizioù kentañ war mis-mañ (Kerzu 1959) e Pliestin. Aférout "nazied" ez int eta. Na ! ...

E miz Meurzh 1959 e ressevemp ul lizher hag a oa skrivet kement-mañ warnañ diwar-benn levr DIRAK AN DARVOUDOU, embennet gent ar galouenn PHELER ...

" Ur fazi... a gaver war "DIRAK AN DARVOUDOU", p.2.
:" Ne gev ket din kennebeut eo bet dilevezon al labour bruderezh graet gent er vrogarourien". Diwir eo; ma'z eus bet nebucht'ñ a dud e Breizh da votiñ evit Charles Vras, ez eo dre ma'z eo komunistoc'h (ha gwell a se, rak emañ dazond hor bro gent ar Comunism-telesh) Breizh eget rannevriou all Bro-C'hall."

Dav ez eo dimp anzav ez eus ur setlant a wirionez gent hor c'henkskriver. Gouzout a recomp holl al labouriñ kaer-eston sovenet gent ar Comuniste rusian en o bro. N'heller ket mac'h kement-se. Lekaomp e teufe dorn nerzhus ha digoustiañs ar Comuniste da gemitur Breizh... Daoust hag e kav deoc'h e chompe ar stal war he c'hemment all ? Ur raktres-labouriñ, nerzh ar polis hag an armé da harpñ ar gouarnement he de huallif ar winkerien ha de vinellañ ar genouic'h bras. Hag ar mekanik komunist war-rack. E berr-amzer e vefe chefchet penn d'ar vazh, e Breizh.

Ya! met allaz! ankoumac'hant a ra hor c'henkskriver ez eo dister-meurbet niver ar gounisted vroadelour, e Breizh he n'eo ket i a rafe al lezenn. Dav dezho plegan kouls hag ar re all....

Evel just, ne venegosp ket awañ an abegoù naturel ha relijiel a ra distsorel groñs ar Comunistelezh. Met da neb ne wel

en den nemet ul "loen ekonomikel" ez eus riskl bras evit evez hag ar toulllet gant fals-promesaou ar Comunistelezh. Evel ma'z eus riskl evit an dud a zo dindan o becl'h da selauv ouzh mouezh ar gomunisted. Daoust n'eus ket riskl evit hon tud diwar ar maez da vezñ sachet da heul ar Comunisted, pa'z eus kement a boan-vevñ ha pa reer promesaou ken kaer!

An 30 a viz Du diwezhañ e roe Kenstroll Sindikadou al Laboureien-douar eus ar 5 departament diwezhat urzh d'o izili da vezñ war emzwall "mobilization" setu ar ger. Moarvat ne de ket mat an traou, hag ar Gouarnamant ne ra ket pe n'hell, pe n'houll ket ober kalz a dra da saveteif al labourerien-douar.

Ac'hant! Aon o deus ar Comunisted na dafe an dorm gant ar re all, gant tud poellek, koustiañsus. Aon na wefe savet obriou pouezus da reñ un diskoulm d'ar gudern meneget ganimp dija uheloch en hor studiadenn diwar-benn STAD AN DEPARTAMENT. Dre-se e skoont kement ger a c'hellfe noazout, da skouer, ouzh STROLLADOU AR STUDIOU EKONMIKEL ha KEVREDIGEZHTEL.

Ampart-tre ez eo peurvuiañ ar Comunisted en o bruderezh. Ur ral ez eo dezho ober ur gammel c'houollo. Gwech ha gwech all evelato, e tichañ deezho obez pukadennoù. N'hellomp herzel ouzhimp da venegiñ, da skouer ar Vodadeg vras graet e Sant-Brieg ar 29 a viz Du da zifenn Skolioù ar Gouarnamant. Ha war ar c'hatzennou e weled anvioù Dileuridi ar GOSTEZENN GOMUNIST. Estonet en eus perzh ur Goueloard, evel Sylvain Loguillard, bet gwechall skolliateet e skolaj Itron Varia-Wengamp, ha bet 6 vloaz kloareg (4 bloaz dindan ar soudanenn ha 2 vloaz servij), ha bremñ Prezidant Oberou Leik Departament Aodou-an-Hanternoz, ouzh hen gweout o reñ degemer evel-se da baotred ar Gostezenn Gomunist. Kement-se n'en deus ket rikouret e gaoz, tam ebet ! Nag hini ar Comunisted !

Evit lavarout an traou evel m'o gweleñ bremñ hag evel m'o soñjan, ez eo nec'het bras ar gomunisted o klask a be goad ober ibilh ! Sachet o deus ar c'harr war o c'heinjen ur gaotigell emaint hag evit donet a-benn d'en em zibab e fell dezho tamall ar re a fell dezho diazezñ ar justis hag ar garantez etre ar Vretioned da gentañ hag etre ar re all, dre hent an onestiz hag hervez lezennou ar goustiañs.

E-keñver Breizh, daoust ma'z eo erru pellañ ma c'hell mont, daoust ma'z eus kement a dud o skorañ ar c'harr e-lec'h bountañ war-n'eñ ket echu pep tra. Bez'ez eus komzou hag a zo garant don em spered ha n'am boas biskoazh komprenet ken e oa ar bloavzhioù-mañ. Komzou an Aotrøù'n Eskob Trec'hiau e Bleun-Brug Plougastell, 24 Eost 1937 : " Ne ac'h ar Breizhad n'eñ ket un den a-huïvre: e spered a zo lemn; pa vo laket don, en e benn, n'eus metra da soujañ, na da c'hortoz, er bed all, pa welo pegen fall ez a an traou er bed-mañ, e-lec'h ma ren allies an droug, neuze e ray evel Samson, hag ec'h astenno e zivrec'h

nerzhus hag ar vro a vranskello hag ar bobl a varvo e kreiz ar fank hag ar gwad" (Gwelout NEIZ HA BREIZ, 1937, Gwengolo).

Kasket em eus meur a wech intent ar geriou-se hag a gemer en evel geriou ur prezeger o komz war un ton bras hep pouzañ nemeur ar pezh a lavar. Hogen ar soñj-mañ a zo deuet din iveau. In Aotrøù Trec'hiau a oa ur Breizhad, ganst e-ouenn rik koueren Vreizh, brezhoneger cuezpenn ha dre-se kalon-ouzh-kalon ouzh tud Vreizh-Izel. Daoust ha ne sante ket en e zon-donañ ar pezh a c'hellfe en em gac'h e Breizh ma ve disouevet-mik feiz ar Vretioned ?

Responset an neb a garo, met n'eus forzh penaos kouezhan dindan grabanoù ar Comunistelezh, chamezh eo an diwezhañ a c'hellfe en em gac'h gant Breizh. (dizoue)

xx
Kalanana d'hor yezh KUZUL AR BREZHONEG

Derc'hel a ra KUZUL AR BREZHONEG gant e labour efedus ha pennek. Bleunius-tre ez eo da c'hras Doue an holl strolladou ha kelavouennou boed dindan e anv. Pedini a reomp hor mignonet ha migonnec ar Yezh da gas o frof, gant ar bicaz nevez, evel kustum d'ar Sekretour-Têñzorer: L. Morezezen, 6 Bali ar Gar, Konk-Kernev, K.R.P. 1316.53. Bennozh Doue a galon en a-rack.

Gwech ha gwech all e vez lakaet siklezonou da redrek diwar-benn ar C'HUZUL, evel da skouer diwar-benn an doare-skri'an. Evel just, ez eo hec gwelout rannek difennerien ar C'ultur Breizhek e div gevrenn, war zigares reizhakrivadur, met n'eñ ket troet tud ar C'hu-zul da gemañ "lop sach" skrivadur ar yezh, na petra !

xx
KELOU: An Aotrøù Mervelleg, aluzener Bretoned ar C'kreisteiz a zo bet anvet da aluzener ar Bleun-Brug. Evel ma ouzer ez eo an aluzener nevez, un hanter-dresgriad, ha bezien deus o choazh kerent test e Bro-Dreger; kement-se a c'hellfe bezaf un degouezh met da star-taat an Urwaniezh etre holl skourouù ar R.B. Hor gourc'hennou d'an aluzener meur nevez

CANEDIGEZHICÙ HA KANVÙ. - Ne zeu allies a-walc'h BARR-HEOL er-maez. evit ma c'hellfemp menegiñ joaiou ha trubuilhòù familh fir mignonet hor c'helaouenn. Trugarez a lavarom evelato d'ar familhù Kerlann, A.Nouri, Y.Olier, P.Montjarret, A.Latimier evit ar c'heleier laouen o deus degaset dimp.

B-touez ar Vretioned aet da anaon, dav menegiñ dreist-holl Youenn an Diberder, marvet e mis Meurzh 1959, hag an Aotrøù Even, mete kozh (Doue d'o fardono!). Gant hor gourc'hennou a gengañv d'o zud. BARR-HEOL... N'ankounac'hait ket degas ho koumanant evit ar bloaz 1960: 20 real hepken (reou bonner avat !) Trugarez.

KELAOUENNÖU: AL LIAMM { 1200 lur P. Le Bihan, 6 Domaine des Hocquettes, Suresnes (Seine) C.C.P. 5349-06 Paris). Ur pennad mat gant M. Glann-dour, e-barzh an niverenn 76, a-zivout LENNEGEZH EVIT AR BOBL. / wechou ne vez ket meret a-walc'h o yezh gant kenlabourerien'zo d'ar gelaouenn. Diaes ez eo skrivañ traou'zo, met arabat ober gant ur yezh "simant-houarnet". Hor gourc'hemennou d'ar renerien : 76 niverenn a zo deuet er-maez abaoe ar brezel. Ar pezh n'eo ket un disterdra.

SKOL (A. Le Calvez, Skol Sant Erwan, Ploueg-ar-Mor (Plouézec C-d-N), C.C.P. 1911 06 Rennes (Roazhon). - Dastumadenn drimiziek a Gelenouriezh. Koumanant-bloaz: 1000 lur. Derc'hel a ra an Aotrou Kalvez gant e labour meur: rener skol divyezhék, embanner SKOL, embanner WANIG ha WENIG evit ar vugale. Nebeut-tre a dud a labour koulz ha kement hag eñ, e Breizh.

YAOUANKIZ (kelaouenn ar Vrezhonegerien Yaouank, C.C.P. P. Le Bihan cf uhe-luc'h al LIAMM). Leun a spered yaouank e-giz ma tere, a fent, evel just. Mat da lakaat... etre daouarn an holl. Hor gourc'hemennou.

STURIER BIEIMOR (Monique Le Glaz, 26 Rue Boulard Paris, XIV, C.C.P., Paris 500 lur 14.373-73). War hon eus klevet n'eo ket anavezet ar gelaouenn-se gant ar strolladoù Skaouted, e Breizh. Evelkent ha goude. Ma c'hellfe un dileuriad bennak a-berzh SKAOUTED VLEIMOR, tremen ur wech an amzer dre ar Strolladoù Skaouted ha Skaoutezed da reiñ o emsav da anavezout, hag o c'heslaouenn. Pennadoù mat atav, gant P.keraod, T.C., Gwenole.

AR VRO { 1000 lur, J. Desbordes, 14 Rue Colbert, Concarneau, C.C.P. L493-79 Nantes (an Naoned) - N-enn 3. Skrivet plijus-kenan ar studiadenn diwar-benn Debeauvais. Ur gazetenn graet e galleg dreist-holl da vrudañ ar menoz broadel hag a vo erru-mat gant paotred Vreizh-Uhel ha n'o"deus ket nemeur a draken da lenn (a-ziavaez d'an Ouest-France, evel just !) nemet l'IVENIR.

L'AVENIR (C.C.P. 1132-E 6 Rennes, B.P. 89. Koum. Bloaz 500 lur): War wellaat ez a kazetenn an M.O.B. Pennadoù berroc'h ha poblekoc'h. Ur **seblant vat:** e gouloù ar gomunisted emañ.

AR SONER (kazetenn B.A.S.) Koum. bloaz 1000 lur , P. Monjarret, 18 Bd Joffre Lorient- Da notañ war niverenn 112 pennad-stur P. Monjarret " La France est coupable de Génocide" (Bro-C'hall kablus a ouennlazh.)

AR BED KELTIK (C.C.P. G. Dubourg Pennkêr, Vieux-Marché, 183I-74 Rennes- 700 lur). Liesskrivet-kaer, skrivet en ur yezh c'hwek, ha danvez fetis e-barzh.

LEVRIOU-BUGALE : Kistinenn°, Gwennig ha Gwenola: 200 lur ar pezh. Skrivañ da P. Bodenan, Verger St-Yves, Stang ar C'hoad, Kerfeunteun K.R. 2I2-23 Roazhon) Da reiñ d'ar vugale evit "o c'houignaoua".

VVV
Ur ganenn-Nedelec savet gant hor mignon E. Penn-ar-C'hoad a zo chomet a-istribilh dre ziouer a lec'h. Evnig d'hon digarezin ! Ret'vo kreskiñ B.H.